

ΛΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ: Ανάλυση των χαρακτηριστικών του κλάδου καπνοκαλλιέργειας, των εξελίξεων και επιπτώσεων σε όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με τον καπνό. Επί πλέον να αναλυθούν τα βασικότερα προβλήματα καθώς και οι προοπτικές του κλάδου στο προσεχές μέλλον.

Μαθηματικό σε τυπική κατάσταση.
(Επίσης απεικονίζεται ολόκληρο κλαδί καπνού (καπνάκι με σπόρους).)

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : Κ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ

ΤΣΙΡΙΚΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ

ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 1
Ιστορικά στοιχεία του καπνού.....	σελ. 2
1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ	σελ 3
1.1. Στατιστική ταξινόμηση	σελ 3
1.2. Καλλιεργούμενες ποικιλίες καπνού στην Ελλάδα.....	σελ. 3
1.3. Κατηγορίες, Τύποι Ακατέργαστου Καπνού.....	σελ 5
1.4. Οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις της καπνοπαραγωγής.....	σελ 5-8
1.5. Συμβολή του κλάδου στο σύνολο της οικονομίας.....	σελ 8-13
2. ΖΗΤΗΣΗ	σελ 14
2.1. Προσδιοριστικοί παράγοντες της ζήτησης.....	σελ 14
2.1.1. Επικρατούσες τάσεις στη διεθνή βιομηχανία.....	σελ 14
2.1.2. Επέκταση καπνοβιομηχανιών σε αναπτυσσόμενες χώρες.....	σελ 14-15
2.1.3. Τάσεις της εγχώριας αγοράς.....	σελ 15
2.1.4. Εξέλιξη της κατανάλωσης τσιγάρων.....	σελ 15-16
2.2. ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΤΩΝ ΤΣΙΓΑΡΩΝ.....	σελ 16
2.2.1. Επιχειρήματα υπέρ και κατά της απαγόρευσης της διαφήμισης Προϊόντων καπνού.....	σελ 18-20
2.2.2. Σημερινό καθεστώς διαφήμισης σε μερικά κράτη μέλη της ΕΕ.....	σελ 20-21
3. ΠΡΟΣΦΟΡΑ	σελ 22
3.1. Η καλλιέργεια καπνού στην Ελλάδα.....	σελ 22
3.1.1. Οι απασχολούμενοι στην καλλιέργεια καπνού.....	σελ 22
3.1.2. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις.....	σελ 23
3.1.3. Η παραγωγή καπνού.....	σελ 23-24
3.1.4. Γεωγραφική κατανομή των σχετικών με τον καπνό δραστηριοτήτων	σελ 28-29
3.2. Επιχειρήσεις του κλάδου επεξεργασίας φύλλων καπνού.....	σελ 29-32
4. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	σελ 33
4.1. Τα βασικά στοιχεία της Νέας Κοινής Οργάνωσης Αγοράς για τον Καπνό.....	σελ 33-39

4.1.2.Νεότερες προτάσεις, τροπολογίες και μεταρρυθμίσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ).....	σελ 39-42
5.ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	σελ 43
5.1.Οικονομικά μεγέθη.....	σελ 43-44
5.2.Αριθμοδείκτες.....	σελ 44-47
6.ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ.....	σελ 48
6.1.Εμπορικό ισοζύγιο.....	σελ 48
6.2.Εισαγωγές.....	σελ 48-49
6.3.Εξαγωγές.....	σελ 50-51
6.4.Ποσοτικοί περιορισμοί και προβλήματα εξαγωγών.....	σελ 52
7.Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΓΟΡΑ.....	σελ 53
7.1.Ο καπνός στην Ευρωπαϊκή Αγορά.....	σελ 53
7.2.Καλλιεργούμενες ποικιλίες και παραγόμενες ποσότητες στην ΕΕ.....	σελ 53-56
7.3.Παγκόσμια Παραγωγή καπνού.....	σελ 57-59
8.ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ-ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ 60
8.1.Προβλήματα του κλάδου.....	σελ 60-62
8.2.Το λαθρεμπόριο προϊόντων καπνού.....	σελ 62-63
8.2.1.Δρόμοι και κυκλώματα λαθρεμπορίου τσιγάρων.....	σελ 64-69
8.2.2.Βασική αιτία λαθρεμπορίου.....	σελ 69-74
8.3.Τάσεις και προοπτικές του κλάδου.....	σελ 74-75
8.4.Συμπεράσματα.....	σελ 75-80
9.ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΠΝΟ.....	σελ 81-87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ 88

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η καλλιέργεια του καπνού αποτελεί παραδοσιακή γεωργική ασχολία στη χώρα μας, η οποία από τη μια πλευρά ευνοείται από τις εδαφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν και από την άλλη επιβάλλεται από συγκεκριμένους παράγοντες οι οποίοι συνδέονται με τη στενότητα του γεωργικού κλήρου και την μη ικανοποιητική υποδομή (αρδευτικά συστήματα κλπ) δεδομένου ότι η καλλιέργεια του καπνού δεν έχει ιδιαίτερες δυσκολίες. Κατά συνέπεια, η σημασία της ειδικότερα για την αγροτική οικονομία αλλά και ευρύτερα για την ελληνική οικονομία είναι πολύ μεγάλη.

Με τη παρούσα μελέτη γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης των εξελίξεων, που αφορούν τον κλάδο αυτό, όσο και των επιπτώσεων σε όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με τον καπνό. Επιπλέον, αναλύονται τα βασικότερα προβλήματα, οι τρόποι αντιμετώπισής τους, καθώς και οι προοπτικές που αναμένονται για τον κλάδο στο προσεχές μέλλον.

Πιο συγκεκριμένα, στο 1^ο Κεφάλαιο γίνεται μια παρουσίαση των βασικότερων χαρακτηριστικών του κλάδου. Στο 2^ο αναλύονται οι παράγοντες οι οποίοι προσδιορίζουν τη ζήτηση, ενώ στο 3^ο κεφάλαιο παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν την προσφορά. Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο αναλύεται στο 4^ο κεφάλαιο και ακολουθεί στο 5^ο η χρηματοοικονομική ανάλυση του κλάδου επεξεργασίας φύλλων καπνού. Στο 6^ο δίνεται μια αναλυτική εικόνα του εξωτερικού εμπορίου, ενώ στο 7^ο παρατίθενται στοιχεία που αφορούν του κλάδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και στην Παγκόσμια Αγορά. Τέλος, στο 8^ο κεφάλαιο αναλύονται τα προβλήματα και οι προοπτικές του κλάδου και παρουσιάζονται τα βασικότερα συμπεράσματα της μελέτης.

Ιστορικά στοιχεία καπνού

Η ιστορία του καπνού είναι ομολογουμένως συναρπαστική. Χάνεται στα βάθη των αιώνων και μερικές φορές συναντά τον μύθο ή και τον ξεπερνά, αγγίζοντας τα όρια της ανθρώπινης φαντασίας.

Για κανένα άλλο προϊόν του φυτικού βασιλείου δεν ειπώθηκαν, γράφτηκαν και έγιναν τόσα πολλά και παράδοξα όσα για τον καπνό. Αλλά και κανενός άλλου φυτού και προϊόντος η ιστορία δεν συνδέθηκε – εκτός από την ανακάλυψη μιας νέας ηπείρου – (ο Χριστόφορος Κολόμβος ανακαλύπτοντας την νέα Ήπειρο ανακάλυψε εκτός από τον χρυσό αναπάντεχα μια άλλη μεγάλη πηγή πλούτου, τον καπνό από τους αυτόχθονες ιθαγενείς, τους Ινδιάνους) με την δραστηριότητα τόσων ετερόκλιτων προσώπων και την δημιουργία τόσων αντιπαραθέσεων, εντάσεων, αναταραχών και ιδιόρρυθμων καταστάσεων.

Ιερείς, βασιλείς, θαλασσοπόροι, τυχοδιώκτες, εξερευνητές, κατακτητές, δουλέμποροι, κατάδικοι, απλοί καλλιεργητές, έμποροι, βιομήχανοι, μαφιόζοι, λαθρέμποροι, καπνιστές, αντικαπνιστές, επίορκα στελέχη καπνοβιομηχανιών, εξεγερμένοι καπνοπαραγωγοί, επαναστατημένοι καπνεργάτες, αξιολογοί επιστήμονες – ερευνητές, ιστορικοί, λογοτέχνες, δικαστές και κυβερνήτες αποτελούν τις κυριότερες από τις ετερόκλητες ομάδες ανθρώπων που έχουν συνδεθεί με τον καπνό και τα προϊόντα του.

Παράλληλα όμως, το φυτό αυτό δημιούργησε ιδιόρρυθμες καταστάσεις όπως κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές αντιπαραθέσεις, συσπειρώσεις, εντάσεις, αναταραχές, ως και πολεμικές συγκρούσεις.

Κατακτητικοί και απελευθερωτικοί πόλεμοι, διεθνείς οργανώσεις, σκληροί διωγμοί, και αντικαπνιστικές εκστρατείες, δίκτυο διεθνούς λαθρεμπορίου, επιστημονικές αντιπαραθέσεις, οικονομικές και ψυχοσωματικές εξαρτήσεις, τείνουν να διαιρέσουν ολόκληρη την ενήλικη ανθρωπότητα σε δύο αντιπαρατιθέμενες ομάδες, καπνιστών και μη καπνιστών.

1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΗΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

1.1 Στατιστική ταξινόμηση

Σύμφωνα με τη Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ-91) η επεξεργασία φύλλων καπνού εντάσσεται στον κλάδο 01: «Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και συναφείς βοηθητικές δραστηριότητες» και ειδικότερα στον υποκλάδο 011.2 «Καλλιέργεια Καπνού.»

1.2 Καλλιεργούμενες ποικιλίες καπνού στην Ελλάδα

Ο καπνός είναι ένα από τα πλέον σημαντικά γεωργικά προϊόντα της χώρας μας, γιατί συμβάλλει στην ανάπτυξη της εθνικής μας οικονομίας. Διαδόθηκε με μεγάλη ταχύτητα λόγω των ευνοϊκών για αυτήν την καλλιέργεια εδαφολογικών και κλιματολογικών συνθηκών.

Πρόκειται για ένα προϊόν με μεγάλη σημασία για τη χώρα μας για τους εξής λόγους:

- Τροφοδοτεί έναν από τους πιο κερδοφόρους κλάδους της βιομηχανίας – την βιομηχανία παραγωγής τσιγάρων.
- Απασχολεί σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού στο τομέα της γεωργίας αλλά, και της μεταποίησης.
- Είναι ένα από τα σημαντικότερα εξαγωγίμα προϊόντα μας, με εισροή συναλλάγματος στη χώρα μας, αφού οι εξαγωγές καπνών κατέχουν μεγάλο μερίδιο στα συνολικά έσοδα των γεωργικών προϊόντων.
- Συμβάλλει στην εισροή εσόδων για το κράτος, μέσα από την είσπραξη φόρων που επιβάλλεται στα προϊόντα του καπνού.
- Με την ανάπτυξη της περιφέρειας και της υπαίθρου.

Σύμφωνα με τον κανονισμό 2075/92 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι ποικιλίες του ακατέργαστου καπνού κατατάσσονται στις ακόλουθες οκτώ ομάδες ανάλογα με τον τρόπο ξήρανσής τους. Στην Ελλάδα παράγονται ποικιλίες που ανήκουν σε έξι (6) από τις οκτώ αυτές διαφορετικές ομάδες (Πίνακας 1). Ειδικότερα καλλιεργούνται ποικιλίες

ανατολικού τύπου καπνού (Μπασμάς, Κατερίνη, Καμπά Κουλάκ), άλλες ποικιλίες ανατολικού τύπου (Τσεμπέλια - Μαύρα), καθώς και μη ανατολικού τύπου ποικιλίες (Μπέρλεϋ και Βιρτζίνια).

Πίνακας 1: Καλλιεργούμενη Έκταση, Αριθμός Παραγωγών και Ποσοτώσεις Παραγωγής για τις ελληνικές ποικιλίες καπνού το 2003

Κοινοτική Κατάταξη (2075/92)	Όνομασία Ελληνικής Ποικιλίας	Καλλιεργούμενη Έκταση σε στρέμματα	Αριθμός Παραγωγών	Ποσοτώσεις σε τόνους
I	Virginia(Βιρτζίνια)	98.700	6.678	32.548
II	Burley (Μπέρλεϋ)	31.810	2.174	12.325
V	Τσεμπέλια, Μαύρα	40.392	6.470	10.986
VI	Μπασμάς	208.445	24.684	27.023
VII	Κατερίνη, Σ79	113.223	11.826	23.389
VIII	Καμπά-Κουλάκ Κλασικά, Μυρωδάτα, Ελασσόνας κλπ	76.671	9.555	18.465
Σύνολο		569.241	61.387	124.736

Πηγή: Εθνικός Οργανισμός Καπνού

1.3 Κατηγορίες, τύποι ακατέργαστου καπνού

- I. FLUE CURED** : Καπνά που αποξηράνθηκαν σε φούρνους με ελεγχόμενες συνθήκες κυκλοφορίας του αέρα, της θερμοκρασίας και της υγρασίας. Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει τα ελληνικά **Virginia**.
- II. LIGHT AIR CURED** : Τα καπνά αυτά έχουν αποξηρανθεί στον αέρα υπό σκιά σε ξηραντήριο χωρίς να έχουν υποστεί ζύμωση. Στην ομάδα αυτή ανήκουν τα ελληνικά **Burley**.
- III. DARK AIR CURED** : Πρόκειται για καπνά που έχουν αποξηρανθεί στον αέρα υπό σκιά σε ξηραντήριο, αλλά έχουν υποστεί φυσική ζύμωση. Στην ομάδα αυτή δεν περιλαμβάνεται καμία ελληνική ποικιλία.
- IV. FIRE CURED** : Τα καπνά αυτής της ομάδας ξηραίνονται στην φωτιά. Και σ' αυτή την ομάδα δεν ανήκει καμία ελληνική ποικιλία.
- V. SUN CURED** : Καπνά που έχουν αποξηρανθεί στον ήλιο. Στην ομάδα αυτή ανήκουν τα τσεμπέλια, τα μαύρα, και τα μη κλασικά καμπά κουλάκ.
- VI. ΜΠΑΣΜΑΣ (SUN CURED)** : Πρόκειται για την καθαρή ελληνική ομάδα ποικιλιών που περιλαμβάνει τα αρωματικά ελληνικά καπνά **Μπασμά Ξάνθης, Μακεδονίας και Ζίχνα**.
- VII. ΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΦΕΡΕΙΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ (SUN CURED)** : Στην ομάδα αυτή γενικά περιλαμβάνονται τα καπνά Σαμψούς και Μπασή – Μπαγλή.
- VIII. ΚΛΑΣΙΚΑ ΚΑΜΠΑ ΚΟΥΛΑΚ (SUN CURED)** : Και αυτή η ομάδα όπως και οι δύο προηγούμενες, είναι καθαρά ελληνική και περιλαμβάνει τα καπνά κλασικά Καμπά Κουλάκ, Ελασσόνας και μυρωδάτα Αγρινίου.

1.4 Οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις της καπνοπαραγωγής

Η συμβολή της καπνοκαλλιέργειας στην οικονομική και κοινωνική ζωή της Ελλάδας, αποδεικνύεται εξαιρετικά σημαντική τόσο για ιστορικούς – παραδοσιακούς, όσο και για εθνικούς λόγους. Από ιστορικά δεδομένα προκύπτει ότι με τη καλλιέργεια και επεξεργασία του καπνού αντιμετώπιστηκαν τα οξύτατα δημογραφικά

προβλήματα, προβλήματα απασχόλησης, αλλά και διαβίωσης του προσφυγικού πληθυσμού που ήρθε στη χώρα μας μετά τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922.

Ο καπνός ως γνωστόν αποτελεί την πρώτη ύλη των εργοστασίων επεξεργασίας των φύλλων, καθώς και των βιομηχανιών παραγωγής τσιγάρων. Δημιουργεί **μεγάλη προστιθέμενη αξία** και απασχόληση στην οικονομία, σε αντίθεση με άλλα γεωργικά προϊόντα που καταναλώνονται αυτούσια. Από την ανάμειξη και απασχόληση χιλιάδων ατόμων στη συνολική αλυσίδα της παραγωγής, επεξεργασίας-τσιγαροποίησης και διανομής-κατανάλωσης των προϊόντων καπνού, (καλλιέργεια, μεταποίηση, μεταφορά, παραγωγή τσιγάρων, διανομή, πρατήρια, περίπτερα διακίνηση και διαφήμιση), προκύπτουν οι πολλαπλασιαστικές ωφέλειες αυτής της καλλιέργειας. Ακόμη ο καπνός αποτελεί ένα από τα πλέον συναλλαγματοφόρα προϊόντα μας καθώς **το 80% της συνολικής παραγωγής σε φύλλα και 30% των παραγόμενων τσιγάρων εξάγεται**, ενώ παράλληλα σημαντικές είναι και οι εισροές από τις κοινοτικές επιδοτήσεις. Η φορολόγηση επί της κατανάλωσης των προϊόντων καπνού, αποτελεί σημαντικότερη πηγή εσόδων για το κράτος, αφού κατά το 2002 και μόνο, τα δημόσια έσοδα (φόρος συν ΦΠΑ) ανήλθαν στα 900 δις. Δρχ. (2,6 δις €), ενώ για το 2003 ανήλθαν περίπου στο 1 τρις. Δρχ. (3 δις. €).

Η κυριότερη όμως συμβολή της καπνοκαλλιέργειας συνίσταται στην απασχόληση του 10% περίπου του αγροτικού πληθυσμού που παραμένει σε ορεινές, ημιορεινές και κατά το πλείστον άγονες συνοριακές εκτάσεις, εξυπηρετώντας μεταξύ των άλλων και εθνικούς σκοπούς. Για όλους τους παραπάνω λόγους, **ο καπνός από το 1920 και μέχρι σήμερα θεωρείται ένα από τα σπουδαιότερα εθνικά προϊόντα.**

Εκτός από την τεράστια οικονομική και κοινωνική σημασία του καπνού για την εθνική οικονομία, οι καπνεμπορικές επιχειρήσεις αποτέλεσαν τα πρώτα οργανωμένα εργατικά συνδικάτα, που επηρέασαν περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο φορέα, τα γενικότερα πολιτικά και οικονομικά δρώμενα της χώρας.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τα όσα επακολούθησαν κατά τον Εμφύλιο, η καπνιστική οικονομία, όπως άλλωστε και η εθνική, δοκιμάστηκε από μεγάλη κρίση με την κατακόρυφη πτώση των τιμών του καπνού και την κατάρρευση των παραδοσιακών

αγορών των ελληνικών καπνών, εξαιτίας της εντυπωσιακής προώθησης των τσιγάρων τύπου american blend, σε βάρος των ανατολικών.

Οι Αμερικανοί, μέσω των στρατιωτικών και άλλων αποστολών τους στην Ελλάδα, πραγματοποίησαν το επιτυχέστερο και ανέξοδο «προμόσιον» προβάλλοντας τα δικά τους αρωματισμένα τσιγάρα, που έμελλε προοδευτικά να υποκαταστήσουν τα παραδοσιακά ελληνικά. Η καπνική κρίση επηρέασε σχεδόν άμεσα την ελληνική καπνοπαραγωγή, αφού οποιαδήποτε αύξησή της, είχε σαν αποτέλεσμα την περαιτέρω πτώση των τιμών και την αύξηση των αδιάθετων αποθεμάτων, γεγονός που συντελούσε στην αποθάρρυνση για επέκταση της καπνοκαλλιέργειας. Στη περίοδο αυτή συνέβησαν και τα πλέον δυσάρεστα γεγονότα, με την **αντιπαράθεση καπνοπαραγωγών και καπνεμπόρων** με κινητοποιήσεις των πρώτων, που με οργή και απόγνωση επέρριπταν την ευθύνη της αδικίας τους στους δεύτερους.

Η ελληνική κυβέρνηση εκτιμώντας το σοβαρότατο καπνικό πρόβλημα που είχε δημιουργηθεί, **ίδρυσε το 1957 τον Εθνικό Οργανισμό Καπνού (ΕΟΚ)**, που απετέλεσε τη σπουδαιότερη ίσως και τη μοναδική κρατική παρέμβαση στη λειτουργία της αγοραπωλησίας αγροτικού προϊόντος, δεδομένου ότι η χώρα μας, συγκαταλέγεται μεταξύ των ελάχιστων καπνοπαραγωγικών χωρών, που δεν δημιούργησε κρατικό μονοπώλιο. Το 1963 ο ΕΟΚ εξήγγειλε για πρώτη φορά ελάχιστες τιμές για τον παραγωγό, θεσπίζοντας το σωτήριο θεσμό της κρατικής παρέμβασης για τις αδιάθετες ποσότητες. Η απόφαση αυτή πάρθηκε κάτω από την πίεση των αγροτικών οργανώσεων και παρά την αντίθετη γνώμη των ντόπιων και ξένων καπνεμπόρων. Ακόμη ο ΕΟΚ ασχολήθηκε με το σοβαρό θέμα την αναδιάρθρωσης των ποικιλιών καπνού, την βελτίωση της ποιότητας, την ποιοτική αξιολόγηση των καπνών και την κατανομή των αδειών καπνοκαλλιέργειας. **Η βασικότερη ωστόσο συμβολή του ΕΟΚ στα πλαίσια της καπνικής κυβερνητικής πολιτικής, ήταν η εξισορρόπηση της λειτουργίας της καπναγοράς.** Καθόρισε ελάχιστες εγγυημένες τιμές παραγωγού, εξασφαλίζοντας τη συνέχιση της καπνοκαλλιέργειας, σε ένα εξισορροπημένο επίπεδο. Ταυτόχρονα όταν η διεθνής ζήτηση διαμόρφωνε υψηλές τιμές και οι εμπορικές επιχειρήσεις περιόριζαν τις αγορές τους, τα καπνά αγοράζονταν από τον οργανισμό, οπότε οι καπνέμποροι τελικά τα αγόραζαν από τον ΕΟΚ, σε σχετικά χαμηλές τιμές. Με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά

ελέγχονταν όχι μόνο τα κατώτερα, αλλά και τα ανώτερα επίπεδα των τιμών του παραγωγού.

Οι ειδικότεροι λόγοι που επιβάλλουν και συντελούν την καλλιέργεια καπνού στη χώρα μας είναι επιγραμματικά :

- ❖ η στενότητα του γεωργικού κλήρου, που υπαγορεύει την εντατική εκμετάλλευσή του με βιομηχανικά φυτά, που αποδίδουν, κατά μονάδα καλλιέργειας, μεγαλύτερη ακαθάριστη πρόσοδο από άλλα γεωργικά προϊόντα
- ❖ ο ξηρός χαρακτήρας του ελληνικού κλίματος, που καθιστά αβέβαιες και επισφαλείς τις εαρινές καλλιέργειες. Ο καπνός είναι πολύτιμη καλλιέργεια γιατί και αντοχή έχει, αλλά και αξιοποιεί την ξηρότητα αυτή, για τη βελτίωση της ποιότητας, ιδίως των ανατολικού τύπου καπνών.
- ❖ η ανεπάρκεια αρδευτικών συστημάτων, της χώρας, που προσδιορίζει το είδος των προσφορότερων καλλιεργειών
- ❖ η ανεπάρκεια κεφαλαίων στην ελληνική γεωργία που αμβλύνεται σχετικά, χάρη στα ελάχιστα κεφάλαια εκμετάλλευσης που απαιτεί η καπνοκαλλιέργεια.
- ❖ η οικογενειακή μορφή της καλλιέργειας. Που αξιοποιεί για τον παραγωγό, σε μεγάλο βαθμό, δευτερεύοντα ή και σχολάζοντα εργατικά χέρια (γυναίκες, παιδιά, υπερήλικες).
- ❖ Οι γεωλογικές και εδαφολογικές συνθήκες σε πολλές κατεξοχήν καπνοπαραγωγικές περιφέρειες (ξηρά, άγονα, πετρώδη, χαλικώδη, αβαθή και λοιπά εδάφη) που είναι ακατάλληλες σε πολλές περιπτώσεις, για άλλες έστω και σχετικά λιγότερο αποδοτικές καλλιέργειες.

1.5 Συμβολή του κλάδου στο σύνολο της οικονομίας

Η συμβολή ενός κλάδου στο σύνολο της οικονομίας και της ανάπτυξής της, αξιολογείται και με βάση τις διακλαδικές του σχέσεις, δηλαδή με βάση το μέγεθος της

οικονομικής δραστηριότητας, που προκαλεί η παραγωγή του εν λόγω κλάδου, στους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας.

Το γεγονός ότι η Ελλάδα παράγει το 2% (στοιχεία, του 2002) της παγκόσμιας παραγωγής καπνού και το 12% των ανατολικών ποικιλιών και ότι σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατατάσσεται δεύτερη μετά την Ιταλία ως προς τη παραγόμενη ποσότητα, αλλά πρώτη ως προς τη συνολική αξία της παραγωγής. Η καλλιέργεια αυτού του εθνικού μας πλέον προϊόντος, προσλαμβάνει ιδιαίτερα οικονομική και κοινωνική σημασία για τη χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα:

- Η απόδοση της καπνοκαλλιέργειας σε ακαθάριστη αξία σε σχέση με τη καλλιεργούμενη γη είναι πολλαπλάσια. Ενώ ο καπνός καταλαμβάνει μόλις το 2% της αρόσιμης γης το εισόδημα για την καλλιέργειά του, αντιστοιχεί με το 8% του συνολικού γεωργικού εισοδήματος.
- Ο καπνός παρά το ότι καλλιεργείται σε υποδεέστερα ποιοτικά εδάφη, σε αντίθεση με άλλα βασικά γεωργικά μας προϊόντα όπως, τεύτλα, βαμβάκι και σιτηρά, αποδίδει περισσότερο εισόδημα κατά 2-3 φορές έναντι των τεύτλων και του βαμβακιού και κατά 10 περίπου φορές έναντι των σιτηρών. Θα πρέπει όμως να τονιστεί ότι στη διαμόρφωση του υψηλού αυτού εισοδήματος της καπνοκαλλιέργειας, συμβάλλει καθοριστικά και η γενναία προμοδότησή της, από την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Οι εξαγωγές των καπνών που γίνονται σε περισσότερες από 100 χώρες και αντιπροσωπεύουν το 80% των παραγόμενων ποσοτήτων εισφέρουν πολύτιμο συνάλλαγμα της τάξεως των 260 και πλέον δισεκατομμυρίων δραχμών (€ 763,02 εκατόμ.) που με τη σειρά του αντιπροσωπεύει το 10% του συνόλου της αξίας των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων και το 4-5% του συνόλου των εξαγωγών της χώρας μας.
- Τα δημοσιονομικά έσοδα του κράτους, που ανέρχονται σε 900 δισεκατομμύρια δρχ το χρόνο (€ 2,65 δις.), αντιπροσωπεύουν το 7% του συνόλου των φορολογικών εσόδων του κράτους.

• Με τον καπνό ασχολούνται:

A) 59.000 παραγωγοί ως αρχηγοί ισάριθμων γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην παραγωγική διαδικασία, δηλαδή συνολικά περίπου 210.000 άτομα.

B) 10.000 εργάτες στην επεξεργασία του σε πρώτο βαθμό(καπνομάγαζα καπνεμπορικών εταιρειών)

Γ) 3.000 άτομα στη βιομηχανία τσιγάρων.

Δ) 27.000 περίπου άτομα στα δίκτυα χονδρικής και λιανικής διάθεσης των καπνιστικών προϊόντων (αντιπρόσωποι, πρατηριούχοι, περιπτεράδες κλπ). Τέλος ένας μεγάλος αριθμός ατόμων που δε μπορεί να προσδιορισθεί (υπολογίζεται σε πολλές χιλιάδες),απασχολείται με την παραγωγή ειδικού εξοπλισμού και κυρίως στο τομέα των υπηρεσιών που είναι άμεσα ή έμμεσα συνδεδεμένες με την καπνοπαραγωγή, μεταποίηση, εμπορία, διαφήμιση, εξαγωγές κλπ. Συνοψίζοντας υπολογίζεται ότι ο καπνός απασχολεί στο σύνολό του, περίπου 250.000 άτομα, δηλ. το 5,6% περίπου του εργατικού δυναμικού της χώρας και το 6,1% της συνολικής απασχόλησης.

Ε) Ο καπνός καλλιεργείται σε 1.400 Κοινότητες, δηλ. στο 25% του συνόλου των Κοινοτήτων, όπως φυσικά ήταν πριν τη συγχώνευσή τους σε Δήμους, που κατανέμονται σε όλες τις περιοχές της ηπειρωτικής υπαίθρου. Τα $\frac{3}{4}$ αυτών των περιοχών, είναι ορεινές και ημιορεινές με πτωχά κατά το πλείστον εδάφη. Το 90% περίπου των μελών των καπνοπαραγωγικών οικογενειών, παραμένουν και εργάζονται στη καλλιέργεια του καπνού. Το υψηλό αυτό ποσοστό απασχόλησης, δεν συναντάται σε κανένα άλλο τύπο φυτικής ή ζωικής παραγωγής της ελληνικής γεωργίας.

Πίνακας 2: Η συμβολή του τομέα του καπνού στην απασχόληση

Τομέας	Αριθμός Ατόμων Πλήρους Απασχόλησης
Καλλιέργεια Καπνού	210.000
Αγρότες και Μη Αμειβόμενα μέλη του Νοικοκυριού	151.000
Αμειβόμενη Απασχόληση στη Γεωργία	59.000
Επεξεργασία και Εμπόριο Καπνού	10.000
Βιομηχανίες Παραγωγής Τσιγάρων	3.000
Χονδρικό Εμπόριο Τσιγάρων	7000
Πρατήρια Χονδρικής Πώλησης	953
Αντιπρόσωποι	6.047
Λιανικό Εμπόριο Τσιγάρων	20.396
Περίπτερα	16.400
Άλλα σημεία Πώλησης	3.996
Διαφήμιση Προϊόντων Καπνού	650
Σύνολο	251.046

ΠΗΓΗ : Ο Καπνός στην Ελληνική Οικονομία Σκούρας, 2003

Η συμβολή του τομέα του καπνού στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της χώρας είναι ιδιαίτερα σημαντική. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής για τους διάφορους τομείς που σχετίζονται με την παραγωγή, επεξεργασία, βιομηχανία και διανομή καπνού. Η Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής δεν είναι προσθετική μεταξύ των τομέων εφόσον περιλαμβάνει τις ενδιάμεσες ροές, αλλά είναι ενδεικτική της παραγωγικής ικανότητας κάθε τομέα. Η Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής για την καλλιέργεια καπνού περιλαμβάνει και τις επιδοτήσεις από την ΕΕ. Στην επεξεργασία καπνού και τη βιομηχανία παραγωγής τσιγάρων, η Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής περιλαμβάνει τις ενδιάμεσες εισροές κυρίως, με τη μορφή καπνού σε δέματα. Η καθαρή αξία παραγωγής για τον τομέα αυτό, ανερχόταν σε € 189,41 εκατομ. το 2003. Για τους τομείς χονδρικού και λιανικού εμπορίου, η Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής κυμαίνεται στο 12,3% περίπου της λιανικής τιμής των τσιγάρων που καταναλώθηκαν στην Ελλάδα το

2003. Τέλος, η Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής, για τη δραστηριότητα της διαφήμισης σε σχέση με το κλάδο του καπνού, εκτιμήθηκε σε € 62,86 εκατομ. των καταγεγραμμένων εξόδων.

**Πίνακας 3 :Τομείς Καπνού και Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής για το έτος 2003
σε εκατομ. €**

Τομείς	Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής
Καλλιέργεια Καπνού	529,63
Επεξεργασία Καπνού και Βιομηχανία Παραγωγής Προϊόντων Καπνού	570,04
Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο	347,59
Διαφήμιση	62,86

Πηγή: 'Ο Καπνός στην Ελληνική Οικονομία' Σκούρας 2003

Για τη χώρα μας ο καπνός αποτελεί παραδοσιακά βασικό εξαγωγίμο προϊόν, εξάγεται πάνω από το 80% της ετήσιας παραγωγής του, και αυτό κατατάσσει την Ελλάδα στην πρώτη θέση παγκοσμίως των χωρών-εξαγωγέων καπνού, από την άποψη ποσοστού εξαγομένου προς παραγομένου προϊόντος.

Η συνολική αξία των εξαγωγών καπνού για το 2003 προσεγγίζει τα 114 εκατομ. €, δηλαδή το 7,2% της συνολικής αξίας των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων της χώρας μας και το 2% των συνολικών εξαγωγών (Η ελληνική Καπναγορά Οκτώβριος 2003)

Η συμβολή του καπνού στα Δημόσια Έσοδα είναι εξίσου σημαντική. Πιο συγκεκριμένα, η πώληση τσιγάρων αποτελεί μια σημαντική πηγή δημοσίων εσόδων. Το ελληνικό κράτος εκτιμάται (Σκούρας 2003) ότι, θα συλλέξει € 1.790 εκατομ από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης προϊόντων καπνού και € 411 εκατομ., από το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), στα προϊόντα καπνού για το έτος 2003. Το σύνολο των φόρων (ειδικός φόρος κατανάλωσης και ΦΠΑ) σε προϊόντα, θα ανέλθει το 2003 σε € 2.201 εκατομ., ποσό που αντιστοιχεί στο 6,9% του συνόλου των φόρων, στο 11,8% των έμμεσων φόρων και στο 32,6% όλων των ειδικών φόρων κατανάλωσης στην Ελλάδα.

Το σύνολο των ειδικών φόρων κατανάλωσης στα τσιγάρα αποτελεί το 57,5% της λιανικής τιμής, ενώ οι ειδικοί φόροι μαζί με τον ΦΠΑ αποτελούν το 72,75% της λιανικής τιμής των τσιγάρων.

Μια πρόσθετη πηγή δημοσίων εσόδων, είναι οι εταιρικοί φόροι και οι φόροι εισοδήματος στις δραστηριότητες που συνδέονται με τον καπνό. Εκτιμάται ότι το σύνολο του κλάδου συνεισφέρει ετησίως περίπου € 117,38 εκατομ. με μορφή εταιρικών φόρων και φόρων εισοδήματος, χωρίς μάλιστα να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις, στο εισόδημα άλλων τομέων της οικονομίας, που σχετίζονται με τους κλάδους του καπνού.

Η σημαντικότερη όμως συμβολή του κλάδου, έγκειται στην ανάπτυξη της περιφέρειας και της υπαίθρου. Η καλλιέργεια του καπνού, συνιστά σήμερα μια από τις κυριότερες οικονομικές δραστηριότητες και προσφέρει απασχόληση και εισόδημα σε αγροτικά νοικοκυριά και εργάτες σε μειονεκτικές και οικονομικά υστερούσες περιοχές της Θράκης, της Μακεδονίας, της Θεσσαλίας και της Αιτωλοακαρνανίας. Η περιφερειακή κατανομή της καπνοκαλλιέργειας, χαρακτηρίζεται από μία έντονη συγκέντρωση της δραστηριότητας σε συγκεκριμένους νομούς και έτσι οποιεσδήποτε αρνητικές εξελίξεις στην καλλιέργεια του καπνού, δεν θα επηρεάσουν όλους τους νομούς, αλλά θα εσπαστούν στις περισσότερο υστερούσες και μειονεκτικές περιοχές της ελληνικής υπαίθρου. Αυτό θα επηρεάσει τη κοινωνική συνοχή στις εν λόγω περιοχές, επιταχύνοντας τη μετανάστευση και την ερήμωσή τους από αξιόλογο ανθρώπινο δυναμικό.

2. ΖΗΤΗΣΗ

2.1. Προσδιοριστικοί παράγοντες της ζήτησης

Η ζήτηση ακατέργαστου καπνού εξαρτάται άμεσα από τις τάσεις που επικρατούν στην διεθνή καπνοβιομηχανία, η οποία προσανατολίζεται προς μείωση του οριακού κόστους παραγωγής της, μέσω της στροφής προς φθηνότερες αμερικανικού τύπου ποικιλίες καπνού (Βιρτζίνια, Μπέρλεϋ). Επιπλέον, η ζήτηση ακατέργαστου καπνού επηρεάζεται έμμεσα από την πολιτική των κρατών απέναντι στον κλάδο, αλλά και από την ευρύτερη κοινωνική στάση όσον αφορά το κάπνισμα.

2.1.1. Επικρατούσες τάσεις στη διεθνή βιομηχανία

Οι καπνοβιομηχανίες σε διεθνές επίπεδο, στρέφουν τη ζήτησή τους σε καπνά αμερικανικού τύπου (Μπέρλεϋ και Βιρτζίνια) σε βάρος των ανατολικών καπνών. Αυτή η τάση που διαμορφώνεται, λόγω και των περιοριστικών νόμων που επικρατούν στις δυτικές χώρες και οι οποίοι αφορούν την

παρασκευή ελαφρύτερων τσιγάρων, στοχεύει κυρίως στη μείωση του κόστους παραγωγής τους.

Οι ειδικότεροι λόγοι που οδηγούν σε περιορισμό της ζήτησης των ανατολικών καπνών είναι οι εξής:

- Είναι ακριβότερα, έναντι των άλλων τύπων καπνού και
- Είναι πλούσια σε περιεκτικότητα σε πίσσα και νικοτίνη.

2.1.2. Επέκταση καπνοβιομηχανιών σε αναπτυσσόμενες χώρες

Οι μεγάλες καπνοβιομηχανίες της Δύσης π.χ. Philip Morris Cos, R.I. Reynolds Tobacco Co, Rothmans, British-American Tobacco, επενδύουν σε αναπτυσσόμενες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, την Ινδία και το Πακιστάν. Εκεί αναζητούν καινούριους πελάτες, αλλά ταυτόχρονα και την απασχόληση φθηνότερου εργατικού δυναμικού. Τα τσιγάρα που παρασκευάζονται και πωλούνται στις αγορές

αυτές δεν είναι τόσο καλής ποιότητας και τούτο αναμένεται να επηρεάσει αρνητικά α) τη ζήτηση ανατολικών καπνών-τα οποία, στη πλειοψηφία τους, κατατάσσονται στα καπνά υψηλής ποιότητας- και β) να αυξήσει τη ζήτηση ποικιλιών χαμηλής και μέσης ποιότητας, λόγω βέβαια και των χαμηλών τους τιμών.

Κερδισμένοι από αυτές τις επενδύσεις δείχνουν ότι είναι οι καλλιεργητές αμερικανικών καπνών, εφόσον τα εργοστάσια των περιοχών αυτών θα συνεχίσουν βέβαια να παρασκευάζουν τις τοπικές μάρκες των παραπάνω περιοχών, αλλά συγχρόνως θα αυξήσουν και την παραγωγή σε αμερικανικές μάρκες που είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς μεταξύ νεαρών καπνιστών.

2.1.3. Τάσεις της εγχώριας αγοράς

Η εγχώρια αγορά σταδιακά παρατηρείται ότι προσανατολίζεται προς τις διεθνείς τάσεις, καθώς η παραγωγή αμερικανικού τύπου καπνών (Βιρτζίνια, Μπέρλεν) τις χρονιές 2002, 2003) έχει σημειώσει αύξηση (όπως παρουσιάζεται αναλυτικά στο 3^ο κεφάλαιο). Παρά ταύτα, ιδιαίτερη έμφαση εξακολουθεί να δίδεται ακόμη στη παραγωγή συγκεκριμένων ποικιλιών ανατολικών καπνών, όπως του Μπασμά και της Κατερίνης, ενώ σε άλλες ποικιλίες του ίδιου τύπου καπνού έχει σημειωθεί μείωση.

2.1.4. Εξέλιξη της κατανάλωσης τσιγάρων

Η ζήτηση ακατέργαστου καπνού επηρεάζεται από τις μεταβολές στην κατανάλωση προϊόντων καπνού, στη πλειοψηφία τους τα τσιγάρα. Συνεπώς, οποιαδήποτε μεταβολή των παραγόντων που προσδιορίζουν τη ζήτηση βιομηχανοποιημένου καπνού, μεταβιβάζεται σε μικρή ή μεγάλη αναλογία στη ζήτηση ακατέργαστου καπνού από τις καπνοβιομηχανίες.

Συγκεκριμένα:

- Μία αύξηση της τιμής των τσιγάρων ή επιβολή φόρου καπνού, επηρεάζει την κατανάλωσή τους, αλλά όχι στο βαθμό που θα αναμενόταν από τις δημοσιονομικές αρχές της χώρας.
- Στα πλαίσια της αντικαπνιστικής εκστρατείας στις Δυτικές χώρες, η απαγόρευση της διαφήμισης τσιγάρων και προϊόντων καπνού, η απαγόρευση του

καπνίσματος στους δημόσιους χώρους, η πληρέστερη ενημέρωση των καπνιστών και μη για τους κινδύνους υγείας που συνεπάγεται αυτό, καθώς και για τις ενοχλήσεις - κινδύνους που προέρχονται από το παθητικό κάπνισμα, συνετέλεσαν κατά περίπτωση στο περιορισμό της κατανάλωσης τσιγάρων. (όχι βέβαια σε μεγάλο βαθμό). Στο σημείο αυτό, να αναφέρουμε και την πιο πρόσφατη νέα αντικαπνιστική καμπάνια της Ε.Ε. στις Βρυξέλες, στις 2 Μαρτίου 2005 που θα ολοκληρωθεί τον Ιούνιο του ίδιου έτους και στις 25 πρωτεύουσες των κρατών μελών.

Όμως οι δύο παραπάνω παράγοντες δεν είναι, όπως φαίνεται, αυτοί που επηρεάζουν έντονα τη ζήτηση βιομηχανοποιημένου καπνού και κατά συνέπεια η επίδρασή τους στη ζήτηση ακατέργαστου καπνού, θεωρείται μικρή.

- ✚ Ουσιαστικά, οι προτιμήσεις των καπνιστών είναι εκείνες που καθορίζουν τη ζήτηση τσιγάρων. Ανάλογα με τον τύπο τσιγάρων προς τον οποίο στρέφονται οι καπνιστές, καθορίζονται και οι ποικιλίες ακατέργαστου καπνού προς τις οποίες στρέφονται οι καπνοβιομηχανίες. Καθοριστικοί παράγοντες στη διαμόρφωση των προτιμήσεων είναι: η γεύση του τσιγάρου, το άρωμά του, αλλά προπαντός η προώθησή του, μέσω της διαφημιστικής καμπάνιας.

2.2. Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΤΩΝ ΤΣΙΓΑΡΩΝ

Η διαφήμιση θεωρείται αυτή που διαμορφώνει τα καταναλωτικά πρότυπα στην αγορά προϊόντων καπνού και κατ' επέκταση επηρεάζει έμμεσα τη ζήτηση επιμέρους ποικιλιών ακατέργαστου καπνού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απάντηση του Κου Ηλία Σεϊτανίδη προέδρου της ΣΕΚΑΠ (Συνεταιριστική Καπνοβιομηχανία) ότι η επιτυχία ενός τσιγάρου, είναι θέμα διαφήμισης και συσκευασίας σε ποσοστό 75% και μόνο κατά 25% είναι θέμα γεύσης. Τα τσιγάρα αν και έχουν

«εξοστρακισθεί» από τη τηλεόραση, τα διαφημιστικά κονδύλια που δαπανώνται γι' αυτά είναι αξιόλογα. Αρκεί να αναφέρουμε, ότι το 2003 σύμφωνα με στοιχεία της I.C.A.P μόνο στη χώρα μας, δαπανήθηκαν 16,5 € εκατομμύρια (5,6 δις.δρχ) για διαφήμιση των προϊόντων καπνού από ραδιόφωνα, εφημερίδες και περιοδικά.

Η πρώτη επίσημη διαφήμιση τσιγάρων έγινε στις ΗΠΑ το 1912 με το προϊόν Camel.. Το 1936 η διαφήμιση των τσιγάρων γενικεύτηκε σε δημοφιλή περιοδικά.

Ειδικότερα η διαφήμιση των καπνιστικών προϊόντων στα πλαίσια της παγκόσμιας αντικαπνιστικής εκστρατείας που γίνεται στα τελευταία χρόνια στις ΗΠΑ και στην ΕΕ πήρε τη μορφή σφοδρών επιθέσεων και κατηγοριών που προσέλαβαν τη μορφή χιονοστιβάδας αλλά και αυτήν του αναθέματος.

Ο επικεφαλής των κρατών αυτών, που μπορεί να αδιαφορούν ή ελάχιστα να ενδιαφέρονται για τη μάστιγα των ναρκωτικών, τους τεράστιους περιβαλλοντικούς ρύπους που προέρχονται από πυρηνικά και χημικά απόβλητα, από αναθυμιάσεις εργοστασίων και αυτοκινήτων, από πυρηνικές δοκιμές και ατυχήματα πυρηνικών και χημικών εργοστασίων, εξαντλούν την ευαισθησία τους στην απαγόρευση της διαφήμισης των τσιγάρων και εμφανίζονται ως «προστάτες» των καταναλωτών, θέλοντας να τους αποτρέψουν από πιθανές αλόγιστες και επικίνδυνες επιλογές τους.

Έτσι το προϊόν του καπνού είναι το μοναδικό σε ολόκληρο τον κόσμο, που ενώ επιτρέπεται η παραγωγή του αλλά και επιδοτείται η καλλιέργειά του όπως στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει απαγορευτεί στις περισσότερες χώρες του κόσμου η ελεύθερη εμπορική του επικοινωνία δηλαδή η διαφήμισή του καθ' ολοκληρία ή εν μέρει.

Σήμερα οι περισσότερες κυβερνήσεις έχουν απαγορεύσει ή περιορίσει δραστικά τις διαφημίσεις των καπνιστικών προϊόντων, ενώ απαγορεύουν το κάπνισμα σε διάφορους κοινόχρηστους δημόσιους και άλλους χώρους.

Μετά την ΗΠΑ τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έδειξαν υπέρμετρη ευαισθησία στο κάπνισμα ψηφίζοντας το 1989 οδηγία, που απαγόρευσε τη διαφήμιση τσιγάρων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα ενώ από το 1997 ζητούν επίμονα την ψήφιση κοινοτικής οδηγίας, που να απαγορεύει παντελώς την διαφήμισή τους.

Έτσι οι καπνοβιομηχανίες κυρίως της Αμερικής για να διατηρήσουν έστω προσωρινά την ασφαλή λειτουργία τους, παραιτήθηκαν ουσιαστικά από το βασικό τους δικαίωμα να προωθήσουν ελεύθερα τα προϊόντα, που νόμιμα παράγουν ξεχνώντας προφανώς την περιβόητη ρήση του πατριώτη τους Βενιαμίν Φραγκλίνου, που πριν από 250 χρόνια προειδοποιούσε «όποιοι παραιτούνται από βασικές ελευθερίες για να αποκτήσουν κάποια πρόσκαιρη ασφάλεια, δεν αξίζουν ούτε την ελευθερία ούτε την ασφάλεια» (Historical Review of Pennsylvania 1759).

2.2.1. Επιχειρήματα υπέρ και κατά της απαγόρευσης της διαφήμισης του καπνού

Στη καταγίδα των κατηγοριών κατά της διαφήμισης των τσιγάρων προβάλλονται - ως αντίλογος - σοβαρά νομικά, πραγματικά και οικονομικά επιχειρήματα. Τα νομικά αναφέρονται στη παραβίαση συνταγματικών και διεθνών κανόνων, τα πραγματικά σε συγκεκριμένα στοιχεία ερευνητών που άλλα αποδεικνύουν σχετικά με την επιρροή της διαφήμισης και τα οικονομικά στη συμβολή τη διαφήμισης των προϊόντων καπνού στην αγορά εργασίας και ιδιαίτερα στην ανεξαρτησία του Τύπου.

Κατά συνέπεια η πλήρης απαγόρευση της διαφήμισης των προϊόντων καπνού θεωρείται ότι καταστρατηγεί διεθνείς και συνταγματικούς κανόνες διότι:

- Παραβιάζει την οικονομική ελευθερία που περιλαμβάνει την ελευθερία του ανταγωνισμού και της πρόσβασης στην αγορά.
- Προσβάλλει την ελευθερία της γνώμης (άρθρα 10 παρ. 1 και 14 παρ. 1 του Συντάγματος) και παραβιάζει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας ειδικότερα της πνευματικής (βιομηχανικής) ιδιοκτησίας (άρθρο 17 παρ. 1).
- Τέλος παραβιάζει το δικαίωμα «της ελεύθερης ενημέρωσης» και της «ελεύθερης επιλογής» δηλ. το δικαίωμα της ελεύθερης εμπορικής επικοινωνίας που είναι κατοχυρωμένο από την Συνθήκη της Ρώμης.

Τα πραγματικά επιχειρήματα αναφέρονται σε συγκεκριμένες έρευνες και πρακτικές με τις οποίες καταρρίπτονται κυρίως οι αιτιάσεις των διωκτών της διαφήμισης των τσιγάρων, ενώ αποδυνκνείται ο ευεργετικός οικονομικός και κοινωνικός της ρόλος.

Οι διώκτες της διαφήμισης των καπνιστικών προϊόντων, βασικά ισχυρίζονται ότι η συγκεκριμένη διαφήμιση συμβάλλει στην αύξηση της κατανάλωσης του καπνού, η οποία κατ' αυτούς επιφέρει πιθανότατα βλάβες στην υγεία των ανθρώπων. Επικαλούμενοι μάλιστα και αυτοί συνταγματικούς και διεθνείς κανόνες (Διάταξη Συνθήκης της Ρώμης), υποστηρίζουν ότι σ' αυτούς προβλέπεται ο περιορισμός της επικοινωνίας, προκειμένου να προστατευτεί το κοινωνικό σύνολο από συγκεκριμένη βλάβη ή και προς αποδεδειγμένο κοινωνικό όφελος.

Επομένως σύμφωνα με την κρατούσα φιλοσοφία του Ευρωπαϊκού Δικαίου, που διέπεται από την αρχή της κοινωνικής αντιστοιχίας (αναλογικότητας) πρέπει να θυσιαστεί ένα νόμιμο παραγόμενο βιομηχανοποιούμενο και ελευθέρως κυκλοφορούν αγαθό (ο καπνός), εφ' όσον θα προκύψει κοινωνικό όφελος από τη μείωση της κατανάλωσης του συνεπεία της διαφημιστικής απαγόρευσης.

Όμως ο ισχυρισμός αυτός όχι μόνο αμφισβητείται, αλλά αποδεικνύεται αβάσιμος από διάφορες έρευνες και διαπιστώσεις όπου αποδεικνύουν ότι η διαφήμιση δεν επηρεάζει την κατανάλωση των τσιγάρων η οποία καθορίζεται από πολύ βαθιές και ισχυρές κοινωνικές τάσεις και βιώματα κάθε λαού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί το γεγονός ότι σε Ανατολικές χώρες που απαγορευόταν η διαφήμιση, σημειώθηκε αύξηση της κατανάλωσης των τσιγάρων κατά 25-30%, ενώ αντίθετα σε άλλες Δυτικές χώρες που επιτρεπόταν η διαφήμιση, η κατανάλωση καπνού μειώθηκε κατά το αντίστοιχο περίπου ποσοστό. Συγκεκριμένα στην Πορτογαλία όπου το 1988 είχε απαγορευτεί η διαφήμιση, η κατανάλωση τσιγάρων αυξήθηκε κατά 21% και στη Νορβηγία κατά 12%. Αντίθετα στις Κάτω Χώρες, Μ. Βρετανία και Γερμανία, όπου επιτρεπόταν η διαφήμιση, η κατανάλωση των τσιγάρων σημείωσε κατά τη διάρκεια του 1980 μείωση κατά 38%, 29% και 21 % αντίστοιχα. Επίσης στην Ρωσία και την Ουγγαρία, όπου απαγορεύτηκε εντελώς η διαφήμιση, η κατανάλωση καπνού αυξήθηκε κατά 25%.

Στην Ελλάδα, όπου επιτρέπεται η διαφήμιση των καπνιστικών προϊόντων, η κατανάλωση παραμένει σταθερή ή αυξάνεται ελάχιστα, (0,50-2%) κατ' έτος παρά τη συμμετοχή και των γυναικών στο κάπνισμα, τη στροφή των καπνιστών σε ελαφρύτερα τσιγάρα με τα οποία αυξάνεται η κατανάλωσή τους και κυρίως παρά την

εντυπωσιακή αύξηση του πληθυσμού, λόγω της αθρόας εισόδου μεταναστών και τουριστών.

Τέλος στη Γροιλανδία σύμφωνα με στοιχεία που αφορούν το 2000 καπνίζουν το 56% των αγοριών και το 45% των κοριτσιών ηλικίας άνω των 15 ετών. Επηρεάζονται άραγε από κάποια μεγάλη και ανεξέλεγκτη διαφήμιση; Αντίθετα στην Ολλανδία όπου δεν υπάρχουν απαγορεύσεις, η κατανάλωση των τσιγάρων έχει μειωθεί.

- ❖ Η διαφήμιση των τσιγάρων γίνεται εξ' αιτίας του σκληρού ανταγωνισμού που υπάρχει μεταξύ των καπνοβιομηχανιών και αποσκοπεί στο να επηρεάσει τους καπνιστές να προτιμήσουν τις διαφημιζόμενες κάθε φορά μάρκες, αντί αυτών που καπνίζουν και όχι να αυξήσουν στο σύνολο τη κατανάλωσή τους
- Άλλωστε οι Ινδιάνοι όταν κάπνιζαν την πίπα τους σίγουρα δεν είχαν επηρεαστεί από καμία διαφήμιση.

2.2.2 Σημερινό καθεστώς διαφήμισης σε μερικά κράτη μέλη της ΕΕ

(Τι απαγορεύεται και τι επιτρέπεται σε κάθε χώρα)

- Κινηματογράφος

Απαγορεύουν: Βέλγιο, Γαλλία, Δανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία, Φινλανδία.

Επιτρέπουν (με προσθήκη προειδοποίησης): Αυστρία, Γερμανία, Ισπανία, Βρετανία.

- Αφίσες

Απαγορεύουν: Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Πορτογαλία, Σουηδία, Βρετανία,

Επιτρέπουν (με προσθήκη προειδοποίησης): Αυστρία, Γερμανία, Ισπανία, Βέλγιο, Δανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία.

- Τύπος

Απαγορεύουν: Φινλανδία, Γαλλία, Πορτογαλία, Σουηδία, Βρετανία, Ιταλία.

Επιτρέπουν (με προσθήκη προειδοποίησης): Αυστρία, Γερμανία, Ισπανία, Βέλγιο, Δανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία.

- Ραδιόφωνο

Απαγορεύεται σε όλα τα κράτη μέλη εκτός της Ισπανίας και της Βρετανίας (με προσθήκη προειδοποίησης).

- Τηλεόραση

Απαγορεύεται σε όλα τα κράτη μέλη βάση οδηγίας του 1989

- Διαφήμιση στο σημείο πώλησης

Απαγορεύουν: Φινλανδία, Ιταλία.

Επιτρέπουν (με προσθήκη προειδοποίησης): Βέλγιο, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο,

Ισπανία, Βρετανία, Γαλλία

- Διάθεση δειγμάτων

Απαγορεύουν: Βέλγιο, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, ,

Λουξεμβούργο, Ολλανδία.

- Χορηγία

Επιτρέπεται σε όλες τις χώρες πλην Βελγίου, Φινλανδίας, Γαλλίας, Ιταλίας και Σουηδίας.

Εννοείται πως τα παραπάνω συνεχώς μεταβάλλονται με νεότερες οδηγίες από την Ε.Ε., και αποφάσεις των ίδιων των κρατών.

Ωστόσο κάθε είδος διαφήμισης και προβολής πρέπει να κινείται σε κάποια πλαίσια κοινής λογικής, δεοντολογίας και ηθικής όπως την αντιλαμβάνεται ο κόσμος. *Το να προσπαθείς να προσελκύεις την προσοχή μικρών παιδιών και εφήβων με κινούμενα σχέδια χρησιμοποιώντας για παράδειγμα την καμήλα σε άπειρες και απίθανες στάσεις και με ανάλογο λογότυπο ή το να χρησιμοποιείς ως σήμα τσιγάρου το καγκουρό, που ως γνωστό αποτελεί το εθνικό σύμβολο ολόκληρης χώρας και ηπείρου αναμφίβολα υπερβαίνει κάθε έννοια δεοντολογίας, λογικής και ηθικής.* Επίσης κρίνεται αντιδεοντολογική η διαφήμιση καπνιστικών προϊόντων με τη προβολή μωρών που δήθεν επιθυμούν να καπνίσουν. Το ίδιο όμως συμβαίνει και το να προβάλλεις αντιδιαφημιστικές αποκρουστικές εικόνες σε αφίσες ή και πάνω στη συσκευασία του τσιγάρου που εμφανίζουν κατεστραμμένα ανθρώπινα όργανα στα πλαίσια της οποιαδήποτε αντικαπνιστικής εκστρατείας.

3. ΠΡΟΣΦΟΡΑ

3.1 Η καλλιέργεια καπνού στην Ελλάδα

3.1.1. Οι απασχολούμενοι στην καλλιέργεια καπνού

Η καλλιέργεια του καπνού στη χώρα μας είναι οικογενειακής μορφής. Η μέση έκταση ανά παραγωγό κυμαίνεται στα 9 περίπου στρέμματα/παραγωγό, ανάλογα την ποικιλία όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί. Το σημαντικό στοιχείο που διαπιστώνεται, είναι η σταδιακή μείωση της μέσης έκτασης που καλλιεργείται ανά οικογένεια στις διάφορες ποικιλίες καπνού, κυρίως από το 2001 και μετά. Για την ποικιλία Βιρτζίνια, η μέση έκταση ανά παραγωγό (ελάχιστη απαιτούμενη έκταση 17 στρέμματα) κυμαίνεται σε υψηλότερα επίπεδα, γεγονός που δικαιολογείται από το ότι οι φούρνοι που χρησιμοποιούνται για την ξήρανσή τους, είναι μεγάλης χωρητικότητας.

Ο συνολικός αριθμός των καλλιεργητών για το 2003 ήταν 61.387 έναντι 63.386 που ήταν το 2002, παρουσίασε δηλ. μείωση της τάξης του 3,15%. Η τάση αυτή μείωσης του αριθμού καλλιεργητών, παρατηρείται καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου με μέσο ετήσιο ρυθμό 2%.

Όσον αναφορά το ποσοστό συμμετοχής των καλλιεργητών κατά ποικιλία καπνού το 2003, παρατηρείται ότι οι περισσότεροι καπνοπαραγωγοί ασχολούνται με τη καλλιέργεια του Μπασμά (40,2%) και της Κατερίνης (19,2%) ενώ το 11% ασχολείται με τη καλλιέργεια της ποικιλίας του καπνού Βιρτζίνια. Σημειώνεται ότι ο αριθμός των καπνοπαραγωγών στις τρεις αυτές ποικιλίες, παρουσιάζει αύξηση το 2003 έναντι του 2002 (1,48%, 6,69%, 11,13% αντίστοιχα), ενώ ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής τους για την περίοδο 1998-2003 είναι : -1,5%, +0,8% και 1,4% αντίστοιχα. Στις υπόλοιπες ποικιλίες ανατολικού τύπου παρουσιάζεται μείωση του αριθμού τους, τόσο στη διετία 2002-2003 (7,5%), όσο και στην εξεταζόμενη περίοδο 1998-2003 (2,4%).

Όσον αναφορά τους καλλιεργητές καπνών Μπέρλεν, το ποσοστό συμμετοχής τους είναι μόνο 3,5% επί του συνόλου. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής τους είναι -2,3% για την περίοδο 1998-2003 και -3,6% στη διετία 2003-2002.

3.1.2. Καλλιεργούμενες εκτάσεις

Η συνολική έκταση που καλλιεργήθηκε στη χώρα μας με καπνό το 2003, ανήλθε σε 569.241 στρέμματα έναντι 599.933 το 2002. Πρέπει να σημειωθεί ότι η συνολική καλλιεργηθείσα έκταση καπνών το 2003, ήταν η χαμηλότερη της εξαετίας 1998-2003 λόγω της ύφεσης που χαρακτηρίζει τον τομέα του καπνού, στην ελληνική γεωργία. Στο πλαίσιο αυτής της πτωτικής τάσης, έγινε μια σημαντική προσπάθεια αναδιάρθρωσης του τομέα, με κύρια χαρακτηριστικά:

- ✓ Τη δραστική μείωση της καλλιέργειας και παραγωγής ορισμένων ποικιλιών καπνού ανατολικού τύπου (Τσεμπέλια και Μαύρα), των οποίων η ζήτηση μειώνεται τόσο στο εσωτερικό, όσο και στις διεθνείς αγορές.
- ✓ Την αύξηση και στη συνέχεια τη σταθεροποίηση του όγκου παραγωγής ορισμένων ποικιλιών ανατολικού τύπου (Μπασμάς και Κατερίνη), που έχουν σταθερή ή και αυξητική τάση ζήτησης, τόσο στο εσωτερικό όσο και στις διεθνείς αγορές, και
- ✓ Την αύξηση και στη συνέχεια τη σταθεροποίηση της παραγωγής καπνού Μπέρλεου και Βιρτζίνια.

Βάσει των όσων προαναφέρθηκαν, το 2003 οι καλλιεργούμενες εκτάσεις Μπασμά κατέχουν τη πρώτη θέση στο σύνολο των καπνοκαλλιεργητών, με ποσοστό 36,6%. Τη δεύτερη θέση, κατέχει η ποικιλία Κατερίνης με ποσοστό (20%), ενώ στη Τρίτη και τέταρτη θέση, κατατάσσεται η ποικιλία Βιρτζίνια και Μπέρλεου με ποσοστό (17,3% και 5,6%) αντίστοιχα.

3.1.3 Παραγωγή καπνού

Η συνολική παραγωγή καπνού στη χώρα μας το 2003, ανήλθε στα 121.750.952 κιλά έναντι των 124.310.355 κιλών το 2002. Υπήρξε, δηλαδή, μείωση της παραγωγής κατά 2,1%. Ειδικότερα, το σύνολο των ανατολικών τύπων καπνών για την διετία 2002 – 2003 παρουσίασε μείωση της τάξης του 5,6%, ενώ οι ποικιλίες Μπέρλεου και Βιρτζίνια σημείωσαν αύξηση κατά 1,3% και 6% αντίστοιχα.

Όσον αφορά τις επιμέρους ποικιλίες των ανατολικών καπνών, για την ίδια διετία, την μεγαλύτερη μείωση παρουσίασαν οι ποικιλίες Τσεμπέλια (-31,88%) , Καμπά Κουλάκ Κλασικά (-29,77%) και τα Μαύρα (16,20%). Αντιθέτως, αυξήθηκε η παραγωγή

της ποικιλίας Κατερίνης (4,85%), καθώς επίσης και η παραγωγή της ποικιλίας Μπασμά (3,99%).

Από την συνολική παραγωγή καπνών στη χώρα μας, το μεγαλύτερο ποσοστό για το 2003 κατέχουν τα καπνά Βιρτζίνια (26%) και ακολουθούν ο Μπασμάς (22%) και Κατερίνη (19%). Τα καπνά Μπέρλεου κατέχουν το 10% της συνολικής παραγωγής, ενώ τα καπνά Τσεμπέλια, παρά την αισθητή μείωσή τους, κατέχουν το 6% της συνολικής παραγωγής. Τέλος, οι υπόλοιπες ποικιλίες κατέχουν μικρότερο μερίδιο της συνολικής παραγωγής (Διάγραμμα 4).

Πίνακας 4

Μέση Έκταση Ανά Οικογένεια κατά Ποικιλία Καπνού

(Καλλιεργηθείσα Έκταση/ Αριθμός Καλλιεργητών)

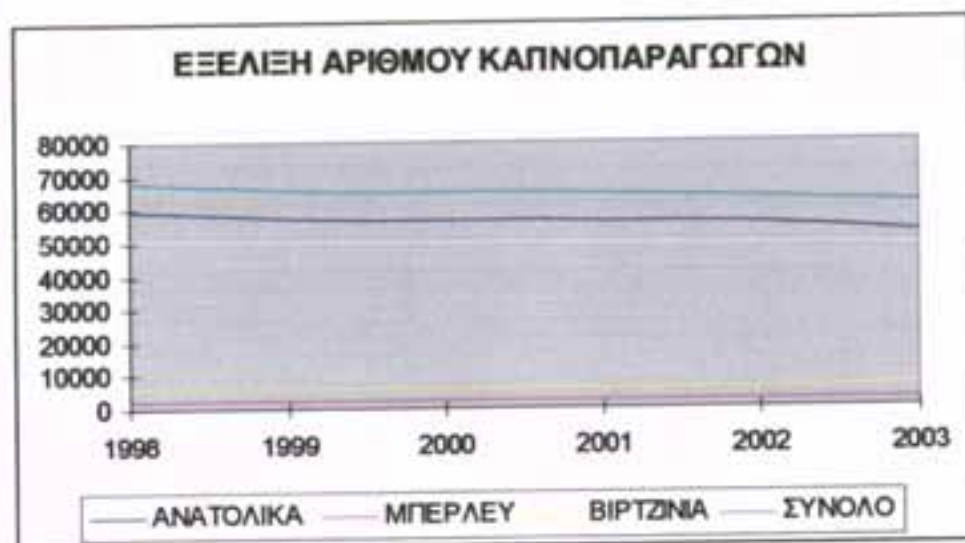
(σε στρεμ.)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΚΑΠΝΑ						
-Τσεμπέλια	7,08	7,23	6,94	6,77	6,66	6,14
-Μαύρα	8,76	8,58	7,80	7,58	6,99	6,54
-Καμπά Κουλάκ μη Παρ.	7,13	6,55	6,43	6,30	-	-
-Μπασμάς	7,88	8,20	8,58	8,47	8,49	8,44
-Κατερίνη και Παρομ.	10,64	10,61	10,42	10,93	10,66	9,57
-Καμπά Κουλάκ Κλασσικά	8,26	8,33	8,99	9,06	8,43	8,07
-Ελασσόνα	8,46	8,42	9,03	9,13	9,21	8,96
-Μ. Αγρινίου	7,06	7,09	7,23	7,22	7,07	7,01
-ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ	16,77	18,85	17,82	17,00	15,74	14,78
-ΜΠΕΡΛΕΥ	15,14	15,85	14,91	14,72	13,78	14,63
ΣΥΝΟΛΟ	9,36	9,73	9,74	9,69	9,46	9,27

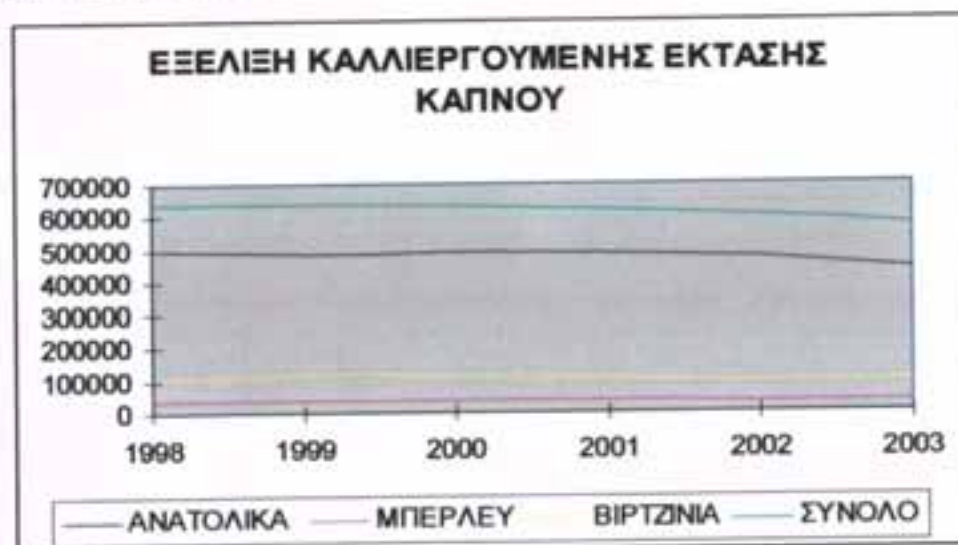
Πηγή: Εθνικός Οργανισμός Καπνού

*Σύνολο = Συνολική Καλλιεργηθείσα Έκταση / Συνολικό Αριθμό Καλλιεργητών

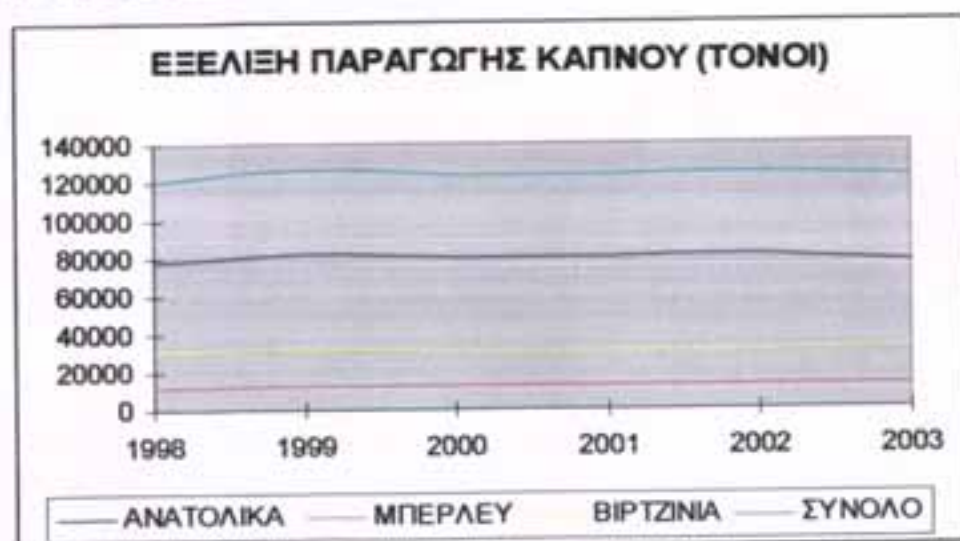
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

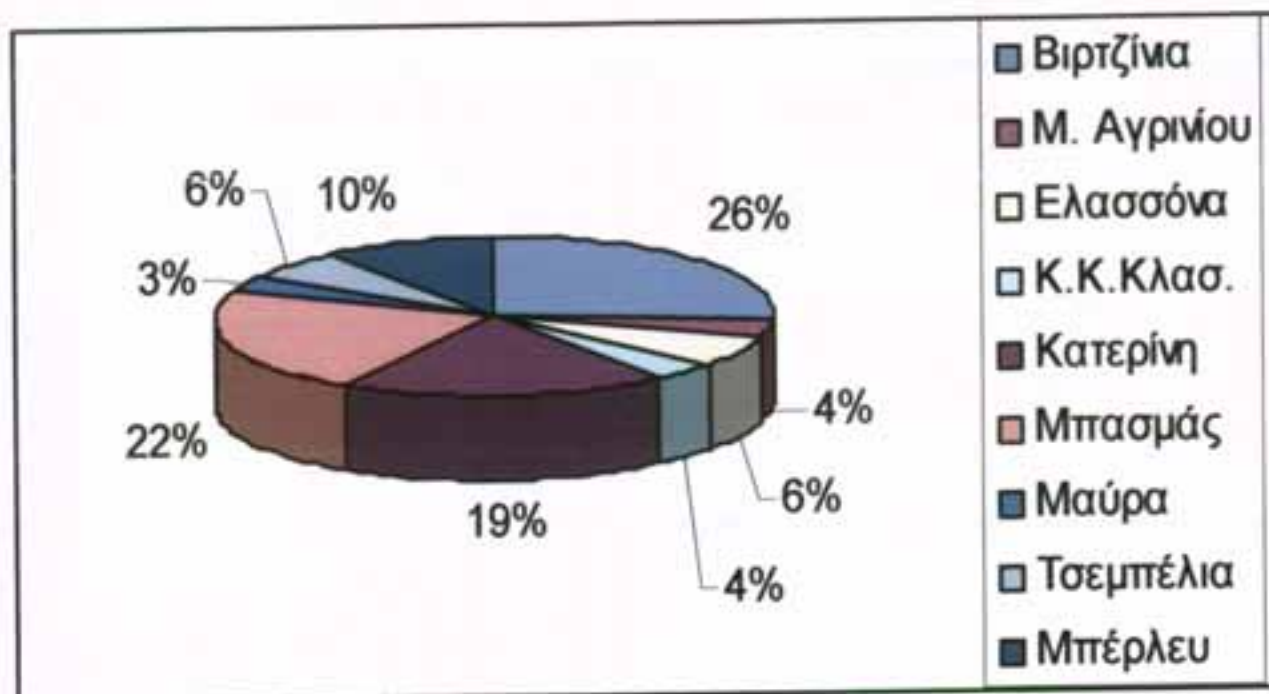

Πίνακας 8**ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ 2002**

ΟΙΚΟΣ	Μερίδιο Αγοράς 2002	ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΑΤΑ
Philip Morris	26,7%	Marlboro, Philip Morris
B.A.T	15,6%	Peter Stuyvesant, Lucky
ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ	14,9%	Assos, President
J.T.I	9,3%	Camel, Winston
ΚΑΡΕΛΙΑΣ	8,7%	Καρέλια
ΣΕΚΑΠ	7,6%	BF, Cooper, GR
Gallaher	4,7%	Silk Cut, Benson & Hedges
Reemtsma	4,8%	RI, Danidoff
Hoyle of Prince	2,8%	Prince
ΚΕΡΑΝΗΣ	1,3%	Αρωμα, Oscar, Magnum
Imperial	1,4%	Embassy, John Player
Atladis	1,0%	Gauloises, Gitanes
ΛΟΙΠΟΙ	1,2%	

Διάγραμμα 4

Σύνθεση Παραγωγής Καπνού κατά Ποικιλία (2003)

3.1.4. Γεωγραφική κατανομή των σχετικών με το καπνό δραστηριοτήτων

Ο καπνός αποτελεί μια αγροτική δραστηριότητα με υψηλό βαθμό περιφερειακού εντοπισμού. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη (Ο καπνός στην Ελληνική Οικονομία, Δημαράς 2003), οι περιοχές της **Μακεδονίας**, της **Δυτικής Ελλάδας** και της **Θράκης** συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων που αφορούν στην καλλιέργεια καπνού. Σε επίπεδα ανάλυσης μικρότερο των περιφερειών, η καλλιέργεια καπνού παρουσιάζει και πάλι την ίδια τάση συγκέντρωσης. Έτσι η καλλιέργεια καπνού εντοπίζεται κυρίως στους νομούς **Πιερίας**, **Αιτωλοακαρνανίας**, **Ροδόπης** και **Ξάνθης**. Ο βαθμός συγκέντρωσης σχετίζεται με το βαθμό περιφερειακής εξειδίκευσης. Πράγματι, οι περιφέρειες και οι νομοί στους οποίους εντοπίζεται η καλλιέργεια καπνού χαρακτηρίζονται επίσης και από περιφερειακή εξειδίκευση, σε ότι αφορά άλλες δραστηριότητες που συνδέονται με τον καπνό. Στις περιοχές αυτές, δηλ., έχουν αναπτυχθεί κανάλια διανομής, θεσμικοί φορείς (συνεταιρισμοί, γραφεία γεωργικών εφαρμογών κλπ) και άλλες υπηρεσίες.

Ο καπνός σαν καλλιεργητική δραστηριότητα, έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί όχι ιδιαίτερα ευνοϊκούς φυσικούς πόρους. Μπορεί να παραχθεί σε ξερικές εκτάσεις,

ημιορεινών και ορεινών περιοχών και να αποφέρει εισοδήματα υψηλότερα από αυτά άλλων ανταγωνιστικών προς τον καπνό καλλιέργειών. Για το λόγο αυτό, η καλλιέργεια καπνού, αποτελεί μια αρκετά διαδεδομένη δραστηριότητα σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από ανάλογο φυσικό περιβάλλον.

Οι περιοχές που εξειδικεύονται στην καλλιέργεια καπνού, χαρακτηρίζονται από χαμηλό βαθμό ανάπτυξης στους άλλους τομείς της οικονομίας. Οι δε δραστηριότητες που αφορούν τον τομέα της μεταποίησης δεν είναι ανεπτυγμένες. Αυτό σημαίνει, ότι οι δυνατότητες εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης, έξω από τον αγροτικό τομέα είναι περιορισμένες ή και ανύπαρκτες.

3.2. Επιχειρήσεις του κλάδου επεξεργασίας φύλλων καπνού

Στον κλάδο επεξεργασίας φύλλων καπνού, δραστηριοποιούνται αρκετές επιχειρήσεις, διαφορετικού μεγέθους και παραγωγικής δυναμικότητας που διαχωρίζονται στις παρακάτω κατηγορίες:

Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται μεγάλου μεγέθους επιχειρήσεις, οι οποίες επεξεργάζονται τις μεγαλύτερες ποσότητες ακατέργαστων καπνών. Πρόκειται για καλά οργανωμένες επιχειρήσεις, με πλήρεις κτιριακές εγκαταστάσεις και σύγχρονο μηχανολογικό εξοπλισμό, κατάλληλο για την επεξεργασία των ξενικών καπνών (Βιρτζίνια και Μπέρλεϋ). Οι εν λόγω εταιρείες αναλαμβάνουν την επεξεργασία συγκεκριμένων ποικιλιών καπνού, για λογαριασμό άλλων επιχειρήσεων του κλάδου.

Στη δεύτερη κατηγορία, ανήκουν οι μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις, οι οποίες επεξεργάζονται μικρότερες ποσότητες καπνών. Ορισμένες από αυτές συνάπτουν συμβόλαια αγοράς καπνού περιστασιακά, ενώ τις υπόλοιπες περιόδους καλύπτουν τις ανάγκες τους κυρίως από αποθέματα προηγούμενων ετών.

Γενικά στην Ελλάδα λειτουργούν **5 μεγάλες καπνοβιομηχανίες** και **29 επιχειρήσεις καπνού** όπου στον πίνακα που παρατίθεται στη συνέχεια (Πίνακας 9) απεικονίζονται οι **15 σημαντικότερες με βάση τον οδηγό της I.C.A.P HELLAS**, οι επωνυμίες των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου, η έδρα, η εξαγωγική δραστηριότητα, η απασχόληση και οι πωλήσεις.

Από τις 5 μεγαλύτερες καπνοβιομηχανίες έχουμε:

- 1) Μεγαλύτερη σε μέγεθος και σε κέρδη είναι η Ανώνυμος Βιομηχανική εταιρεία **ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ ΑΒΕΣ**, που ιδρύθηκε το 1930 με έδρα τον Πειραιά. Σύμφωνα με συνοπτικά στοιχεία ισολογισμού (ICAP), κάνει εξαγωγές στην Αλβανία, Γεωργία, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Ιράν, Ιράκ, Καζαχστάν, Μολδαβία, Νότια Αφρική, Ουζμπεκιστάν, Ουκρανία, Ρουμανία, Ρωσία και Σιγκαπούρη. Απασχολεί προσωπικό 1250 ατόμων και στις 7 Μαΐου του 2003 ανακοινώθηκε επίσημα ότι οι βασικοί μέτοχοι της ιστορικής αυτής επιχείρησης που εκπροσωπούν το 75% του μετοχικού της κεφαλαίου κατέληξαν σε συμφωνία με την ολλανδική εταιρεία Philip Morris Holland BV, θυγατρική της Philip Morris International, για τη μεταβίβαση μετοχών τους με σκοπό, όπως δήλωσαν, την ανάγκη διασφάλισης του απώτερου μέλλοντος της εταιρείας.

Η απόφαση αυτή οπωσδήποτε σηματοδοτεί μια νέα εποχή των ελληνικών καπνοβιομηχανιών, **αν όχι το τέλος της εποχής τους.** (Assos, Old Navy, Sega και ορισμένους τύπους των τσιγάρων Marlboro)

- 1) Η εταιρεία **ΚΑΡΕΛΙΑ ΑΕ** είναι η αρχαιότερη από τις λειτουργούσες σήμερα καπνοβιομηχανίες, ιδρύθηκε το 1888, με έδρα τη Καλαμάτα. Είναι η δεύτερη σε μέγεθος καπνοβιομηχανία της χώρας. Απασχολεί 600 άτομα και εξάγει το 25-30% της παραγωγής της σε πολλές χώρες του κόσμου. Μέχρι τον Ιούλιο του 2001 μαζί τα σήματα της R.J. Reynolds, κατείχε τη δεύτερη θέση στην ελληνική αγορά με συνολικό μερίδιο αγοράς 14%, ενώ ως προς τα ελληνικά σήματα βρίσκεται σταθερά στη δεύτερη θέση με εξαίρεση το χρονικό διάστημα 1997-1999 κατά το οποίο η ΣΕΚΑΠ είχε κερδίσει μεγαλύτερο μερίδιο στην εσωτερική αγορά. Στις 9.7.2001 η καπνοβιομηχανία ανακοίνωσε τη διακοπή της συνεργασίας της με την Reynolds. Στις 31.12.2003 το μερίδιό της στην εσωτερική αγορά ανερχόταν στο 8,79%. (Καρέλια, American Legend, Rex, Ζαπάντι κ.α)

- 2) Η συνεταιριστική εταιρεία **ΣΕΚΑΠ**, ιδρύθηκε το 1975 στην Ξάνθη με βασικούς μετόχους την ΣΕΚΕ, 35 συνεταιριστικές οργανώσεις από όλη την Ελλάδα και την Αγροτική Τράπεζα. Εμπνευστής και πρωτεργάτης αυτού

του τολμηρού συνεταιριστικού εγχειρήματος υπήρξε ο Αλέξανδρος Μπαλτατζής. Η ΣΕΚΑΠ είναι η μοναδική καπνοβιομηχανία σε ολόκληρο τον κόσμο που λειτουργεί σε συνεταιριστική βάση.

Το 1997 η παραγωγή και κυκλοφορία του σήματος BF βιολογικό φίλτρο απογείωσε την εταιρεία αυξάνοντας το 67% το μερίδιο αγοράς και δίδοντας της τη δεύτερη θέση μεταξύ των ελληνικών καπνοβιομηχανιών ως προς τα ελληνικά σήματα. Εξάγει το 15% περίπου της παραγωγής της σε διάφορες χώρες του εξωτερικού. Ακόμη η εταιρεία εξάγει βιολογικά φίλτρα, τα οποία παράγει σε ιδιόκτητες εγκαταστάσεις της θυγατρικής της BIO ΑΕ στην Ξάνθη σε συνεργασία με βιομηχανίες του εξωτερικού. (BF, Cooper, Jet Set, Brooks, GR, Real και Ideal)

3) Η καπνοβιομηχανία ΕΘΝΟΣ ΚΕΡΑΝΗΣ ΑΕ, ιδρυθείσα το 1926 με έδρα το Πειραιά. Στη δεκαετία του '60 η εταιρεία παράγει και κυκλοφορεί στην ελληνική αγορά το πρώτο blend (μίγμα καπνού), το PALLAS, που σημείωσε τεράστια επιτυχία. Ακολούθησε το Κεράνης Φίλτρο με μεγάλη επιτυχία. Συνεργάστηκε με πολλές εταιρείες καπνού του εξωτερικού. Τη δεκαετία του '80 προωθεί τις εξαγωγές τσιγάρων σε ικανοποιητικό επίπεδο. Άλλα τσιγάρα που κυκλοφόρησαν στην ελληνική αγορά είναι τα ΔΕΛΦΟΙ, ΠΡΩΤΟ, CASTELLO, GALLOP, VIRGINIA STAR και πολύ πρόσφατα το METPO και το MILLENIUM. Η ιστορική αυτή καπνοβιομηχανία στα τελευταία χρόνια περιέχεται σε διάφορους μετόχους, Έλληνες και ξένους με την ελπίδα να ανακάμψει. Το μερίδιο της στην εσωτερική αγορά στις 31.12.02 ανήρχετο στο 1,2%.

4) Η καπνοβιομηχανία ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΑΕ (1938) έχει έδρα την Αθήνα και προσωπικό 157 άτομα. Κατασκευάζει τα τσιγάρα «22» και Antinicot σε διάφορους τύπους. Το μερίδιο της εταιρείας στην εσωτερική αγορά στα τέλη του 2003 ανερχόταν μόλις στο 0,40%, γεγονός που την αναγκάζει να παράγει τσιγάρα για λογαριασμό τρίτων κυρίως του εξωτερικού.

➤ Όσον αφορά τις δεκαπέντε παραπάνω εταιρείες καπνού όπως και όλες οι άλλες μονάδες που δραστηριοποιούνται στο κλάδο έχουν νομική μορφή Α.Ε. Ως προς τον αριθμό των ατόμων που απασχολούν διαπιστώνεται ότι πέντε από τις

δεκαπέντε εταιρείες απασχολούν μεταξύ 1 και 99 ατόμων, 8 επιχειρήσεις μεταξύ 100 και 599 και 2 επιχειρήσεις από 600 άτομα και πάνω.

- Οι δεκατρείς από τις δεκαπέντε εταιρείες δραστηριοποιούνται στην Θεσσαλονίκη 2 στη Καβάλα. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι ο καπνός αποτελεί μια αγροτική δραστηριότητα η οποία πραγματοποιείται κυρίως στην περιοχή της Μακεδονίας και Θράκης.
- Όλες οι εταιρείες έχουν αναπτύξει μεγάλη εξαγωγική δραστηριότητα η οποία κυμαίνεται από 90% -100% των πωλήσεων.
- Οι επτά από τις δεκαπέντε εταιρείες έχουν παρουσιάσει αύξηση του κύκλου εργασιών τους τη διετία 2002-2003, η οποία κυμαίνεται μεταξύ 0,04% έως 164,55%.

4. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

4.1 Τα βασικά στοιχεία της Νέας Κοινής Οργάνωσης Αγοράς για τον καπνό

Η Νέα Κοινή Οργάνωση Αγοράς για τον καπνό, τον κορμό αναθεώρησης της οποίας αποτελεί ο Κανονισμός 2848/98 και ο Κανονισμός 660/99 (ο οποίος ορίζει τις ποσοστώσεις και τις επιδοτήσεις για την χρονική περίοδο 1999-2000) έχει διαρθρωθεί γύρω από τρεις βασικούς άξονες :

- Την αναθεώρηση της Κοινοτικής ενίσχυσης (πριμ) σύμφωνα με την αγοραία τιμή ακατέργαστου καπνού, η οποία θεωρείται αντικειμενικός δείκτης της ποιότητας του προϊόντος.
- Την περαιτέρω στήριξη της αναδιάρθρωσης του τομέα, μέσω της ενίσχυσης του ρόλου των Ομάδων Παραγωγών, της ενθάρρυνσης των παραγωγών να εγκαταλείψουν τον τομέα σε εθελοντική βάση και της μείωσης της παραγωγής των ποικιλιών με μικρές προοπτικές εμπορίας.
- Την αύξηση της ευελιξίας του συστήματος ποσοστώσεων.

Ειδικότερα , τα σημαντικότερα σημεία του κανονισμού 2848/98 (όπως προκύπτει από σχετική επεξεργασία της Ομοσπονδίας Βιομηχανιών Επεξεργασίας Καπνού) είναι τα ακόλουθα :

- Η **επιδότηση** (πριμ) αποτελείται από δύο μέρη α) ένα σταθερό τμήμα το οποίο καταβάλλεται είτε στην Ομάδα Παραγωγών που το διανέμει σε κάθε μέλος της Ομάδας είτε σε κάθε μεμονωμένο παραγωγό που δεν είναι μέλος της ομάδας και β) ένα μεταβλητό τμήμα το οποίο παρέχεται σύμφωνα με την ποιότητα του παραγόμενου καπνού μέσα στην Ομάδα Παραγωγών και το οποίο αντιστοιχεί το 2001 στο 30% - 45% της συνολικής πριμοδότησης. Η ποσοστιαία σχέση του μεταβλητού μέρους και του πριμ καθορίσθηκε κατά εσοδεία όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί :

Πίνακας 10 : Αναλογία της Σταθερής προς τη Μεταβλητή Επιδότηση (1999-2001)

Ποικιλία Καπνού	Σταθερό Τμήμα (%)			Μεταβλητό Τμήμα (%)		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Μπασμάς	81	76	66	15	20	30
Κατερίνη - Σ79	81	76	66	15	20	30
Κ-Κ Κλασικά Μυρωδάτα	81	76	66	15	20	30
Κ-Κ Μη Κλασικά, Μαύρα, Τσεμπέλια	71	61	51	25	35	45
Μπερλεϋ	76	71	61	20	25	35
Βιρτζίνια	76	71	61	20	25	35

Πηγή : Κανονισμός Ε.Ε. 2848/98

- ο **Ομάδες παραγωγών** : Σύμφωνα με τη Νέα Κοινή Οργάνωση Αγοράς για τον καπνό υποστηρίζεται ακόμα περισσότερο ο ρόλος και η λειτουργία των Ομάδων Παραγωγών. Οι Ομάδες Παραγωγών συστήνονται με πρωτοβουλία των μελών τους. Έχουν καταστατικό που ορίζει τις δραστηριότητες της Ομάδας Παραγωγής (Ο.Π.) αποκλειστικά στην παραγωγή καπνού και δεν ασκούν εμπορική επεξεργασία. Για την αναγνώριση μιας (Ο.Π.) μεταξύ των άλλων, αυτή πρέπει να έχει συνολικές βεβαιώσεις ποσοτώσεων για τουλάχιστον 2% του εθνικού κατωφλίου εγγύησης (αφορά την καθορισμένη ποσότητα καπνού ανά ομάδα ποικιλίας που εγγυάται να πριμοδοτήσει η Ε.Ε.). Ειδικότερα, για την Ελλάδα το ποσοστό αυτό καθορίστηκε σε 1%. Η Ομάδα πρέπει να έχει νομική προσωπικότητα ή επαρκή νομική ικανότητα προκειμένου να αποτελέσει, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

- **Ειδική ενίσχυση :** Στις Ομάδες Παραγωγών χορηγείται ειδική ενίσχυση η οποία είναι ίση με το 2% της πριμοδότησης. Τουλάχιστον το 50% της ειδικής ενίσχυσης πρέπει να χρησιμοποιείται για απασχόληση τεχνικού προσωπικού, διάθεση σπόρων στα μέλη της ομάδας, για μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος και το υπόλοιπο για εφαρμογή μέτρων υποδομής, απασχόληση διοικητικού προσωπικού.
- **Καθεστώς εθελουσίας εξόδου- Εξαγορά Ποσοτώσεων:** Η αναδιάρθρωση του τομέα καπνού προωθείται μέσα από ένα σύστημα που βοηθά την έξοδο των καλλιεργητών από τον τομέα και μειώνει τις ποικιλίες καπνού με μικρές προοπτικές εμπορίας. Η έξοδος από τον τομέα καπνού διευκολύνεται από ένα σύστημα που ονομάζεται εξαγορές ποσοτώσεων (buy – backs), όπου ο αγρότης μπορεί να πωλεί την ποσόστωσή του σε κάποιον άλλο αγρότη, στο κράτος, ή στην Ε.Ε. Η πληρωμή κυμαίνεται στο 75% της συνολικής επιδότησης και εξοφλείται σε τρεις ετήσιες δόσεις.
- **Ποσοτώσεις:** Τα κράτη – μέλη διανέμουν τις ποσοτώσεις για κάθε ομάδα ποικιλιών για τρεις συνεχείς εσοδείες στους μεμονωμένους παραγωγούς και στις Ομάδες Παραγωγών κατά αναλογία του μέσου όρου των ποσοτήτων που παραδόθηκαν από τρεις προηγούμενες εσοδείες. Οι ποσοτώσεις μπορούν να μεταβιβαστούν προσωρινά ή οριστικά από έναν παραγωγό σε έναν άλλο. Επίσης, είναι δυνατή η μεταφορά των ποσοτήτων κατώφλιου εγγύησης από μια ομάδα ποικιλιών σε μία άλλη. Με τον Καν. 660/99 καθορίστηκαν τα κατώφλια εγγύησης κατά ομάδα ποικιλιών και χώρα για τις εσοδείες 1999,2000,2001(Πίνακες 11,12,13) Στο πίνακα 14 εμφανίζεται η κατανομή των ποσοτώσεων των εσοδειών 1999 και 2000.

- **Εθνικό Απόθεμα** : Το εθνικό απόθεμα τροφοδοτείται από τις ποσοστώσεις που αποδεσμεύονται 1) από μια γραμμική μείωση του συνόλου των ποσοστώσεων που χορηγούνται στους μεμονωμένους παραγωγούς και στις Ομάδες Παραγωγών που καθορίζεται από το κράτος-μέλος μεταξύ 0,5% και 2% του ορίου εγγύησης που ορίζεται κάθε έτος στην ίδια ομάδα ποικιλιών 2) από τις ποσοστώσεις παραγωγής, οι οποίες δεν έχουν χρησιμοποιηθεί για τη σύναψη Συμβάσεων Καλλιέργειας κατά την ημερομηνία που καθορίζεται για τη σύνοσή τους. 3) από ευθύγραμμη μείωση που καθορίζεται από κάθε κράτος-μέλος εντός του ορίου 2% των ποσοτήτων παραγωγής που αποτέλεσαν αντικείμενο οριστικής εκχώρησης. Το εθνικό απόθεμα κατανέμεται μεταξύ παραγωγών ή μεταξύ αυτών που επιθυμούν να γίνουν παραγωγοί με βάση αντικειμενικά κριτήρια που καθορίζονται από κάθε κράτος-μέλος.

Πίνακας 11: Κατώφλια Εγγύησης Εσοδείας

ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ - ΟΜΑΔΕΣ	ΚΑΤΩΦΛΙΑ ΕΓΓΥΗΣΗΣ
Μπασμάς	26.100
Κατερίνη	22.250
Καμπά Κουλάκ Κλασικά, Ελασσόνα, Μυρωδάτα Αγρινίου	20.380
Τσεμπέλια, Μαύρα, Καμπά Κουλάκ μη Κλασικά	14.800
Μπέρλεν	12.400
Βιρτζίνια	30.723
Σύνολο	126.653

Πηγή : Η Ελληνική Καπναγορά, Οργανισμός Βιομηχανιών Επεξεργασίας Καπνού (ΟΒΕΚ)

Πίνακας 12: Κατώφλια Εγγύησης Εσοδείας

ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ - ΟΜΑΔΕΣ	ΚΑΤΩΦΛΙΑ ΕΓΓΥΗΣΗΣ
Μπασμάς	27.100
Κατερίνη	23.395
Καμπά Κουλάκ Κλασικά, Ελασσόνα, Μυρωδάτα Αγρινίου	18.631
Τσεμπέλια, Μαύρα, Καμπά Κουλάκ μη Κλασικά	11.005
Μπέρλεν	12.330
Βιρτζίνια	32.550
Σύνολο	125.011

Πηγή : Η Ελληνική Καπναγορά, Οργανισμός Βιομηχανιών Επεξεργασίας Καπνού (ΟΒΕΚ)

Πίνακας 13: Κατώφλια Εγγύησης Εσοδείας

ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ - ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΠΝΩΝ	ΚΑΤΩΦΛΙΑ ΕΓΓΥΗΣΗΣ ΕΣΟΔΕΙΑΣ 2003
Μπασμάς	26.330
Κατερίνη	23.270
Καμπά Κουλάκ Κλασικά, Ελασσόνα, Μυρωδάτα Αγρινίου	20.788
Τσεμπέλια, Μαύρα, Καμπά Κουλάκ μη Κλασικά	11.000
Μπέρλεν	12.400
Βιρτζίνια	31.900
Σύνολο	125.688

Πηγή : Η Ελληνική Καπναγορά, Οργανισμός Βιομηχανιών Επεξεργασίας Καπνού (ΟΒΕΚ)

- ο **Συμβάσεις καλλιέργειας:** Για να χορηγηθεί προμείωση, ο καπνός σε φύλλα πρέπει να παραδίδεται από τον παραγωγό στον μεταποιητή με βάση μια Σύμβαση Καλλιέργειας. Η Σύμβαση περιλαμβάνει τουλάχιστον τη μέγιστη ποσότητα που πρέπει να παραδοθεί, την τιμή αγοράς ανά ποιοτική βαθμίδα και την προθεσμία πληρωμής της τιμής αγοράς, η οποία δε μπορεί να υπερβεί τις 30 ημέρες. Η Σύμβαση συνάπτεται για μια εσοδεία. Όταν η Σύμβαση Καλλιέργειας συνάπτεται μεταξύ

επιχείρησης μεταποίησης και Ομάδας Παραγωγών, η Σύμβαση συνοδεύεται από ονομαστικό κατάλογο των παραγωγών και των αντίστοιχων εκτάσεών τους, καθώς και από ανακεφαλαιωτικό πίνακα των ατομικών ποσοστώςεων τους.

- **Δημοπρασίες Συμβάσεων Καλλιέργειας:** Τα κράτη-μέλη πρέπει να αποφασίσουν πριν την 31^η Ιανουαρίου κάθε έτους αν θα εφαρμόσουν σύστημα δημοπράτησης Συμβάσεων Καλλιέργειας. Ο παραγωγός θα μπορεί να αντικαταστήσει τον πρώτο αγοραστή από άλλον που προσφέρει καλύτερες τιμές, 20 ημέρες πριν από την ημερομηνία έναρξης της παράδοσης καπνού. Οι τιμές των προσφορών πρέπει να είναι τουλάχιστον 10% μεγαλύτερες των τιμών της Σύμβασης. Ο πρώτος αγοραστής δεν αντικαθίσταται στην Σύμβαση, όταν ανακοινώσει στον παραγωγό την αποδοχή των νέων τιμών που προσφέρονται στις επτά ημέρες που ακολουθούν από τη λήψη της ανακοίνωσης. Στην περίπτωση που δεν υπάρχει αποδοχή των νέων τιμών ή ελλείψει απάντησης στην προβλεπόμενη προθεσμία, ο πρώτος αγοραστής αντικαθίσταται στην Σύμβαση από την επιχείρηση εμπορικής επεξεργασίας που υπέβαλλε την υψηλότερη επίσημη προσφορά στον παραγωγό.
- **Αναδιάρθρωση της παραγωγής:** προκειμένου να υπάρξει μια ισορροπημένη παραγωγή που δεν αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα απορρόφησής της από την αγορά και επομένως η υπερπαραγωγή ή υποπαραγωγή συγκεκριμένων ποικιλιών να αποφευχθούν, τέθηκαν σε εφαρμογή διαρθρωτικά προγράμματα που αφορούν την αναδιάρθρωση της παραγωγής καπνού. Πιο συγκεκριμένα, βάση του Καν. 2848/98, οι αγρότες που καλλιεργούσαν Τσεμπέλια και Μαύρα, ενισχύθηκαν με σκοπό να στραφούν σε άλλες καλλιέργειες καπνού, ενώ η ποσοστώςή τους μετατράπηκε σε μια ισότιμη ποσοστώςη της νέας ποικιλίας. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελεσμάτων

διαρθρωτικών προγραμμάτων που ολοκληρώθηκαν μέσα σε ένα έτος έναντι των αρχικών προσδοκιών για τρία χρόνια.

Πίνακας 15 : Τα αποτελέσματα του Προγράμματος Αναδιάρθρωσης 1999

Από Τσεμπέλια/Μαύρα σε :	Αριθμός Παραγωγών	Αρχική Ποσόστωση	Συντελεστής Μετατροπής	Μεταφερόμενη Ποσόστωση
Βιρτζίνια	945	1.965	0,7999	1.572
Κατερίνη - Σ79	932	1.622	0,6804	1.105
Μπασμάς	95	134	0,5773	77
Κ-Κ Κλασικά	18	38	0,9522	36
Σύνολο	1.990	3.759	-	2.790

Πηγή : "Ο Καπνός στην Ελληνική Οικονομία" Σκούρας, 2001

4.2 Νεότερες Προτάσεις, τροπολογίες και μεταρρυθμίσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.(ΚΑΠ)

Στη συνέχεια η ολομέλεια του Ευρωκοινοβουλίου για το σχέδιο προϋπολογισμού 2002, ψήφισε στις 25/10/2001, τροπολογία με τη οποία προτάθηκε η σταδιακή μείωση των επιδοτήσεων κατά 20% από το 2002 μέχρι το 2005, ώστε το 2006 να έχουν καταργηθεί τελείως.

Σύμφωνα με τη τροπολογία αυτή προτάθηκαν και τα εξής:

- Α) οι παραγωγοί θα εγκαταλείψουν την παραγωγή να λάβουν το πριμ για δύο χρόνια
- Β) να οδηγηθούν προς άλλες καλλιέργειες και
- Γ) να βοηθηθούν οι περιοχές όπου η μετατροπή δεν είναι δυνατή

Όπως ήταν επόμενο η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δημιούργησε θύελλα αντιδράσεων όλων των καπνικών οργανώσεων και φορέων αλλά και κυβερνητικών παραγόντων των κρατών των οποίων η καπνοκαλλιέργεια παρουσιάζει σοβαρό οικονομικό και όχι μόνο ενδιαφέρον. Η πρόταση κρίθηκε ως αντιφατική, υποκριτική, αποσπασματική και άδικη.

Ωστόσο, το Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας στις 14 Μαρτίου 2002 με εισήγηση της ισπανικής προεδρίας, την οποία υποστήριξαν η Ελλάδα, Γαλλία, Ιταλία και Πορτογαλία, δηλ., οι χώρες του Νότου σε αντίθεση με αυτές του Βορρά (Ηνωμένο Βασίλειο, Ολλανδία, Σουηδία και Δανία), υιοθέτησε μια συμβιβαστική λύση, σύμφωνα με την οποία:

A) Απαλείφθηκε με το σχετικό κανονισμό το σημείο της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που προέβλεπε τη σταδιακή κατάργηση των ενισχύσεων για τον καπνό. Το σχετικό σημείο παρέμεινε ως δήλωση της Κομισιόν χωρίς νομική δεσμευτικότητα.

B) Έγινε ρύθμιση των ποσοστώσεων και των ενισχύσεων για τρία χρόνια.

Γ) Οριστικοποιήθηκε το ποσοστό παρακράτησης επί των ενισχύσεων υπέρ του ταμείου καπνού στο ύψος του 2% για το 2002, 3% για το 2003, ενώ 5% για το 2004 και

Δ) Διατηρήθηκε με ελαφρές τροποποιήσεις τόσο το ύψος ενισχυμένης παραγωγής για την Ελλάδα, όσο και της ανά κιλό ενίσχυσης ανά κιλό ενίσχυσης ανά μονάδα ποικιλιών στα σημερινά ύψη παραγωγής. Νεότερα σενάρια (2002) ως προς την καπνοκαλλιέργεια στα κράτη-μέλη της ΕΕ αναφέρουν πρόταση υλοποίησης προγράμματος υλοποίησης προγράμματος εθελούσιας εξόδου των καπνοκαλλιεργητών έναντι εισοδηματικής ενίσχυσης 5 έως 7 ετών αντίστοιχης προς την επιδότηση αυτών των ετών και προώθησης παραγωγής λιγότερο βλαβερών ποικιλιών καπνού και καλλιεργητικών μεθόδων που μειώνουν την περιεκτικότητά τους σε πίσσα, νικοτίνη και βαρέα μέταλλα

Στις 26 Ιουνίου 2003 οι Υπουργοί Γεωργίας στο Λουξεμβούργο ενέκριναν μεταρρύθμιση της κοινής Γεωργικής Πολιτικής και εδημιουργείτο μια προοπτική πολιτικής που ανταποκρινόταν στο δημοσιονομικό πλαίσιο γεωργικών δαπανών μέχρι το 2013.

Στις 23 Σεπτεμβρίου, όμως του ίδιου έτους η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διαφορετικές προτάσεις αναθεώρησης της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς του Καπνού.

Οι προτάσεις αυτές ουσιαστικά οδηγούσαν στην κατάργηση της Κ.Ο.Α καπνού μέσα από μια ολική και άμεση αποσύνδεση των πριμοδοτήσεων από την παραγωγή. Συγκεκριμένα οι προτάσεις αυτές προέβλεπαν μερική και προοδευτική αποσύνδεση για παραγωγή καπνού. Η ολική και άμεση αποσύνδεση των ενισχύσεων από την παραγωγή σήμαινε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων καπνοπαραγωγών δε θα ήταν υποχρεωμένη να παράγει καπνό με ορατό κίνδυνο τη μεσοπρόθεσμη εγκατάλειψη της καπνοκαλλιέργειας, γεγονός που θα προκαλούσε οικονομικούς, κοινωνικούς και άλλου είδους κλυδωνισμούς σε πολλές περιοχές της Ελλάδος, αλλά και της Ευρώπης με αθρόες εισαγωγές καπνών από τρίτες χώρες, την απώλεια θέσεων εργασίας και την μετακίνηση αγροτικού πληθυσμού προς τις μεγαλουπόλεις.

Ουσιαστικά, οι προτάσεις αυτές επανέφεραν με φωτογραφικό τρόπο το επιχείρημα του συσχετισμού της αντικαπνιστικής εκστρατείας με τη στήριξη της καπνοπαραγωγής.

Δεδομένου ότι η Ελλάδα λαμβάνει περίπου 376 εκατομ. ευρώ το χρόνο από τις επιδοτήσεις του καπνού, οι παραπάνω προτάσεις που απέβλεπαν στη μείωση της καπνοκαλλιέργειας θεωρήθηκαν δυσμενέστατες.

Στις 24.3.2004 ο τότε αρμόδιος Υπουργός Γεωργικής Ανάπτυξης κα Τροφίμων, Σάββας Τσιτουρίδης, δήλωσε ότι η νέα κυβέρνηση της Ελλάδας είναι αποφασισμένη να διατηρήσει το παραγωγικό ιστό της χώρας και δεν αποσκοπεί στην εξασφάλιση μιας ελεημοσύνης προς τους αγρότες.

Στις αναδιαπραγματεύσεις δε που έγιναν στις 22 Απριλίου του ίδιου έτους στο Λουξεμβούργο, οι Υπουργοί Γεωργίας σε έκτατο συμβούλιο κατόρθωσαν να καταλήξουν σε πολιτική συμφωνία με την οποία εξασφαλίστηκε μεταβατική περίοδος της έναρξης ισχύος των παραπάνω δυσμενών όρων.

➤ Συγκεκριμένα, για τον καπνό καθορίστηκε η έναρξη εφαρμογής του νέου καθεστώτος από την εσοδεία 2006. για την εσοδεία του 2005 θα εφαρμοσθούν οι ρυθμίσεις του 2004. Υπάρχει μεταβατική περίοδος για τις εσοδείες 2006-2009, κατά την οποία θα εφαρμοσθεί μερική

αποσύνδεση παραγωγής-επιδότησης από 40% έως 100% κατ' επιλογή του κράτους-μέλους σύμφωνα με τα αντικειμενικά κριτήρια, ενώ πλήρης αποσύνδεση θα γίνεται από την εσοδεία του 2010. Η αποσυνδεδεμένη ενίσχυση ισούται με το 50% των ιστορικών εισπράξεων των καπνοπαραγωγών.

Οι παραπάνω αποφάσεις οπωσδήποτε βελτίωσαν τις προηγούμενες, χωρίς ωστόσο να λύσουν το πρόβλημα της καπνοκαλλιέργειας.

5. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

5.1. Οικονομικά μεγέθη

Για την παρουσίαση της χρηματοοικονομικής κατάστασης του κλάδου επεξεργασίας και μεταποίησης καπνού καταρτίστηκε ένα δείγμα δεκαπέντε (15) επιχειρήσεων (το οποίο ταυτόχρονα εκπροσωπεί και τον κλάδο) κατά την τριετία 2001 - 2003. Πρόκειται στην πλειοψηφία τους για ανώνυμες εταιρείες.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, όλα τα οικονομικά μεγέθη του συνόλου των επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται στο δείγμα βελτιώθηκαν ή αυξήθηκαν σημαντικά στην τριετία 2001-2003. Ειδικότερα :

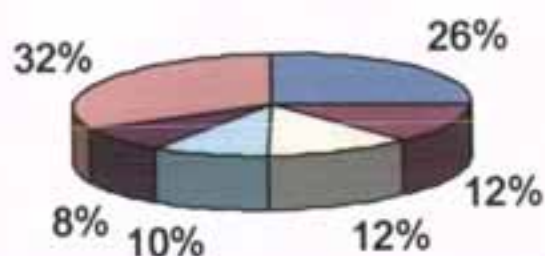
Το σύνολο ενεργητικού από € 531,181 εκατομ. (181 δις. Δρχ.) το 2001 διαμορφώθηκε σε € 710,198 εκατομ. (242 δις. δρχ.) το 2003, αυξήθηκε δηλαδή κατά 33,7%. Η ποσοστιαία συμμετοχή των παγίων στοιχείων στο σύνολο του ενεργητικού παρέμεινε στα ίδια περίπου επίπεδα στην εξεταζόμενη περίοδο αντιπροσωπεύοντας το 22% του ενεργητικού.

Οι δυσχέρειες που συναντά η εξαγωγική δραστηριότητα των επιχειρήσεων του κλάδου συμβάλλουν στην αύξηση των αποθεμάτων. Τα αποθέματα της ομάδας των 15 εταιρειών του κλάδου, στο τέλος της οικονομικής χρήσης του 2003, ήταν κατά 7,53% αυξημένα σε σύγκριση με τα αντίστοιχα της οικονομικής χρήσης του 2001.

Τα ίδια κεφάλαια αυξήθηκαν το 2003 έναντι του 2001 κατά 55,75% και από € 108,522 εκατομ. (36.979 εκατ. δρχ.) το 2001 ανήλθαν σε € 169,021 εκατομ. (57.594 εκατ. δρχ.) το 2003. Ο κλάδος δείχνει ότι στηρίζεται σε ξένα κεφάλαια (αφού αποτελούν το 78% περίπου κατά μέσο όρο στην εξεταζόμενη τριετία (2001-2003) των συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων) τα οποία μάλιστα αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου κατά 28%. Σημειωτέων ότι προέρχονται κυρίως από βραχυπρόθεσμο δανεισμό παρά από μεσομακροχρόνιο.

Οι πωλήσεις παρουσίασαν σημαντική αύξηση της τάξης του 20,4% στην εξεταζόμενη περίοδο και διαμορφώθηκαν από € 344,34 εκατομ. (117.334 εκατ. δρχ.) το 2001 σε € 414,7 εκατομ. (141.308 εκατ. δρχ.) το 2003 με παράλληλη μείωση του κόστους πωληθέντων κατά 15% στο ίδιο διάστημα. Την ίδια χρονιά πέντε (5) εταιρείες (ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΚΑΠΝΙΚΗ, ΣΕΚΕ, ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ Α., ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ και ΝΤΑΙΜΟΝ ΕΛΛΑΣ) συγκέντρωσαν το 68% του συνολικού κύκλου εργασιών του εξεταζόμενου δείγματος.

ΜΕΡΙΔΙΟ ΑΓΟΡΑΣ ΤΩΝ ΚΑΠΝΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧ/ΣΕΩΝ (2003)

■ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΚΑΠΝΙΚΗ	■ ΣΕΚΕ
□ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ Α.	□ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
■ ΝΤΑΙΜΟΝ ΕΛΛΑΣ	■ ΛΟΙΠΕΣ

Πηγή: ICAP HELLAS ΑΕ

Τα καθαρά κέρδη γνώρισαν εντυπωσιακή άνοδο κατά 1940% και από € 1,388 εκατομ. (473 εκατομ. δρχ.) το 2001 ανήλθαν σε € 28,291 εκατομ. (9.640 εκατ. δρχ). το 2003. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι δέκα (10) από τις δεκαπέντε (15) εταιρίες του κλάδου κατά την εξεταζόμενη περίοδο, είτε παρουσίασαν σημαντική αύξηση κερδών, είτε από ζημιογόνες έγιναν κερδοφόρες. Από τις δεκαπέντε (15) κερδοφόρες εταιρείες του δείγματος για το 2003 οι εταιρείες ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ Α, ΝΤΑΙΜΟΝ ΕΛΛΑΣ ΚΑΠΝΙΚΗ, ΒΙΤΑΣΤΑΛΗΣ ΑΕ, ΣΧΟΙΝΑΣ, ΣΕΚΕ Α.Ε, και ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, βρίσκονταν στις πρώτες θέσεις με τα υψηλότερα κέρδη.

5.2. Αριθμοδείκτες

Για να αποδοθεί μια πρώτη συγκριτική εικόνα της χρηματοοικονομικής κατάστασης των δεκαπέντε (15) εταιρειών του κλάδου επεξεργασίας και μεταποίησης καπνού και του τομέα της βιομηχανίας εξετάστηκαν την περίοδο 2001 - 2003 οι παρακάτω αριθμοδείκτες και διαπιστώθηκαν τα εξής:

- Ο δείκτης μικτού περιθωρίου κέρδους των εταιρειών του κλάδου παρουσίασε αύξηση κατά 19,5% την τριετία 2001 - 2003. Ο δείκτης αυτός βρίσκεται το 2003 σε ελαφρά υψηλότερα επίπεδα συγκριτικά με τον αντίστοιχο δείκτη του τομέα της βιομηχανίας.
- Ο δείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους του κλάδου αυξήθηκε το 2003 έναντι του 2001 φθάνοντας από 0,40% σε 6,82%. Η εξέλιξη αυτή υποδηλώνει εν μέρει ότι ο κλάδος έχει περαιτέρω δυνατότητες κερδοφορίας. Ο δείκτης αυτός βρίσκεται σε ελαφρά υψηλότερα επίπεδα συγκριτικά με τον τομέα της βιομηχανίας- μόνο το 2003.

Πίνακας 16

ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ				
	ΜΙΚΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΚΕΡΔΟΥΣ		ΚΑΘΑΡΟ ΚΕΡΔΟΥΣ (%)	
	ΚΛΑΔΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΠΝΟΥ (15 ΕΤΑΙΡΙΕΣ)	ΤΟΜΕΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ (5323 ΕΤΑΙΡΙΕΣ)	ΚΛΑΔΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΠΝΟΥ (15 ΕΤΑΙΡΙΕΣ)	ΤΟΜΕΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ (5323)ΕΤΑΙΡΙΕΣ
2001	19,27	23,06	0,40	5,62
2002	17,36	23,36	3,22	7,60
2003	23,03	21,43	6,82	6,61

Πηγή: ICAP HELLAS ΑΕ

• Ο δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων των εταιρειών του κλάδου παρουσίασε σημαντική αύξηση κινούμενος από 1,28% το 2001 σε 16,74% το 2003, ξεπερνώντας τον αντίστοιχο δείκτη του τομέα της βιομηχανίας.

• Ο δείκτης αποδοτικότητας συνολικών κεφαλαίων, ο οποίος την εξεταζόμενη περίοδο βρισκόταν σε χαμηλότερα επίπεδα από τον αντίστοιχο δείκτη του τομέα της βιομηχανίας, εμφάνισε αύξηση από 0,26% το 2001 σε 3,98% το 2003.

Πίνακας 17

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ				
	ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΙΔΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (%)		ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (%)	
	ΚΛΑΔΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΠΝΟΥ (15 ΕΤΑΙΡΙΕΣ)	ΤΟΜΕΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ (5323 ΕΤΑΙΡΙΕΣ)	ΚΛΑΔΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΠΝΟΥ (15 ΕΤΑΙΡΙΕΣ)	ΤΟΜΕΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑ ΝΙΑΣ (5323 ΕΤΑΙΡΙΕΣ)
2001	1,28	11,13	0,26	5,08
2002	9,80	13,14	2,05	6,25
2003	16,74	10,77	3,98	5,33

Πηγή: ICAP HELLAS ΑΕ

6.3. Εξαγωγές

Οι εξαγωγές ακατέργαστων φύλλων καπνού κατά την περίοδο 1999 – 2003 αυξήθηκαν κατά 44% ως προς την αξία, ενώ μειώθηκαν κατά 49% ως προς την ποσότητα. Ειδικότερα, οι εξαγωγές ως προς την ποσότητα ακολούθησαν μια σταθερά φθίνουσα πορεία μέχρι και το 2002 για να παρουσιάσουν κατά το 2003 μια ελαφρά άνοδο. Αντίθετα, η πορεία των εξαγωγών ως προς την αξία ήταν αυξητική καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο με εξαίρεση το 2002 όπου και υπήρξε μείωση. Η πορεία αυτή

τόσο της ποσότητας όσο και της αξίας των εξαγωγών εξηγείται από το γεγονός ότι η χώρα μας εξαγει κυρίως ανατολικού τύπου καπνά τα οποία είναι καλύτερης ποιότητας και επομένως και πιο ακριβά και των οποίων η ζήτηση φθίνει διεθνώς.

Οι Τρίτες Χώρες είναι οι κυριότερες προς τις οποίες προορίζονται οι εξαγωγές το 2003 με συμμετοχή 59% έναντι 55% το 1999 ως προς την αξία, και 70% έναντι 79% το 1999 ως προς την ποσότητα. Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Ε.Ε. ακολουθούν με ποσοστό συμμετοχής 41% έναντι 45% το 1999 ως προς την αξία, και 33% έναντι 21% το 1999 ως προς την ποσότητα.

Οι κυριότερες χώρες προορισμού των εξαγωγών (ως προς την ποσότητα και ως προς την αξία) από Τρίτες Χώρες, είναι η Ρωσία και οι Η.Π.Α. Πρέπει να σημειωθεί ότι είναι αρκετός ο αριθμός των χωρών εκείνων προς τις οποίες προορίζονται εξαγωγές οι ποσότητες των οποίων κυμαίνονται μεταξύ 1.000 και 3.000 τόνων. Από τις χώρες της Ε.Ε. οι κυριότερες στις οποίες προορίζονται οι εξαγωγές είναι η Γερμανία, το Βέλγιο, η Ιταλία, οι Κάτω Χώρες και η Γαλλία (ως προς την ποσότητα και την αξία).

Η κυριότερη κατηγορία εξαγόμενων προϊόντων τόσο ως προς την αξία όσο και ως προς την ποσότητα είναι τα 'Καπνά Ανατολικού Τύπου'. Η κατηγορία αυτή παρουσίασε το 2003 αύξηση κατά 48% ως προς την αξία και μείωση κατά 7,5% ως προς την ποσότητα έναντι του 1999. Τα καπνά τύπου Βιρτζίνια ακολουθούν ως η δεύτερη σημαντικότερη εξαγωγική κατηγορία, η οποία παρουσιάζει το ίδιο διάστημα αύξηση κατά 21% ως προς την αξία και σημαντική μείωση της τάξης του 83% ως προς την ποσότητα.

Στην τρίτη και τέταρτη θέση κατατάσσονται τα καπνά τύπου 'Μπέρλεν' και τα 'Απορρίματα Καπνού' αντίστοιχα. Τόσο τα 'Μπέρλεν' όσο και τα 'Απορρίματα' παρουσιάζουν έντονες διακυμάνσεις διαχρονικά για να καταλήξουν το 2003 αυξημένα κατά 33% και 30% (ως προς την αξία) αντίστοιχα έναντι του 1999. Τελευταία, έρχεται η κατηγορία των 'Λοιπών Ακατέργαστων Καπνών', η οποία μετά από έντονες αυξομειώσεις εμφανίζεται αυξημένη κατά 1751% (ως προς την αξία) έναντι του 1999.

6.4. Ποσοτικοί περιορισμοί και προβλήματα εξαγωγών

Ο καπνός όπως αναφέραμε και πιο πριν θεωρείται ένα από τα εθνικά μας προϊόντα και συγκαταλέγεται μεταξύ των κυριότερων εξαγωγικών προϊόντων, δεδομένου ότι το 81% περίπου της ετήσιας παραγωγής του εξάγεται σε περισσότερο από 100 χώρες.

Από αυτές σχεδόν οι μισές αποτελούν τους μόνιμους ή τακτικούς πελάτες. Υπολογίζεται ότι ο καπνός και τα προϊόντα του αντιπροσωπεύουν το 5% περίπου του συνόλου εξαγωγών της χώρας. Παρά τη σπουδαιότητα όμως των εξαγωγών αυτού του προϊόντος και τη τεράστια οικονομική και συναλλαγματική του σημασία για την Ελλάδα, η καθιέρωση των ΜΕΠ (μέγιστες εγγυημένες ποσότητες) παραγωγής που θεσπίστηκε με τον κανονισμό 2075/92 της ΕΟΚ περιορίζει καθοριστικά την περαιτέρω αύξηση της παραγωγής του και κατά συνέπεια την περαιτέρω αύξηση των εξαγωγών του. Με τον κανονισμό αυτό καθιλώνεται η καπνοπαραγωγή κάθε ποικιλίας στο ύψος της πριμοδότησης χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι συνθήκες της παγκόσμιας αγοράς. Έτσι με την επιβαλλόμενη οροφή (πλαφόν) κατά ποικιλία και ποσότητα οι καπνοκαλλιεργητές αναγκάζονται να περιορίσουν την παραγωγή του καπνού στα συγκεκριμένα όρια διότι η καλλιέργεια καπνού χωρίς επιδότηση είναι καθαρά ζημιογόνος.

Εξάλλου:

1. Το ολοένα αυξανόμενο κόστος παραγωγής καπνού,
2. Η εντυπωσιακή αύξηση της καπνοκαλλιέργειας στις αναπτυσσόμενες χώρες (πχ Κίνα) για τη προσπάθεια εξασφάλισης συναλλάγματος,
3. Οι επιβαλλόμενοι από ορισμένα κράτη, κυρίως ΗΠΑ, περιορισμοί στις εισαγωγές ξένων καπνών με την αναγκαστική χρησιμοποίηση εγχώριων για την παραγωγή τσιγάρων καθώς και
4. Ο σχεδιασμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εξαγοράσει προοδευτικά κάποιες ποσοτώσεις καπνοπαραγωγών έναντι καταβολής των επιδοτήσεων τους για ορισμένα χρόνια. (3-7)

Όλα τα παραπάνω δεν προοιωνίζουν ευοίωνο μέλλον για τη καλλιέργεια και φυσικά για τις εξαγωγές του καπνού στη χώρα μας.

7. Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΓΟΡΑ

7.1. Ο καπνός στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο κλάδος του καπνού στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) απασχολεί άμεσα ή έμμεσα περίπου 1,4 εκατομμύρια άτομα, αριθμός που αναλογεί περίπου στο 1% της συνολικής απασχόλησης. Πιο συγκεκριμένα:

- 620.000 άτομα απασχολούνται με τη καπνοκαλλιέργεια και την αρχική επεξεργασία του καπνού των φύλλων στα 8 καπνοπαραγωγικά κράτη.
- 66.000 άτομα απασχολούνται στη καπνοβιομηχανία (μεταποίηση)
- 86.000 άτομα απασχολούνται με τις προμήθειες και υπηρεσίες που σχετίζονται με τον καπνό.
- 628.000 άτομα απασχολούνται με τη διανομή και πώληση (χονδρική και λιανική) των καπνιστικών προϊόντων.

Σύνολο 1.400.000 άτομα.

7.2. Καλλιεργούμενες ποικιλίες και παραγόμενες ποσότητες στην Ε.Ε.

Οι καλλιεργούμενες ποικιλίες καπνού στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση τη τεχνική που χρησιμοποιείται για την αποξηράνση των φύλλων διακρίνονται στις εξής: τα αποξηραμένα καπνά στο ζεστό αέρα όπου και είναι πρώτα σε μέγεθος παραγωγής με μερίδιο 36,9% (flue cured), τα ξανθά αποξηραμένα καπνά στον αέρα (light air-cured), τα μαύρα αποξηραμένα καπνά στον αέρα (dark air-cured), τα αποξηραμένα καπνά στη φωτιά (fire cured) και τα καπνά ανατολικού τύπου (sun cured). Είναι ίδιες με αυτές που καλλιεργούνται στην Ελλάδα δηλαδή με εξαίρεση δύο. (Μπασμάς και Κατερίνη)

Ο παρακάτω πίνακας εμφανίζει την κοινοτική παραγωγή ακατέργαστου καπνού ανά χώρα σε τόνους αλλά και τη μεταβολή των τελευταίων ετών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΚΑΤΕΡΓΑΣΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ ΑΝΑ**ΧΩΡΑ****(Σε τόνους)**

ΧΩΡΕΣ	1993	1994	1995	1996	1997	2002
ΙΤΑΛΙΑ	151.056	132.308	125.956	130.444	130.951	131.909
ΕΛΛΑΔΑ	173.586	130.754	119.344	120.125	126.751	127.011
ΙΣΠΑΝΙΑ	44.006	40.745	42.090	42.091	40.547	42.247
ΓΑΛΛΙΑ	24.282	26.056	26.989	27.301	27.718	26.079
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	9.090	8.141	7.943	7.004	8.541	11.469
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	4.355	2.527	4.812	4.850	6.492	6.700
ΒΕΛΓΙΟ- ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	1.409	1.503	1.289	1.108	1.299	1.853
ΑΥΣΤΡΙΑ	319	393	363	262	208	576
ΣΥΝΟΛΟ	408.103	342.427	328.786	333.187	342.147	346.232

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παράγει μόλις το 6% της παγκόσμιας παραγωγής καπνού.

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει η πτωτική πορεία της κοινοτικής παραγωγής καπνού καθώς από 408.103 τόνους το 1993 περιορίστηκε στους 344.232 το 2002. Η Ιταλία και Ελλάδα αποτελούν τις σημαντικότερες καπνοπαραγωγικές χώρες της ΕΕ αποτελούν τις σημαντικότερες καπνοπαραγωγικές χώρες της ΕΕ αφού οι δυο μαζί συγκεντρώνουν το 75% περίπου της κοινοτικής παραγωγής. Ωστόσο και των δύο αυτών κρατών η παραγωγή μειώθηκε σχετικά στη τελευταία δεκαετία εξαιτίας κυρίως των ποσοτώσεων που έχουν επιβληθεί από την ΕΕ. Η Ελλάδα είναι η δεύτερη σε ποσότητα καπνοπαραγωγής χώρα της ΕΕ, αμέσως μετά την Ιταλία, αλλά πρώτη σε αξία παραγόμενου προϊόντος λόγω των υψηλότερων τιμών που απολαμβάνουν τα ανατολικά καπνά στη διεθνή αγορά.

Συγκεκριμένα, ο παραγόμενος στην Ελλάδα καπνός αποτελεί το 36% της ευρωπαϊκής παραγωγής, ενώ η αξία του φτάνει τα €530 εκατομ. αντιπροσωπεύοντας το 40% της συνολικής αξίας. Στην Ιταλία αντίθετα, ενώ ο παραγόμενος καπνός

αντιπροσωπεύει το 38% της ευρωπαϊκής παραγωγής, η αξία του φτάνει μόλις τα € 438 εκατομ. αντιπροσωπεύοντας το 35% της συνολικής του αξίας.

Τέλος το εμπορικό ισοζύγιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο καπνό σε αξία παρουσιάζεται ελλειμματικό το 2003 σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ καθώς: Οι εισαγωγές ήταν €233.782.374 και οι εξαγωγές € 113.892.800 . (Εμπορικό ισοζύγιο:- 119.889.574).

Η καπνοκαλλιέργεια στην ΕΕ γίνεται σε ορισμένες κατά το πλείστον φτωχότερες περιοχές και παρέχει απασχόληση σε ανθρώπους που δεν θα μπορούσαν να βρουν εναλλακτική μορφή καλλιέργειας ή απασχόλησης.

Η καπνοκαλλιέργεια του καπνού γίνεται σε μικρά οικογενειακά αγροκτήματα που δεν προσφέρονται για εφαρμογή προηγμένων μεθόδων παραγωγής. Κατά συνέπεια ο τρόπος αυτής της καλλιέργειας είναι

εντάσεως εργασίας και αποτελεί μια σημαντική πηγή απασχόλησης πράγμα που σημαίνει ότι οποιαδήποτε μείωσή της θα οδηγήσει σε μακροχρόνια διαρθρωτική ανεργία

Η μεταποίηση του καπνού παραμένει μια σημαντική πηγή άμεσης απασχόλησης στην πλειοψηφία των κρατών-μελών της ΕΕ. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αισθητή μείωση των απασχολουμένων στις καπνοβιομηχανίες εξαιτίας κυρίως του εκσυγχρονισμού και της προόδου της τεχνολογίας στον ηλεκτρολογικό εξοπλισμό των καπνοβιομηχανιών.

Οι απασχολούμενοι με τις προμήθειες και υπηρεσίες της καπνοκαλλιέργειας και μεταποίησης του καπνού δημιουργούν περίπου 86.000 θέσεις εργασίας.

Με τη διανομή και πώληση των καπνιστικών προϊόντων απασχολούνται μερικώς ή πλήρως περίπου 628.000 άτομα.

Τα έσοδα από τη φορολογία του καπνού, δηλαδή από φόρους κατανάλωσης και προστιθέμενης αξίας από τη πώληση των προϊόντων καπνού καθώς και από φόρους

κατανάλωσης και προστιθέμενης αξίας από τη πώληση των προϊόντων καπνού, καθώς και από φόρους εισοδήματος από τις εταιρείες αγοραπωλησίας και μεταποίησης καπνού αλλά και από τους εργαζόμενους σ' αυτές, υπολογίζονται σε 80 δισεκατομμύρια περίπου ετησίως. Οι φόροι αυτοί αποτελούν πολύτιμη και σημαντική πηγή εσόδων για τα καπνοπαραγωγικά κυρίως κράτη και περιορίζουν την ανάγκη άντλησης εσόδων από άλλες πηγές. Το ύψος των φορολογικών εσόδων ειδικά από τις καπνοβιομηχανίες, αυξάνει κατά έτος με εντυπωσιακό ρυθμό. Σε συνάρτηση με τον πληθωρισμό, η αύξηση στα φορολογικά έσοδα από το καπνό ξεπέρασε το ρυθμό αύξησης του Δείκτη Τιμών του Καταναλωτή κατά τα τελευταία χρόνια σε όλες σχεδόν τις χώρες της ΕΕ. Η υπέρβαση αυτή ήταν ιδιαίτερα μεγάλη σε Γαλλία, Αυστρία και Ολλανδία, αφού για μεν τις δύο πρώτες χώρες έφτασε στο εξαπλάσιο για δε τη Τρίτη στο τετραπλάσιο του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή.

Τα κράτη-μέλη της ΕΕ καταναλώνουν το χρόνο πάνω από 700.000 τόνους ακατέργαστου καπνού, από τους οποίους τους 550.000 τόνους δηλ. περίπου το 80% εισάγουν από τρίτες χώρες.

Με όλα τα παραπάνω συνάγεται ότι και στην ΕΕ αλλά και στην Ελλάδα ότι αν καταργηθεί η προμοδότηση του καπνού, πολλές μειονεκτικές περιοχές της ΕΕ θα ερημώσουν διότι δεν υπάρχουν ικανοποιητικές εναλλακτικές δυνατότητες εξασφάλισης εισοδήματος με τις συνθήκες που επικρατούν στις περιοχές αυτές. Εξυπακούεται δε ότι οι αλλαγές τέτοιου είδους και τέτοιας έκτασης δεν πρόκειται να επηρεάσουν το κάπνισμα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Απλώς, αντί να εισάγεται το 70% του χρησιμοποιούμενου καπνού θα εισάγεται το 100% από Τρίτες Χώρες. Θα υπάρξει βεβαίωση εξοικονόμηση πόρων του προϋπολογισμού της ΕΕ και προφανώς αυτό είναι το ζητούμενο. Είναι όμως προτιμότερο να μην χρησιμοποιούνται προσχήματα προς συγκάλυψη των πραγματικών στόχων.

Φαίνεται όμως πως ο καπνός έχει προγραφεί από την ΕΕ. Αυτό συμπεραίνεται από την επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπου αναφέρεται ότι «Αν η κοινοτική παραγωγή καπνού εξέλιπε, θα αντικαθίστατο εύκολα με αύξηση των εισαγωγών.»

7.3. Παγκόσμια παραγωγή καπνού

Οι παρακάτω πίνακες εμφανίζουν την παγκόσμια παραγωγή και εμπορία καπνού κατά την τελευταία επταετία 1996 – 2003.

(TONOI)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Παραγωγή Παγκόσμια	6.561.256	7.717.030	5.927.783	5.974.272	5.987.483	5.591.904	5.585.882	5.785.000
Κίνα	2.910.600	3.613.350	2.010.250	2.098.905	2.169.200	1.997.183	1.979.632	2.224.481
Ινδία	506.475	561.330	572.200	587.600	599.400	530.000	575.000	595.000
Βραζιλία	365.900	485.100	375.150	498.400	493.100	454.900	454.900	544.500
Η.Π.Α.	619.432	729.139	604.131	527.720	408.200	400.273	372.410	363.166
Ζαμπάμπουε	178.605	165.239	192.384	170.941	210.690	172.111	172.111	75.623
Τουρκία	190.391	250.836	217.570	207.830	178.742	172.027	133.195	142.190
Ελλάδα	126.754	129.599	124.176	127.114	123.455	118.039	120.000	117.000

(TONOI)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Εξαγωγές Παγκόσμια	1.982.980	2.006.000	1.928.650	2.070.601	1.961.535	2.026.736	2.006.599	2.088.600
Βραζιλία	282.500	319.000	300.500	343.000	341.000	354.900	354.900	564.000
Η.Π.Α.	222.316	221.512	211.917	191.975	179.892	185.827	190.000	160.000
Ζαμπάμπουε	195.958	159.941	168.804	199.243	182.072	185.000	185.000	90.000
Κίνα	60.156	77.796	92.173	113.259	113.005	139.917	118.930	119.668
Μαλάουι	95.555	111.449	135.300	107.600	101.250	101.250	100.000	112.580
Τουρκία	170.098	160.360	128.808	115.710	100.900	96.450	90.000	96.000
Ελλάδα	130.956	100.597	96.478	107.223	86.974	84.426	90.000	90.000

(ΤΟΝΟΙ)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Εισαγωγές Παγκόσμια	1.953.817	1.962.774	1.913.011	2.025.813	1.969.678	2.050.298	2.080.642	2.424.474
Ομοσπονδία Ρωσίας	148.000	184.900	200.900	264.670	285.000	307.500	307.500	463.434
Η.Π.Α.	326.454	306.838	246.762	241.065	169.601	254.375	270.000	303.400
Γερμανία	235.855	222.080	222.591	266.978	263.077	247.066	257.000	265.000
Ην.Βασίλειο	166.027	157.689	149.756	137.183	108.427	102.666	119.000	188.000
Ιαπωνία	85.634	90.469	101.442	98.920	93.928	92.425	91.000	119.000
Κάτω Χώρες	97.368	105.358	84.813	84.860	79.993	75.986	75.986	91.000
Κίνα				10.480	56.686	56.686	388.052	463.434

Από την μελέτη των στοιχείων των πινάκων προκύπτουν τα εξής σχετικά :

- Οι συνολικές ποσότητες των καπνών που παράγουν τα πρώτα κατά σειρά καπνοπαραγωγά κράτη παραμένουν σχεδόν στο ίδιο ύψος με εξαίρεση την Κίνα που κατά τα έτη 1996 και 1997 πραγματοποίησε εντυπωσιακή αύξηση της παραγωγής κατά 40 και 73% αντίστοιχα ως προς την παραγωγή του 1995. η Κίνα εξακολουθεί καθ' όλη την τελευταία δεκαετία να κατέχει την πρώτη θέση στην παραγωγή καπνού αντιπροσωπεύοντας ποσοστό 35% δηλαδή πλέον του 1/3 της παγκόσμιας παραγωγής.
- Τη δεύτερη και Τρίτη θέση στη παγκόσμια παραγωγή καπνού κατέχουν κατά τα τρία τελευταία έτη σταθερά η Ινδία και η Βραζιλία αντίστοιχα. Τις επόμενες θέσεις κατέχουν κατά σειρά τα κράτη των Η.Π.Α., της Ζιμπάμπουε, της Τουρκίας και της Ελλάδας.
- Στις εξαγωγές η Βραζιλία κατέχει σταθερά την πρώτη θέση αντιπροσωπεύοντας το 17% περίπου του συνόλου των εξαγωγών καπνού στον κόσμο. Ακολουθούν οι Η.Π.Α. , Ζιμπάμπουε, Τουρκία, Μαλάουι , και Ελλάδα.
- Ως προς τις εισαγόμενες ποσότητες καπνού η Γερμανία, Ρωσία και Η.Π.Α. κατέχουν τις πρώτες θέσεις, ακολουθούμενες από το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιαπωνία και τις Κάτω Χώρες. Κατά τα δύο όμως τελευταία έτη η Κίνα πραγματοποίησε τις μεγαλύτερες εισαγωγές καπνού.

Το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας το 2003 σε αξία παρουσιάζεται πλεονασματικό (150.316.840) αφού οι εισαγωγές καπνού σε παγκόσμιο επίπεδο ήταν 273.575.557 εκατομ € και οι εξαγωγές: 423.892.397

Τέλος να αναφέρουμε ότι το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας με Τρίτες Χώρες το 2003 παρουσιάζεται υπερπλεονασματικό αφού οι εισαγωγές καπνού σε αξία είναι ελάχιστες σε σχέση με τις εξαγωγές:

Εισαγωγές: 39.793.183, εξαγωγές: 309.999.597 εμπορικό ισοζύγιο: 270.206.414 (στοιχεία ΕΣΥΕ)

Σχετικά με την οικονομική και κοινωνική σημασία της καλλιέργειας, παραγωγής και εμπορίας του καπνού για κάθε κράτος χωριστά και στο σύνολο των χωρών σημειώνεται ότι αυτή αποτελεί συνάρτηση του ύψους των παραγόμενων και πωλουμένων προϊόντων. Οποσδήποτε για κράτη σαν την Βραζιλία, τη Ζιμπάμπουε, την Τουρκία, το Μαλάουι και την Ελλάδα και για ορισμένα άλλα η σημασία αυτή είναι καθοριστική για το ατομικό εισόδημα των παραγωγών, την απασχόληση ατόμων και γενικότερα για την εθνικής τους οικονομία.

8. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

8.1. Προβλήματα κλάδου

Η σημασία του καπνού στην οικονομία της χώρας μας είναι τεράστια. Πιο συγκεκριμένα συμβάλλει στην ανάπτυξη της περιφέρειας και της υπαίθρου, στην αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, στην απασχόληση, στην εισροή συναλλάγματος, καθώς και στην αύξηση των δημοσίων εσόδων. Επομένως, τα όποια προβλήματα αντιμετωπίζει ο κλάδος αναμένεται ότι θα επηρεάσουν σημαντικά και το σύνολο της ελληνικής οικονομίας.

Σήμερα ο κλάδος του καπνού αντιμετωπίζει μια σειρά προβλημάτων με τελικό αποτέλεσμα την πιθανή συρρίκνωση του. Πιο συγκεκριμένα, η βιωσιμότητα του κλάδου απειλείται από μία δέσμη μέτρων τα οποία λαμβάνονται σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο με σκοπό :

- Την υποστήριξη της αντικαπνιστικής εκστρατείας
- Την περαιτέρω μείωση ως και την ολοκληρωτική κατάργηση των επιδοτήσεων παραγωγής καπνού.
- Τη συνεχιζόμενη αύξηση στη φορολογία των προϊόντων καπνού
- Την ολοκληρωτική απαγόρευση της διαφήμισης των προϊόντων καπνού και
- Τέλος το λαθρεμπόριο προϊόντων καπνού.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκειμένου να στηρίξει την πολιτική της Ε.Ε. για περιορισμό του καπνίσματος υπέβαλε πρόταση για σταδιακή μείωση των επιδοτήσεων η οποία όμως, ύστερα από διαπραγματεύσεις μεταξύ των ενδιαφερομένων κρατών – μελών , μετατέθηκε προς συζήτηση μετά το 2005.

Ο κυριότερος λόγος για την μείωση των επιδοτήσεων είναι ότι η Ε.Ε. δεν μπορεί να επιδοτεί την καλλιέργεια ενός προϊόντος που είναι επιβλαβές για τη δημόσια και ατομική υγεία. Το μέτρο όμως αυτό δεν έχει καμία αποτελεσματικότητα, διότι όπως είναι προφανές, οι εισαγωγές καπνού και τσιγάρων από και προς την Ε.Ε. θα συνεχιστούν είτε παράγεται καπνός από κράτη – μέλη της Ε.Ε. είτε όχι. **Συνεπώς, η μείωση των επιδοτήσεων και η εξαφάνιση της καπνοκαλλιέργειας δεν θα έχει καμία επίπτωση στην κατανάλωση προϊόντων καπνού, ενώ ο εγχώρια παραγόμενος καπνός θα υποκατασταθεί με εισαγόμενο καπνό από Τρίτες χώρες.**

Ενδεχόμενη μείωση των επιδοτήσεων θα ωθήσει ένα μεγάλο μέρος καπνοπαραγωγών – νοικοκυριών να σταματήσει την ήδη οριακής κερδοφορίας καλλιέργεια του καπνού. Η έλλειψη σοβαρών εναλλακτικών καλλιεργειών αλλά και ουσιαστικών προοπτικών απασχόλησης στην ελληνική ύπαιθρο θα επιταχύνει την ερήμωση των περιοχών αυτών που όπως έχει ήδη τονιστεί είναι μειονεκτικές και ευαίσθητες γεωγραφικές περιοχές που παρουσιάζουν σοβαρή οικονομική υστέρηση.

Η φορολογία των προϊόντων καπνού έχει αυξηθεί με σημαντικούς ρυθμούς τα τελευταία χρόνια, έχοντας αναδείξει τον καπνό σε ένα από τα πιο ισχυρά φορολογούμενα καταναλωτικά προϊόντα (αποτελώντας ένα αποτελεσματικό εργαλείο αύξησης των δημοσίων εσόδων). Πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι ο καπνός θεωρείται ένα πού σημαντικό καταναλωτικό προϊόν, πράγμα που σημαίνει ότι μια ποσοστιαία αύξηση της τιμής του θα επιφέρει μια πολύ μικρή μείωση στην κατανάλωσή του. Στην πράξη, παρά τις συνεχείς αυξήσεις στην τιμή των τσιγάρων, η συνολική κατανάλωση αυξάνεται σε πολλές χώρες της Ευρώπης, στον Καναδά και αλλού.

Η ολοκληρωτική απαγόρευση της διαφήμισης των προϊόντων του καπνού ήδη η διαφήμισή του έχει απαγορευθεί στην τηλεόραση κλπ θα έχει συγκεκριμένες επιπτώσεις στο κλάδο των διαφημίσεων, στα ανάλογα έσοδα των ΜΜΕ και βεβαίως στα δημόσια έσοδα, ενώ όπως έχει αποδειχθεί, δε θα έχει καμιά ουσιαστική επίδραση στη κατανάλωση.

Είναι γεγονός, ότι η διαφήμιση στοχεύει στη πληροφόρηση και κυρίως στη διεκδίκησή της προτίμησης του καταναλωτή από διάφορα ανταγωνιστικά προϊόντα. Η απαγόρευση της διαφήμισης λοιπόν θα έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην εγχώρια-

μικρού και μεσαίου μεγέθους-βιομηχανία τσιγάρων και αντίθετα θετικές επιπτώσεις στις μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες. Αυτό πιθανόν να συμβεί για δύο λόγους:

Πρώτον η διαφήμιση δε θα επηρεάσει τα σήματα εκείνα με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία. Τα σήματα αυτά, κατά κανόνα, ανήκουν σε μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες και όχι σε μικρές εγχώριες βιομηχανίες. Η νέα πρόταση Οδηγίας της ΕΕ για τη διαφήμιση προϊόντων καπνού προβλέπει την απαγόρευση των διαφημίσεων στο Τύπο που εκδίδεται στην ΕΕ, είτε έχει κυκλοφορία σε ένα μόνο κράτος ή σε περισσότερα, ενώ επιτρέπει στα έντυπα που εκδίδονται εκτός ΕΕ να κυκλοφορούν στην ΕΕ με διαφημίσεις προϊόντων καπνού. Η πρόταση αυτή, σημειωτέον, παραβιάζει το Κοινοτικό Δίκαιο, αλλά και τους κανόνες ανταγωνισμού, αφού ευνοεί τις μεγάλες καπνοβιομηχανίες.

Δεύτερον, η απαγόρευση της διαφήμισης δεν θα ισχύει σε διεθνείς διοργανώσεις που θα γίνονται εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά οι οποίες θα αναμεταδίδονται από τη τηλεόραση και θα καλύπτονται φωτογραφικά από άλλα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στην ΕΕ. Είναι λοιπόν κατανοητό ότι μια μικρού ή μεσαίου μεγέθους ελληνική βιομηχανία τσιγάρων δε θα έχει τη οικονομική δυνατότητα να διαφημιστεί σε διεθνείς διοργανώσεις στην Αφρική, τη Ν. Αμερική ή την Ασία που θα αναμεταδίδονται σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η έλλειψη ταξινόμησης των καπνών, βάση ποιότητας δημιουργεί προστριβές μεταξύ των καπνοπαραγωγών και εμπόρων εφόσον δεν υπάρχει μια οριστική κλίμακα κατάταξης των ποιοτήτων η οποία θα διευκόλυνε την άμβλυνση των αντιπαραθέσεων. Σύμφωνα με νεότερα στοιχεία (δελτίο ειδήσεων στη ΝΕΤ στις 28/5/2005) ανακοινώθηκε ότι η Κοινή Αγροτική Πολιτική θα αναλάβει να *πριμοδοτεί τη καθορισμένη ποιότητα καπνού ανά ομάδα ποικιλίας στα κράτη-μέλη και όχι την ανά ομάδα ποσότητας (κατώφλι εγγύησης) που ισχύει μέχρι σήμερα.*

8.2. Το λαθρεμπόριο προϊόντων καπνού

Μέσα στα προβλήματα του κλάδου δε θα μπορούσαμε να μην αναφέρουμε και το λαθρεμπόριο τσιγάρων που αποτελεί πληγή στη σημερινή παγκόσμια οικονομία.

Η λαθραία παραγωγή και εμπορία των τσιγάρων πράγματι είναι γεγονός καθώς ένα μεγάλο μέρος των πωλουμένων τσιγάρων στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων χωρών διακινείται και διατίθεται παράνομα χωρίς καταβολή δασμών και φόρων.

Επίσης, ένα μεγάλο μέρος αυτών παράγεται εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης παράνομα κατ' απομίμηση σημάτων γνωστών καπνοβιομηχανιών (τσιγάρα μαϊμού όπως τα αποκαλούν).

Η έκταση του λαθρεμπορίου τσιγάρων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τα τελευταία χρόνια έφτασε να αντιπροσωπεύει το 6 μέχρι και το 40% της συνολικής κατανάλωσής τους. Η δε έκταση των τσιγάρων «μαϊμού» που παράγονται σε τρίτες χώρες παραμένει απροσδιόριστη.

Έτσι από τη μια το υψηλό και σχετικά εύκολο κέρδος που προκύπτει από την παράκαμψη των δασμών και από την άλλη η παράνομη παραγωγή και διακίνηση τσιγάρων «μαϊμού» δημιουργούν το διεθνές πλέον κύκλωμα του λαθρεμπορίου τσιγάρων στο οποίο εκτός από τις ιταλικές (Cosa, Nostra, Camora, Unita κλπ) τις αλβανικές, ρωσικές, τουρκικές και άλλες οργανώσεις εμπλέκονται και ορισμένοι Τελωνιακοί, Λιμενικοί, Αστυνομικοί αλλά και κάποιοι Διοικητικοί Τραπεζικοί, Πολιτικοί ως και Δικαστικοί παράγοντες, μεταφορικές εταιρείες με πλαστά TIR και φυσικά μια πλειάδα μερικώς ανυποψίαστων μικροπωλητών κυρίως πρόσφυγες.

Το κύκλωμα αυτό, οι αρχηγοί του οποίου μηχανεύονται τα πάντα και δεν διστάζουν σε τίποτε, δημιούργησε νέους κανόνες εμπορίας, νέες πρακτικές διακίνησης και ειδικές αγορές με την καθιέρωση νέων μορφών διεθνών τραστ και περιφερειακών καρτέλ.(cartel= μονοπωλιακός συνασπισμός). Η κατάσταση που προέκυψε μετά την κατάρρευση του Ανατολικού Μπλοκ ευνόησε ιδιαίτερα την ανάπτυξη του λαθρεμπορίου τσιγάρων στη Βαλκανική Χερσόνησο, διότι βρήκε τις χώρες αυτής της περιοχής σε κατάσταση οργανωτικής αποσύνθεσης, οικονομικής δυσπραγίας και με ανύπαρκτους μηχανισμούς ελέγχου, ασφάλειας και δίωξης. Επίσης το εμπάργκο που είχε επιβληθεί στη Γιουγκοσλαβία από τα κράτη του NATO συντέλεσε στη θεαματική αύξηση του λαθρεμπορίου τσιγάρων και άλλων ειδών. Έτσι τα Βαλκάνια αποτέλεσαν το ελεύθερο πέρασμα Ασίας-Ευρώπης, τα δε κράτη των Σκοπίων, Μαυροβούνιου, Αλβανίας αλλά και Ελλάδας λειτούργησαν διαμεσολαβητικά και ως αποθηκευτικοί χώροι λαθραίων τσιγάρων.

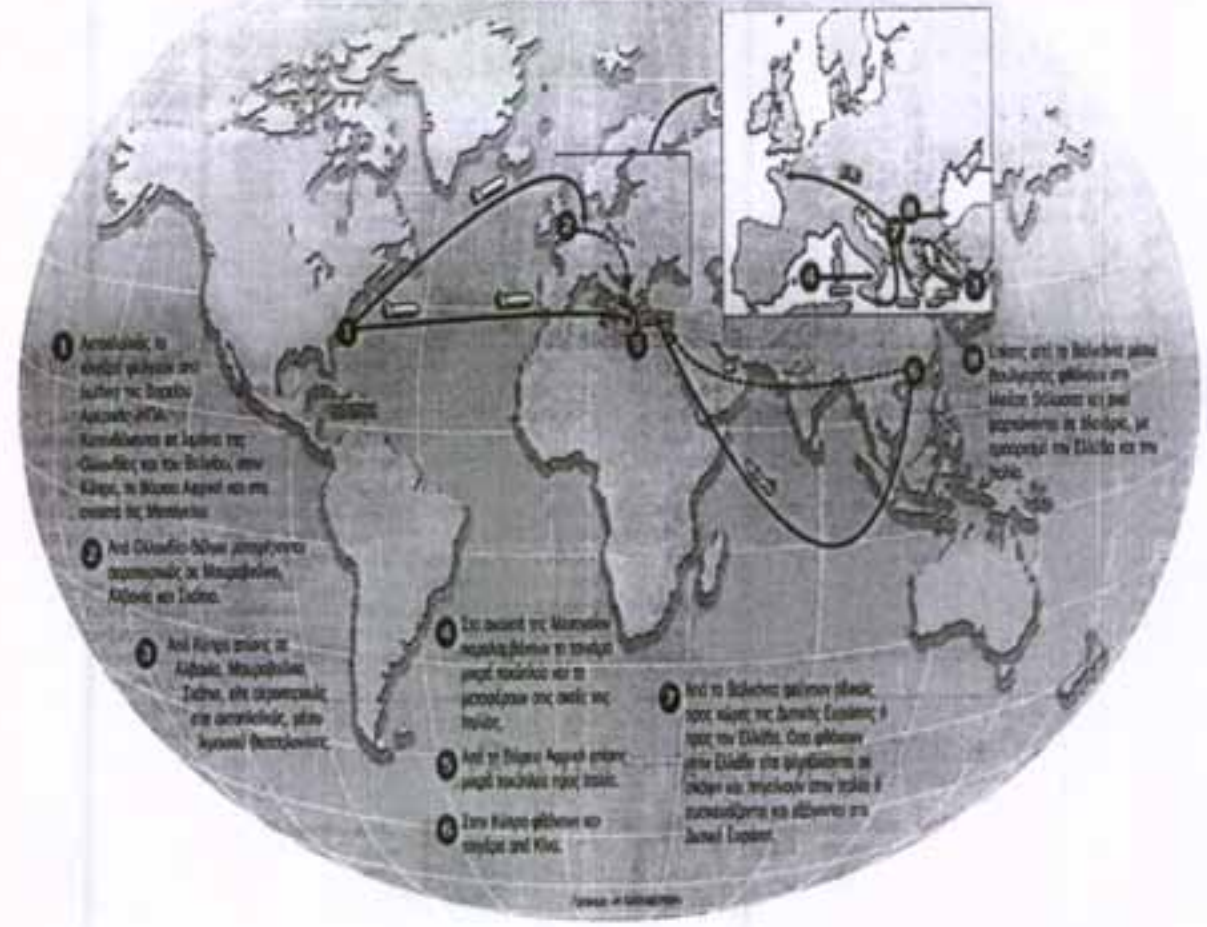
8.2.1 Δρόμοι και κυκλώματα λαθρεμπορίου τσιγάρων

Οι δρόμοι διακίνησης των λαθραίων τσιγάρων είναι πολλοί και συχνά μεταβάλλονται. Κοντέινερς φορτώνονται από διάφορες χώρες με συγκεκριμένους προορισμούς αλλά καταλήγουν σε εντελώς διαφορετικά σημεία της γης. Οι καπετάνιοι των πλοίων που συνήθως μεταφέρουν τα φορτία των λαθραίων τσιγάρων «μαμές ή μάνες» όπως τα αποκαλούν, αλλάζουν γραμμές πλεύσης (ρότα) ή τα μεταφορτώνουν καταμεσής του πελάγου (εν πλω) σε άλλα ταχύπλοα πλοiάρια, τα ονομαζόμενα «σφήνες», προορισμός των οποίων είναι διάφορα λιμάνια της Μεσογείου απ' όπου δια ξηράς πλέον προωθούνται στις αγορές των Ευρωπαϊκών ή άλλων κρατών. Οι διαφεύγοντες δασμοί από το λαθρεμπόριο τσιγάρων στις χώρες των Βαλκανίων φθάνουν το ένα (1) δις. Ευρώ κάθε χρόνο.

Ένα από τα μεγαλύτερα κυκλώματα λαθρεμπορίου τσιγάρων-ίσως και το μεγαλύτερο – ξεκινάω από τις πολιτείες Καρολίνα και Τζώρτζια των ΗΠΑ και καταλήγει στις φορολογικές αποθήκες του Ρότερνταμ, της Αμβέρσας, του Βελγίου, και της Κύπρου. Από τις αποθήκες αυτές με κοντέινερς προωθούνται στο Μαυροβούνιο απ' όπου μεταφέρονται στην Ιταλία και ορισμένα στην Ελλάδα.

Στα παρακάτω σχεδιαγράμματα που δημοσιεύτηκαν στον ημερήσιο Τύπο σύμφωνα με πληροφορίες του ΣΔΟΕ εμφανίζονται οι πολυδαίδαλοι δρόμοι διακίνησης του διεθνούς λαθρεμπορίου, οι οποίοι- όπως προαναφέρθηκε – μεταβάλλονται συνεχώς.

Οι οδοί διακίνησης λαθραίων τσιγάρων παγκοσμίως

Πηγή: Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Πηγή: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Πηγή: TA NEA

Πηγή: Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία

Ειδικά για την Ελλάδα το λαθρεμπόριο τσιγάρων γίνεται:

- Με εξαγωγές δια θαλάσσης που διευκολύνουν τη μεταφόρτωση και την επανεισαγωγή.
- Με εξαγωγές προς Αλβανία άλλων προϊόντων που απλώς καμουφλάρουν τα τσιγάρα.
- Με την εισαγωγή των οικοσκευών των επαναπατριζόμενων Ελλήνων
- Με τον εικονικό εφοδιασμό πλοίων τα οποία φέρονται ότι βρίσκονται σε λιμάνια Τρίτων Χωρών
- Με απόκρυψή τους σε εισερχόμενα φορτηγά και τουριστικά λεωφορεία
- Με εξαγωγές μεγάλων ποσοτήτων αδασμολόγητων τσιγάρων από συνοριακά καταστήματα Αφορολόγητων Ειδών
- Με διακίνηση ξένων τσιγάρων transit από χώρες τις Ευρώπης σε τρίτες μέσω Ελλάδος.

- Με διακίνηση τσιγάρων τρίτων χωρών από ελεύθερη ζώνη κοινοτικής χώρας σε ελεύθερη ζώνη της Ελλάδος
- Με κοντέινερς που προορίζονται για τρίτες χώρες.

Στην Ελλάδα ποσοστό των τσιγάρων που διακινούνται λαθραία υπολογίζεται στο 5-8% της συνολικής εγχώριας κατανάλωσης. Το δε Ελληνικό Δημόσιο χάνει κάθε χρόνο από δασμούς και φόρους που δεν εισπράττονται περίπου 15 – 20 δις δρχ. (59 εκατ. €). Η Ελλάδα κατηγορείται ότι έχει μετατραπεί σε «παράδεισο» του λαθρεμπορίου τσιγάρων που προορίζονται κυρίως για την Μ. Βρετανία αλλά και προς άλλες χώρες της Δ. Ευρώπης με ξένους όμως εγκεφάλους, Ιταλούς κυρίως μαφιόζους που τους συνδράμουν Έλληνες καθώς και πόντιοι εκ Ρωσίας. Πράγματι από διάφορες περιοχές κυρίως της Β. Ελλάδας καθημερινά σχεδόν φεύγουν για την Ευρώπη φορτηγά με λαθραία τσιγάρα που καμουφλάρονται με φρούτα ή άλλα είδη.

Η μεταφορά των φορτίων γίνεται πολλές φορές με παλιά φορτηγά ή βυτία που αγοράζουν στην Αγγλία ανύπαρκτες εταιρείες πίσω από τις οποίες κρύβονται οι νονοί του κυκλώματος. Τα οχήματα έρχονται στην Ελλάδα όπου είτε αλλάζουν πινακίδες είτε κυκλοφορούν με αγγλικές. Χαρακτηριστικά σημειώνεται ότι κατά το 1999 οι άνδρες του ΣΔΟΕ έχουν καταγράψει 500 περιπτώσεις φορτηγών που μετέφεραν λαθραία τσιγάρα. Κατά το 1999 και 2000 κατασχέθηκαν συνολικά 45 εκατομ. λαθραία τσιγάρα, το δε Δεκέμβριο του 2001 σε αποθήκες του λιμανιού της Θεσσαλονίκης βρέθηκαν πάνω από 18 εκατομ. λαθραία πακέτα τσιγάρων από άνδρες του ΣΔΟΕ σε συνεργασία με αρμόδιες αρχές άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη ποσότητα λαθραίων που έχει βρεθεί στην Ευρώπη. Υπολογίζεται ότι οι διαφυγόντες δασμοί για αυτήν τη ποσότητα των τσιγάρων φτάνουν τα 12 δις. δρχ. οι άντρες του ΣΔΟΕ για να εντοπίσουν το διεθνές κύκλωμα διακίνησης λαθραίων τσιγάρων που δρούσε εκτός από τη χώρα μας σε Μ.Βρετανία, Κύπρο, Βουλγαρία, Ιταλία, FYROM και Γερμανία χρειάστηκε πολύμηνη δορυφορική παρακολούθηση των φορτηγών αυτοκινήτων που μετέφεραν τα λαθραία καθώς και δορυφορική παρακολούθηση των κινητών τηλεφώνων κάποιων από τα 20 τουλάχιστον άτομα του διεθνούς κυκλώματος. Στην εξάρθρωση αυτού του κυκλώματος συντέλεσε και η συνδρομή των διωκτικών αρχών της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Αγγλίας ύστερα από κοινή σύσκεψη με τις ελληνικές που έγινε το Νοέμβριο του ίδιου

χρόνου στις Βρυξέλλες με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Δίωξης της Απάτης(OLAF)

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση το ποσοστό των λαθραίων τσιγάρων υπολογίζεται κατά μέσο όρο στο 18-20% της συνολικής εγχώριας κατανάλωσης, οι δε διαφεύγοντες δασμοί υπολογίζονται συνολικά στα 2,5 τρις δρχ. ειδικότερα στη Μ.Βρετανία τα αφορολόγητα τσιγάρα ξεπερνούν το 40% της συνολικής κατανάλωσης, η δε φοροδιαφυγή ως συνέπεια του λαθρεμπορίου τα τελευταία χρόνια σε 4 δις. Στερλίνες το χρόνο.

Σύμφωνα με έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου η Ελβετία θεωρείται «καρδιά» της λαθραίας διακίνησης των τσιγάρων εξαιτίας των ελευθέρων ζωνών που διατηρεί, του περιορισμού των αρμοδιοτήτων των τελωνιακών και των άλλων διοικητικών αρχών, της τραπεζικής νομοθεσίας περί απορρήτου που καθιστούν απρόσιτες τις οικονομικές συναλλαγές σε ανακριτικές αρχές.

Τέλος η Κίνα θεωρείται η μεγαλύτερη παραγωγός τσιγάρων (μαϊμού) με τη κατασκευή κατ' απομίμηση ακριβών αμερικάνικων σημάτων φυσικά πολύ κατώτερης ποιότητας. Στη Ρωσία κατασκευάζονται απομιμήσεις L&M ενώ στα Σκόπια διάφορες άλλες μάρκες γνωστών τσιγάρων μεταξύ των οποίων και ελληνικών.

Στο κύκλωμα της λαθρεμπορίας τσιγάρων φαίνεται να εμπλέκονται κατά τα τελευταία χρόνια και ορισμένες από τις μεγαλύτερες πολυεθνικές καπνοβιομηχανίες εναντίων των οποίων για το λόγο αυτό υποβλήθηκαν αγωγές και μηνύσεις εκ μέρους του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Ν. Υόρκης και των κρατών του Καναδά και άλλων δέκα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

8.2.2 Βασική αιτία του λαθρεμπορίου

Η γαλλικής έμπνευσης φορολογία των καπνιστικών προϊόντων έμελλε να συντελέσει στη καθοριστική ενίσχυση των κρατικών προϋπολογισμών αλλά και στη δημιουργία δυσάρεστων παρενεργειών.

Βασικότερη αιτία- αν όχι και μοναδική- του λαθρεμπορίου τσιγάρων στις χώρες κυρίως της Βόρειας Ευρώπης αποτελεί το γεγονός ότι τα κράτη αυτά τα τελευταία χρόνια στα πλαίσια της αντικαπνιστικής εκστρατείας και της εισοδηματικής πολιτικής τους

αύξησαν υπερβολικά τις τιμές των τσιγάρων και τους εισαγωγικούς δασμούς με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μεγάλη διαφορά μεταξύ των τιμών τους στα διάφορα κράτη και πολύ μεγαλύτερη μεταξύ των εξαγόμενων- αφορολόγητων τσιγάρων και των φορολογημένων που διατίθενται στην εσωτερική αγορά.

Έτσι δημιουργήθηκε ζωνρότατο οικονομικό ενδιαφέρον τολμηρών λαθρεμπόρων που είτε εξαιτίας αγνοίας ή με την ανοχή ή και εμπλοκή κάποιων δικωκτικών, διοικητικών και άλλων παραγόντων διεξάγουν σε ολόένα και μεγαλύτερη κλίμακα το λαθρεμπόριο τσιγάρων.

Τα λαθραία τσιγάρα πωλούνται στον τελευταίο καταναλωτή στο 40% περίπου της κανονικής τους αξίας. Σε πολλές χώρες ένα στα πέντε τσιγάρα είναι λαθραίο ενώ 30 ευρωπαϊκές πόλεις αποτελούν κέντρα λαθρεμπορίου τσιγάρου.

Σε ορισμένα κράτη όμως όπως για παράδειγμα στην Αγγλία εξαιτίας της υψηλής φορολογίας οι λιανικές τιμές των τσιγάρων είναι τετραπλάσιες περίπου εκείνων της Ισπανίας, Πορτογαλίας και Ελλάδος.

Από τον παρακάτω πίνακα που ισχύει σήμερα προκύπτουν οι τεράστιες διαφορές του ειδικού φόρου κατανάλωσης αλλά και τα προκύπτοντα έσοδα από τους ειδικούς φόρους των βιομηχανοποιημένων καπνών σε κάθε κράτος-μέλος της ΕΕ. Τα λαθραία τσιγάρα πωλούνται κυρίως στις λαϊκές αγορές αλλά και σε ορισμένα απόκρυφα στέκια και τελευταία αποστέλλονται απ' ευθείας σε επιλεγμένα σπίτια μέσω ειδικού δικτύου.

Πίνακας εσόδων από ειδικούς φόρους κατανάλωσης χωρών ΕΕ

ΧΩΡΕΣ	ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΦΟΡΟΥΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΣΤΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΚΑΤΗΓ. (σε εκατομ. €)	ΑΠΟΛΟΣΗ ΕΙΔΙΚΟΥ ΦΟΡΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ %
Βέλγιο	1.243,09	80,25
Δανία	1.022,74	124,45
Γερμανία	11.667,29	76,69
ΕΛΛΑΔΑ	1.709,99	57,50
Ισπανία	4.064,33	48,44
Γαλλία	6.677,27	86,38
Ιρλανδία	845,07	146,34
Ιταλία	6.757,92	55,41
Λουξεμβούργο	344,32	59,35
Ολλανδία	1.602,75	72,59
Αυστρία	1.157,41	68,89
Πορτογαλία	1.006,72	56,86
Φιλανδία	570,07	109,74
Σουηδία	713,24	102,46
Βρετανία	5.685,45	210,57

Οποσδήποτε η μεγάλη αύξηση των τιμών στα τσιγάρα με την επιβολή δασμών και φόρων για δημοσιονομικούς και προστασίας της υγείας των πολιτών λόγους όχι μόνο δεν επιφέρει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα αλλά δημιουργεί μια αλυσίδα εξαιρετικά δυσάρεστων φαινομένων και καταστάσεων όπως :

- την εξαγορά συνειδήσεων σε κάποιους λειτουργούς διοικητικών, τελωνιακών αστυνομικών και δικαστικών αρχών.

- Την αύξηση της συνολικής κατανάλωσης των προϊόντων καπνού.
- Την μείωση των φορολογικών εσόδων.
- Τη διάβρωση της εγχώριας καπνοβιομηχανίας και του λιανικού εμπορίου.
- Την ευκολότερη πρόσβαση σε τσιγάρα ανθρώπων και παιδιών εξαιτίας της χαμηλότερης τιμής των λαθραίων διακινουμένων καπνιστικών προϊόντων.

Τα παρακάτω προκύπτουν από ειδικές μελέτες που έγιναν σε Σουηδία, Δανία, Μ. Βρετανία, Καναδά και Χονγκ Κονγκ αλλά και από ανάλογες πρακτικές που εφαρμόστηκαν στις συγκεκριμένες χώρες και όχι μόνο.

Κατά συνέπεια το λαθρεμπόριο των τσιγάρων δεν καταπολεμείται ούτε με την υπερβολική αύξηση της τιμής και των δασμών τους, αλλά ούτε και με την πλέον άρτια οργάνωση των διωκτικών αρχών κάθε κράτους και την συνεργασία αυτών σε διεθνές επίπεδο. Το διεθνές κέντρο ελέγχου και καταπολέμησης του λαθρεμπορίου που εγκαινιάστηκε πρόσφατα από τον Αλβανό Πρωθυπουργό Τριλ Μέτα στην Αυλώνα και θα στελεχωθεί από ειδικούς αστυνομικούς της Ελλάδας, Αλβανίας, Γερμανίας και Ιταλίας ελάχιστα μπορεί να προσφέρει.

Τέλος ούτε η μελετώμενη προσθήκη δύο ακόμα αριθμών στον ήδη υπάρχοντα εξαψήφιο κάθε πακέτου που θα αντιπροσωπεύουν τον αγοραστή και τον δηλωμένο προορισμό σε περίπτωση λαθραίας πώλησης θα μπορέσει να αποτρέψει τους παράτολμους, εφευρετικούς αλλά και αδίστακτους λαθρέμπορους των διεθνών κυκλωμάτων από το να συνεχίσουν την λαθραία διακίνηση των τσιγάρων.

Μελλοντικά κάθε αύξηση των τιμών και των δασμών στα τσιγάρα στα κράτη – μέλη της Ε.Ε. θα αυξάνει το οικονομικό ενδιαφέρον των λαθρεμπόρων και κάθε περαιτέρω θέσπιση αυστηρότερων μέτρων περιφρούρησης των συνόρων και δίωξης του λαθρεμπορίου θα προκαλέσει την εξεύρεση νέων εναλλακτικών μεθόδων και πρακτικών λαθρεμπορίας από τα πανίσχυρα εφευρετικά και αδίστακτα διεθνή κυκλώματα της παράνομης διακίνησης αλλά και παραγωγής τσιγάρων.

Μοναδική ίσως λύση θα ήταν η διατήρηση των τιμών των καπνιστικών προϊόντων σε όσο δυνατόν χαμηλά επίπεδα και η εξάλειψη των μεγάλων διαφορών της τιμής τους μεταξύ των διάφορων κρατών, γεγονός που θα συμβάλει στο να ατονήσει το οικονομικό ενδιαφέρον των παραπάνω κυκλωμάτων.

Η έλλειψη ταξινόμησης των καπνών βάσει ποιότητας, δημιουργεί προστριβές μεταξύ καπνοπαραγωγών και εμπόρων εφόσον δεν υπάρχει μια οριστική κλίμακα κατάταξης των ποιοτήτων, η οποία θα διευκόλυνε την άμβλυνση των αντιπαραθέσεων.

Ιδιαίτερο πρόβλημα αποτελεί επίσης, η όξυνση του διεθνούς ανταγωνισμού. Ειδικότερα, για την Ελλάδα ο κύριος και έντονος ανταγωνισμός, όσον αφορά τα καπνά ανατολικού τύπου, προέρχεται από την Τουρκία, τη Βουλγαρία, την Αλβανία και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, καθώς στις εν λόγω χώρες το κόστος παραγωγής και εργασίας είναι σημαντικά χαμηλότερο. Επιπλέον, ορισμένα κράτη όπως η Κίνα, η Ινδία, η Βραζιλία, η Ζιμπάμπουε, το Μαλάουι καταβάλουν προσπάθειες να βελτιώσουν την ποιότητα της παραγωγής τους επιτυγχάνοντας ταυτοχρόνως και καλές τιμές, κυρίως λόγω των χαμηλών εργατικών εξόδων. Η όξυνση του ανταγωνισμού από τις Τρίτες χώρες αναμένεται να δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα στους καπνοπαραγωγούς που δεν είναι σε θέση να προσφέρουν προϊόντα με ικανοποιητική σχέση ποιότητας/τιμής.

Επιπλέον, οι ελληνικές εξαγωγές καπνού εμφανίζουν συνεχή πτώση ως προς την ποσότητα μετά το 1992 για τρεις λόγους: Πρώτον, η Ελλάδα εξάγει κυρίως ανατολικού τύπου καπνά, τα οποία λόγω της καλύτερης ποιότητά τους είναι ακριβά. Δεύτερον η ΕΕ επιβάλλει στα κράτη-μέλη την παραγωγή συγκεκριμένων ποσοτήτων καπνού (κατώφλια εγγύησης) οι οποίες επιδοτούνται. Οποιαδήποτε λοιπόν παραγωγή μεγαλύτερη της ποσότητας αυτής δεν είναι συμφέρουσα εφόσον δεν επιδοτείται. Επομένως η καθοριζόμενη κάθε φορά ποσόστωση διαμορφώνει το ύψος της παραγωγής και αναλόγως και την εξαγωγική δραστηριότητα. Τρίτον, η διεθνής ζήτηση στρέφεται προς ελαφρά προϊόντα αμερικανικού τύπου (τα οποία είναι παράλληλα φθηνότερα), γεγονός που επηρεάζει την εξαγωγική δραστηριότητα της χώρας μας, η οποία παράγει κυρίως ανατολικού τύπου καπνά (τα οποία είναι ακριβότερα αλλά έχουν και υψηλή περιεκτικότητα σε πίσσα και νικοτίνη). Ειδικότερα, οι αντικαπνιστικές εκστρατείες σε συνδυασμό με την υπάρχουσα τάση για μείωση του κόστους παραγωγής υποχρεώνουν τους ντόπιους παραγωγούς να εκσυγχρονίζουν την παραγωγή τους, λανσάροντας δυτικού τύπου μάρκες. Πρόκειται για διαδικασία στην οποία συμμετέχουν ενεργά οι ξένες

πολυεθνικές και η οποία υποχρεώνει τις μεγάλες ελληνικές εταιρείες να επενδύσουν για επιτόπια παραγωγή στις χώρες αυτές σε βάρος των εξαγωγών μας.

Τέλος η **διεύρυνση της ΕΕ με τις 25 πια χώρες** που μετρά η Κοινότητα σήμερα στο σύνολό της, έχει φυσικά επιπτώσεις τόσο στην εγχώρια όσο και στη συνολική παραγωγή καπνού, καθώς χώρες όπως η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Σλοβακία παράγουν αξιόλογες ποσότητες διάφορων ποικιλιών.

8.3. Τάσεις και προοπτικές του κλάδου

Οι ανακατατάξεις που πραγματοποιούνται στην παγκόσμια αγορά, καθώς και στην Κοινή Οργάνωση της Αγοράς (Κ.Ο.Α) στα πλαίσια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π), αναμένεται να επηρεάσουν ακόμη περισσότερο τον κλάδο του καπνού στη χώρα μας.

Μια διαφαινόμενη προοπτική είναι αυτή της **αναδιάρθρωσης του κλάδου**, κυρίως μέσω παροχής κινήτρων εθελούσιας εγκατάλειψης της καλλιέργειας καπνού (μέσω του διαμορφούμενου συστήματος εξαγοράς ποσοτώσεων) με αντάλλαγμα οικονομικές αποζημιώσεις περιορισμένης χρονικής διάρκειας. Η προοπτική αυτή όπως είναι επόμενο, προκαλεί μια αρνητική ψυχολογία και αβεβαιότητα στους Έλληνες καπνοκαλλιεργητές.

Επιπλέον, παρατηρείται **σταδιακή κατάργηση ποικιλιών με χαμηλή ζήτηση**, στροφή προς καλλιέργειες καπνών τύπου Βιρτζίνια και Μπέρλεου που χρησιμοποιούνται για την Παρασκευή αμερικανικού τύπου τσιγάρων, καθώς και διαφοροποίηση των επιδοτήσεων (για όσο χρονικό διάστημα προβλέπεται να ισχύσουν) προς την κατεύθυνση της ποιοτικής ενίσχυσης της παραγωγής των καπνών σε φύλλα. Ήδη, από την εσοδεία 2000 άρχισε η σταδιακή μετατροπή των Τσεμπελιών και Μαύρων προς άλλες ποικιλίες, ενώ αυξημένη εμφανίζεται η παραγωγή το ίδιο έτος σε Βιρτζίνια και Μπέρλεου.

Ο **ανταγωνισμός μεταξύ των καπνεμπορικών επιχειρήσεων** προβλέπεται να οξυνθεί ακόμα περισσότερο και για το λόγο αυτό η βελτίωση και αύξηση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας των ελληνικών καπνών είναι αναγκαία. Με την υλοποίηση νέων επενδύσεων σε μηχανολογικό εξοπλισμό και εγκαταστάσεις, καθώς και με την υιοθέτηση νέων μεθόδων οργάνωσης, προώθησης και ανεύρεσης πελατών θα

μπορέσουν οι καπνεμπορικές επιχειρήσεις να ανταπεξέλθουν στο οξύ ανταγωνιστικό περιβάλλον που προέρχεται κυρίως από τις χώρες με χαμηλό εργατικό κόστος.

Η αύξηση της παραγωγικότητας πρέπει επίσης να επιτευχθεί και στην παραγωγή του καπνού με τη **βελτίωση του προϊόντος** (χρησιμοποίηση ενδεδειγμένου σπόρου, ορθολογιστική χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, σωστή συλλογή και αποξήρανση των φύλλων), καθώς η ποιότητα επιδρά τόσο στη μείωση του παραγωγικού κόστους όσο και στη μείωση του κόστους επεξεργασίας και εμπορικής δεματοποίησης του καπνού.

Οι διεθνείς καπνοβιομηχανίες **τείνουν προς τη μείωση του ανατολικού τύπου καπνού** στις μίξεις των τσιγάρων και δείχνουν ότι προτιμούν τον αμερικάνικο, γεγονός το οποίο, όμως, καθιστά δυσοίωνες τις προοπτικές των ελληνικών καπνών.

Επίσης, η **ζήτηση των ελληνικών καπνών επηρεάζεται από την πορεία των καπνοβιομηχανιών διεθνώς**, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής κατευθύνεται σε αγορές του εξωτερικού. Εκτιμάται ότι μόνο οι εταιρίες που διαθέτουν τα κεφάλαια για να εκσυγχρονίζονται συνεχώς και να επενδύουν σε εξοπλισμό και εγκαταστάσεις, θα διατηρήσουν μόνιμες και μακροχρόνιες συνεργασίες με οίκους του εξωτερικού.

Μεσομακροπρόθεσμα προβλέπεται ότι η ελληνική αγορά **θα ελέγχεται σχεδόν αποκλειστικά από λίγες μεγάλες εταιρίες του κλάδου**, οι οποίες θα επεξεργάζονται το σύνολο σχεδόν της αγορασθείσας παραγωγής καπνού σε φύλλα. Οι μικρού μεγέθους επιχειρήσεις θα συρρικνωθούν, εφόσον αναμένεται ότι δεν θα είναι σε θέση να ακολουθήσουν τις διεθνείς εξελίξεις και τον έντονο ανταγωνισμό.

8.4. Συμπεράσματα

Τα κυριότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα μελέτη είναι τα ακόλουθα :

1. Η καλλιέργεια του καπνού **έχει βαρύνουσα εθνική σημασία** τόσο για λόγους που αφορούν τις γεωλογικές και εδαφολογικές συνθήκες που επικρατούν στην χώρα μας, όσο και για λόγους που συμβάλλουν στη περαιτέρω ανάπτυξη της οικονομίας δεδομένου ότι αποτελεί την δεύτερη χώρα παραγωγής στην Ε.Ε.

Πιο συγκεκριμένα η καλλιέργεια του καπνού συνεισφέρει σημαντικά στην απασχόληση, στην ανάπτυξη της περιφέρειας και της υπαίθρου στην αύξηση του Α.Ε.Π., στην εισροή συναλλάγματος και στην βελτίωση των δημόσιων εσόδων μέσω της φορολογίας.

2. η ζήτηση ακατέργαστου καπνού εξαρτάται κυρίως από τις τάσεις που επικρατούν στην διεθνή καπνοβιομηχανία καθώς επίσης και από την πολιτική των καπνών απέναντι στον κλάδο αλλά και από την ευρύτερη κοινωνική στάση όσον αφορά το κάπνισμα. Πιο συγκεκριμένα, οι καπνοβιομηχανίες σε διεθνές επίπεδο στρέφονται προς την Παρασκευή ελαφρών τσιγάρων είτε λόγω περιοριστικών νόμων που επικρατούν στις δυτικές χώρες και αφορούν αυτό το θέμα είτε για λόγους μείωσης του κόστους παραγωγής, είτε λόγω αλλαγής των προτιμήσεων των καταναλωτών με αποτέλεσμα την μείωση της ζήτησης των λεγόμενων ανατολικών καπνών και αντίστοιχη αύξηση των καπνών αμερικανικού τύπου (Βιρτζίνια και Μπέρλεν). Οι αντικαπνιστικές εκστρατείες στις Δυτικές Χώρες και η πληρέστερη ενημέρωση των καταναλωτών για τους κινδύνους υγείας που συνεπάγεται το κάπνισμα έχουν σαν αποτέλεσμα τον περιορισμό της κατανάλωσης τσιγάρων (όχι βέβαια σε μεγάλο βαθμό), γεγονός που αναμένεται να επηρεάσει την παραγωγή ακατέργαστων καπνών. Η διαφήμιση θεωρείται αυτή που διαμορφώνει τα καταναλωτικά προϊόντα στην αγορά προϊόντων καπνού και κατ' επέκταση επηρεάζει έμμεσα τη ζήτηση επιμέρους ποικιλιών ακατέργαστου καπνού. Τέλος, όσον αφορά την εγχώρια αγορά παρατηρείται ότι προσανατολίζεται προς τις διεθνείς τάσεις, καθώς η παραγωγή αμερικανικού τύπου καπνών (Βιρτζίνια, Μπέρλεν) τα δύο τελευταία χρόνια (2002-2003) έχει σημειώσει αύξηση παρά ταύτα, ιδιαίτερη έμφαση εξακολουθεί να δίδεται ακόμη στην παραγωγή συγκεκριμένων ποικιλιών ανατολικών καπνών, όπως του Μπασμά και της Κατερίνης, ενώ σε άλλες ποικιλίες του ίδιου τύπου καπνού έχει σημειωθεί μείωση.
3. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια φθίνουσα πορεία τόσο στη συνολική παραγόμενη ποσότητα καπνού όσο και στις καλλιεργούμενες εκτάσεις και στον

αριθμό των καλλιεργητών. Όσον αφορά την σύνθεση της παραγωγής καπνού κατά ποικιλία, το 2003 το μεγαλύτερο ποσοστό κατέχουν τα καπνά Βιρτζίνια και ακολουθούν οι ποικιλίες Μπασμάς και Κατερίνη. Ειδικότερα μεταξύ των ετών 2002-2003 σημειώθηκε αύξηση της παραγόμενης ποσότητας κατά 1,3% και 6% των ποικιλιών Μπέρλευ και Βιρτζίνια αντίστοιχα, ενώ τα ανατολικού τύπου καπνά, με εξαίρεση τις ποικιλίες Κατερίνης και Μπασμά που σημείωσαν αύξηση (4,85, 3,99%), πραγματοποίησαν μείωση της τάξης 5,6%

4. Η αναθεώρηση της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς (Κ.Ο.Α) συστήνει μέτρα τα οποία αποβλέπουν: α) στην αναθεώρηση της κοινοτικής ενίσχυσης (πριμ), β) στην περαιτέρω στήριξη της αναδιάρθρωσης του τομέα – μέσω της ενίσχυσης του ρόλου των Ομάδων Παραγωγών. γ) στην ενθάρρυνση των παραγωγών να εγκαταλείψουν τον τομέα σε εθελοντική βάση, δ) στη μείωση της παραγωγής των ποικιλιών με μικρές προοπτικές εμπορίας και ε) στην αύξηση της ευελιξίας του συστήματος των ποσοτώσεων. Ορισμένα βέβαια από τα μέτρα που έχουν ληφθεί στα πλαίσια του κοινοτικού πλαισίου, όπως η εξαγορά των ποσοτώσεων και η εθελούσια έξοδος των καλλιεργητών, κρίνονται δυσμενή τόσο για τους καπνοπαραγωγούς όσο και για τις καπνεμπορικές επιχειρήσεις της χώρας μας.

5. Όσον αφορά τα οικονομικά στοιχεία του κλάδου παρατηρείται ότι οι επιχειρήσεις του κλάδου επεξεργασίας καπνού στο σύνολό τους παρουσίασαν σημαντική άνοδο των βασικών οικονομικών μεγεθών τους στη εξαετία 1998-2003. Πιο συγκεκριμένα, το σύνολο ενεργητικού, οι πωλήσεις και τα καθαρά κέρδη παρουσίασαν αύξηση 33,8%, 20,4%, και 1940% αντίστοιχα. Η σημαντική αύξηση των καθαρών κερδών μεταξύ των ετών 2000 και 1998 οφείλεται στο γεγονός ότι οι δέκα από τις δεκαοκτώ εταιρείες που λήφθηκαν υπόψη στο δείγμα του κλάδου είτε παρουσίασαν σημαντική αύξηση των κερδών τους, είτε από ζημιογόνες έγιναν κερδοφόρες. Επίσης, οι δείκτες αποδοτικότητας ιδίων και συνολικών κεφαλαίων παρουσίασαν σημαντική βελτίωση στην ίδια περίοδο (ο δείκτης ιδίων κεφαλαίων από 1,28% αυξήθηκε σε 16,74% και ο δείκτης συνολικών κεφαλαίων από 0,26% σε 3,98%). Από την

άλλη πλευρά ο δείκτης ρευστότητας βρίσκεται σε οριακά επίπεδα και ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης σε πολύ υψηλά επίπεδα (3,20:1 2003) συγκρινόμενος και με τον αντίστοιχο δείκτη του τομέα της βιομηχανίας όπου κινείται στο επίπεδο του 1,20:1 το ίδιο έτος. Όμοια είναι και η κατάσταση όσον αφορά το δείκτη κυκλοφοριακής ταχύτητας αποθεμάτων ο οποίος κυμαίνεται σε πολύ υψηλά επίπεδα (330,77 ημέρες το 2003), ενώ στον τομέα της βιομηχανίας ο δείκτης αυτός κινείται σε πολύ χαμηλότερα (95,61 ημέρες το 2000).

6. Το **εμπορικό ισοζύγιο** του καπνού σε φύλλα είναι πλεονασματικό σε όλη την περίοδο 1999-2003, καθώς αποτελεί ένα από τα κυριότερα εξαγωγίμα γεωργικά προϊόντα της χώρας μας, αφού το 81% περίπου της συνολικής παραγωγής καπνού κατά το 1999 εξάγεται. Την μεγαλύτερη συμμετοχή στο πλεόνασμα τόσο ως προς την αξία και όσο προς την ποσότητα είχαν τα Ανατολικού Τύπου Καπνά. Ειδικότερα όσον αφορά τις εισαγωγές για την περίοδο 1999-2003 υπήρξε αύξηση κατά 29% ως προς την αξία και μείωση κατά 3,8% ως προς την ποσότητα. Τα καπνά τύπου Βιρτζίνια είναι οι κυριότερη ποικιλία που εισάγεται και ακολουθεί αυτή των Λοιπών Ακατέργαστων Καπνών. Οι κυριότερες χώρες προέλευσης είναι η Ζιμπάμπουε, η Βραζιλία, η Τουρκία και η Αργεντινή (από τις Τρίτες Χώρες) καθώς και οι Κάτω Χώρες, η Ιταλία και η Γερμανία (από την Ε.Ε.). Όσον αφορά τις εξαγωγές, αυτές κατά την εξεταζόμενη περίοδο αυξήθηκαν κατά 44% ως προς την αξία, ενώ μειώθηκαν κατά 49% ως προς την ποσότητα. Οι κυριότερη κατηγορία εξαγόμενων προϊόντων ήταν τα Καπνά Ανατολικού Τύπου και ακολουθούν τα Βιρτζίνια. Οι κυριότερες χώρες προορισμού (από τις Τρίτες Χώρες) είναι η Ρωσία και οι ΗΠΑ και από την Ε.Ε. η Γερμανία, το Βέλγιο, η Ιταλία, οι Κάτω Χώρες και η Γαλλία.
7. Στην Ε.Ε. εννέα από τα δεκαπέντε κράτη-μέλη (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) ασχολούνται με την καλλιέργεια φύλλων καπνού με κυριότερες καπνοπαραγωγούς χώρες την Ιταλία και την Ελλάδα. Η παραγωγή της Ε.Ε. καλύπτει μόλις το 20% των καταναλωτικών αναγκών, ενώ το υπόλοιπο 80% καλύπτεται από εισαγωγές. Η συνολική παραγωγή της Ε.Ε. κατά την οκταετία 1995-2002 παρουσίασε αύξηση, ενώ η βασικότερη καλλιεργούμενη ποικιλία

είναι αυτή των καπνών τύπου Βιρτζίνια. Στην Παγκόσμια Αγορά η παραγωγή καπνού την περίοδο 1996-2003 παρουσίασε διακυμάνσεις με κυριότερες χώρες παραγωγής αυτές της Κίνας, της Ινδίας, των ΗΠΑ και της Βραζιλίας.

8. Ο κλάδος του καπνού αντιμετωπίζει σήμερα μία σειρά προβλημάτων. Πιο συγκεκριμένα, η βιωσιμότητα του κλάδου απειλείται από μία δέσμη μέτρων τα οποία λαμβάνονται σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο όπως: την υποστήριξη της αντικαπνιστικής εκστρατείας, την σταδιακή μείωση μετά το 2003 των επιδοτήσεων παραγωγής καπνού, τη συνεχιζόμενη αύξηση στη φορολογία των προϊόντων καπνού και τέλος την ολοκληρωτική απαγόρευση της διαφήμισης των προϊόντων καπνού.

Επιπρόσθετα προβλήματα του κλάδου αποτελούν η ελλιπής κλίμακα κατάταξης των καπνών σε διάφορες κατηγορίες που προσδιορίζουν την ποιότητα του, γεγονός που δημιουργεί αντιπαραθέσεις μεταξύ καπνοπαραγωγών και εμπόρων. Επίσης, η όξυνση του διεθνούς ανταγωνισμού που πηγάζει από τη τάση μείωση του κόστους παραγωγής σε όλες τις χώρες (αλλά ιδιαίτερα σ' αυτές με φθινό εργατικό δυναμικό, οι οποίες ταυτόχρονα καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες βελτίωσης της ποιότητας καπνών που παράγουν), αναμένεται να δημιουργήσει προβλήματα κυρίως στους καπνοπαραγωγούς οι οποίοι δεν είναι σε θέση να προσφέρουν προϊόντα με ικανοποιητική σχέση ποιότητας /τιμής. Τέλος, η μείωση των ελληνικών εξαγωγών, η οποία εντοπίζεται κυρίως στα καπνά ανατολικού τύπου και οφείλεται στους ακόλουθους παράγοντες: α) Στο γεγονός ότι η χώρα μας παράγει κυρίως ανατολικού τύπου καπνά τα οποία λόγω της καλύτερης ποιότητάς τους είναι ακριβά. Β) Στο γεγονός ότι η ΕΕ επιβάλλει στα κράτη-μέλη την παραγωγή συγκεκριμένων ποσοτήτων καπνού (κατώφλια εγγύησης) οι οποίες επιδοτούνται. Οποιαδήποτε λοιπόν παραγωγή μεγαλύτερη της ποσότητας αυτής δεν είναι συμφέρουσα εφόσον δεν επιδοτείται γ) Στη στροφή της διεθνούς ζήτησης προς ελαφρά προϊόντα αμερικανικού τύπου (τα οποία είναι παράλληλα φθηνότερα).

9. Οι τάσεις που διαγράφονται για τον κλάδο του καπνού συνοψίζονται στα ακόλουθα:

α) Αναδιάρθρωση του κλάδου μέσω λήψης διαφόρων μέτρων όπως, την εθελούσια έξοδο των καλλιεργητών από τον κλάδο, τη σταδιακή κατάργηση ποικιλιών με χαμηλή ζήτηση και τις αλλαγές που αναμένονται στο θέμα των επιδοτήσεων,

β) Μείωση της ζήτησης ανατολικού τύπου καπνών και στροφή προς τα καπνά αμερικανικού τύπου.

γ) Ώξυνση του ανταγωνισμού, γεγονός που τελικά θα οδηγήσει τις επιχειρήσεις σε ποιοτική και ποσοτική βελτίωση της παραγωγής τους.

δ) Συγκέντρωση του κλάδου σε ένα μικρό αριθμό μεγάλων επιχειρήσεων, οι οποίες θα έχουν τη κατάλληλη υποδομή και αναπτυξιακή δυνατότητα να συμβαδίσουν με τις διεθνείς εξελίξεις και παράλληλα να επιβιώσουν μέσα σε έντονο ανταγωνιστικό περιβάλλον.

9. ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΠΝΟ

- ✦ Στην Ελλάδα το φυτό του καπνού πήρε την ονομασία του από την ορατή έκλυση των αερίων (νέφος ατμού και αιθάλης) που προκύπτει από την καύση των αποξηραμένων φύλλων καπνού.
- ✦ Για όλα τα υπόλοιπα κράτη του κόσμου το όνομα του συγκεκριμένου φυτού προήλθε από τη λέξη «tobacco» που ονόμαζαν οι Ιθαγενείς της Αμερικής τη σύριγγα (σωλήνα) με την οποία κάπνιζαν ή από την οποία εισέπνεαν την σκόνη του καπνού. Κατ' άλλους το φυτό πήρε το όνομα «tobacco» απ' το ομώνυμο νησί των Αντιλλών «Tobago», όπου πραγματοποιείτο η καλλιέργειά του. Στη συνέχεια η λέξη αυτή υιοθετήθηκε από τους Ισπανούς και μεταφέρθηκε σε όλους τους λαούς ως το όνομα του προϊόντος που χρησιμοποιείται για το κάπνισμα.
- ✦ Ο Αριστοτέλης Ωνάσης αγοράζοντας καπνά από την Ελλάδα(Καβάλα) και Τουρκία κατασκεύασε τα τσιγάρα OSMAN που ήταν κομψότατα στην εμφάνιση και πολύ εύγευστα και που προορίζονταν για τις γυναίκες (χρυσό επιστόμιο και χαρμάνι εμποτισμένο με άρωμα από ροδοπέταλα). Τα ονομαστά αυτά τσιγάρα τα διαφήμιζε μάλιστα ζωντανά η ερωμένη του Ιταλίδα σοπράνο Κλαούντια Μούτζο.
- ✦ Στη Γουατεμάλα βρέθηκε κεραμικό σκεύους χρονολογούμενο πριν από τον 11^ο μ.Χ αιώνα που αναπαρίστανε έναν Μάγια καπνιστή ενός καπνόφυλλου δεμένου σε ρολό με κλωστή. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι ο καπνός καλλιεργείτο στην αμερικανική ήπειρο πολύ πριν τον 11^ο αιώνα. Οι ιστορικοί και αρχαιολόγοι σαν ειδικότεροι πιστεύουν ότι η καλλιέργεια και η χρήση του καπνού χρονολογείται πριν από το 6000 Πχ.

✚ Το 1918 και 1919 ιδρύθηκε και λειτούργησε, ο συνεταιρισμός Καπνοπαραγωγών Ιωαννίνων, που ήταν το πλέον εντυπωσιακό και τολμηρό συνεταιριστικό εγχείρημα για την εποχή εκείνη. (σκοπός του: η από κοινού συγκέντρωση και πώληση των καπνών των μελών του.) δεν κατάφερε όμως να επιβιώσει για πολύ μέσα σε μια στενή παραγωγική και γεωργική περιοχή, αφού η παραγωγή των καπνών ήταν πολύ μεγαλύτερη από την κατανάλωση τσιγάρων. **Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο συγκεκριμένος συνεταιρισμός υπήρξε πρόαγγελος των Συνεταιριστικών Ενώσεων ΣΕΚΕ και της ΣΕΚΑΠ.**

✚ Το 1880 η πρώτη τσιγαροποιητική μηχανή παρήγαγε 120.000 το δεκαήμερο.

Στον 20^ο αιώνα άρχισε η κατασκευή τελειότερων μηχανών με φανταστική ταχύτητα παραγωγής που φθάνει μέχρι και **τα 14.000 τσιγάρα το λεπτό!**

✚ Η κατανάλωση τσιγάρων από τους Έλληνες το 1967 ήταν 14 δισεκατομμύρια τσιγάρα, ενώ η κατανάλωση το 2002, έφθασε τα 34 δισεκατομμύρια τσιγάρα.

✚ **Ξένες καπνοβιομηχανίες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα**
Μερίδια αγοράς 8στις 31/12/2003

✚ Τα τσιγάρα που κυκλοφορούν στην αγορά σύμφωνα με οδηγίες της ΕΕ δεν μπορούν να έχουν περιεκτικότητα που θα υπερβαίνει:

- Τα 10 mg ανά τσιγάρο όσον αναφορά τη πίσσα
- Τα 1 mg ανά τσιγάρο όσον αφορά την νικοτίνη και
- Τα 10 mg ανά τσιγάρο όσον αναφορά το μονοξείδιο του άνθρακα

✦ Ως προς το χρησιμοποιούμενο τύπου καπνού

- Τα ανατολικού τύπου τσιγάρα που περιέχουν μόνο ελληνικό καπνό(Μπασμάδες), όπως Κιρέτσιλερ, Άριστα, Έθνος, Καρέλια, Assos σκέτο ή κασετίνα κλπ.
- Τα νεοελληνικού τύπου που περιέχουν μείγμα ελληνικού και ξένου καπνού, όπως τα GR, Karelia Lights, Assos Classic, Keranis, Πάλλας κλπ
- Τα ευρωπαϊκά blended για τη παραγωγή των οποίων χρησιμοποιούνται ξένα ή ξένου τύπου καπνά (Burley, Virginia) όπως τα COOPER, ASSOS INTERN, GR INTERN, WEST κλπ
- Τα American blended που περιέχουν ξένα καπνά, όπως τα Marlboro, Camel, Muratti, Kent, Winston, Kim, Salem, κλπ.
- Τα αγγλικού τύπου blend που περιέχουν κυρίως ξένο Virginia, όπως το Rothmans, Benson, Dunhil, Galagher, Silk cat,
- Τέλος τα γαλλικού τύπου τσιγάρα που περιέχουν μαύρα καπνά, όπως τα Gouloises GITANES .

ΟΝΟΜΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΟ ΜΕΡΙΑΙΟ %
PHILIP MORRIS	27,14
BAT	14,43
JPS (IMPERIAL)	7,03
GALLAHER	4,98
SEITA	1,13
JT INTER	7,71
SCANDINAV	3,03
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΜΕΡΙΑΙΟ ΑΓΟΡΑΣ	65,45%

✦ Το Ελληνικό κράτος εισέπραξε κατά το 2001, 609δισ δρχ. από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης προϊόντων καπνού και 140 δισ δρχ. από το

ΦΠΑ, δηλ. συνολικά 749 δις δρχ. Κατά το 2002 το ποσό αυτό ανήλθε στα 900 δις δρχ (2,65 δις ευρώ), ενώ το 2003 υπολογίζεται να ανήλθε στα 2,9 δις ευρώ, δηλ. στα 986 δις δρχ. Τα ποσά αυτά αντιστοιχούν στο 7% του συνόλου των φόρων, στο 12% όλων των έμμεσων φόρων και στο 30% όλων των ειδικών φόρων κατανάλωσης στην Ελλάδα.

- ✚ Στο νησί της Καραϊβικής εξακολουθούν και σήμερα να παράγονται τα καλύτερα χειροποίητα πούρα του κόσμου.
- ✚ Ο Αϊνστάιν, ο Μπαχ, ο Φρόιντ, ο Άρμστρονγκ, ο στρατηγός Douglas Mack Arthur και ο ηθοποιός Caggy Grand συγκαταλέγονται μεταξύ των πιο φανατικών καπνιστών πίπας.
- ✚ Το 1633 ο Τούρκος Σουλτάνος Μουράτ ο Δ' απαγορεύει το κάπνισμα με την ποινή της εκτέλεσης. Επίσης, διαλύει τα καφεενεία στην Κωνσταντινούπολη και δημεύει τις περιουσίες των εκτελεσμένων καπνιστών!
- ✚ Στη Ρώμη ο πάπας Ιννοκεντίος ο 1^{ος} απειλούσε με αφορισμό τους καπνιστές ξεχνώντας ότι στην Ιταλία όπως και στη Μάλτα το θαυμαστό αυτό φυτό είχαν εισάγει δύο απεσταλμένοι από τον πάπα και το πουλούσαν με την ελκυστική ονομασία « βότανο του Τίμου Σταυρού»!
- ✚ Στη γνωστή για τον πουριτανισμό της πόλη Λινεμπούγκ, είχε ψηφισθεί νόμος που καταδίκασε σε θάνατο αυτούς που κάπνιζαν συστηματικά, διότι πίστευαν πως το κάπνισμα διασάλευε την ηθική τάξη των πολιτών αλλά και τη δημόσια υγεία. Θεωρούσαν τον καπνό δαιμονικό φυτό!

- ✚ Από το 1988 καθιερώθηκε από την ΠΟΥ(Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας) η παγκόσμια μέρα κατά του καπνίσματος που γιορτάζεται ,31 Μαΐου κάθε έτους.
- ✚ Οι Αιζέκοι ιερείς τον χρησιμοποιούσαν κατά την λειτουργία τους. Για τους Μάγια κάποιοι θεοί θεωρούνταν φανατικοί καπνιστές που όταν έτριβαν πέτρες για να ανάψουν τον καπνό δημιουργούσαν στη γη κεραυνούς. Οι αναθυμιάσεις που ενέπνεαν την Πυθία των Δελφών και τους ιερείς των Ινδιάνων, αποτελούν παραδείγματα δεσμού του καπνίσματος με την ιστορία της κάθε θρησκείας ή της κάθε ανώτερης και άγνωστης δύναμης.
- ✚ Το Μάιο του 1998 δημοσιεύτηκε στον ελληνικό και όχι μόνο Τύπο το εξής εντυπωσιακό αν όχι εσχατολογικό για την Ελλάδα, την Ευρώπη και ολόκληρο τον κόσμο μήνυμα:
- Κάθε χρόνο στην Ελλάδα πεθαίνουν 25.000 άνθρωποι από καρκίνο του πνεύμονα που προκαλεί το κάπνισμα. Δηλαδή, κάθε χρόνο χάνεται μια ολόκληρη ελληνική πόλη εξαιτίας του τσιγάρου!

Αριθμός τσιγάρων	Μείωση ζωής
1 πακέτο την ημέρα (20 τσιγάρων)	120 λεπτά
30 πακέτα το μήνα	60 ώρες
360 πακέτα το χρόνο	1 μήνας
1800 πακέτα τη 5ετία	5 μήνες
3600 πακέτα τη 10ετία	10 μήνες
7200 πακέτα την 20ετία	20 μήνες

- Στην Ευρώπη για την ίδια αιτία πεθαίνουν 500.000 άτομα.
- Σε ολόκληρο τον κόσμο 4 εκατομμύρια. Δηλ. χάνεται ένας συνάνθρωπό μας κάθε 8 δευτερόλεπτα. Ο αριθμός, μάλιστα, αυτός εάν δεν ληφθούν τα αναγκαία μέτρα κατά του καπνίσματος, θα ανέλθει σε 10 εκατομμύρια ετησίως το 2030!

✦ Στην εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ» δημοσιεύτηκαν στις 20.4.2000 τα εξής στοιχεία σχετικά με το κατά πόσο μειώνεται η ζωή του καπνιστή, ανάλογα με τον αριθμό των τσιγάρων που καπνίζει:

✦ Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΠΟΥ τα ποσοστά των καπνιστών γενικά στις παρακάτω επτά χώρες που πρωτοστατούν στο κάπνισμα είναι τα εξής σε γενική κατάταξη: (στοιχεία 2000)ία 2000)

1.Ρωσία	48,5%
2.Φίτζι	43,5%
3.Τουρκία	43,5%
4. Πολωνία	40%
5.Εσθονία	38%
6.Ισραήλ	37,5%
7. Ελλάδα	37%

✦ Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ σε κάθε Έλληνα αντιστοιχούν ετησίως 151 πακέτα των 20. Έτσι οι Έλληνες παραμένουν οι πιο «θεριακλήδες» της Ευρώπης. Το ποσοστό των ανδρών κυμαίνεται από 50-60 % ενώ των γυναικών ξεπερνά το 30%. Οι Ελληνίδες

καπνίζουν 2,5 φορές περισσότερο από το μέσο όρο καπνιστριών του κόσμου.

✚ 60 χιλιοστά του γραμμαρίου νικοτίνης είναι θανατηφόρα για τον άνθρωπο (κέντρο ενημέρωσης και πρόληψης κατά των ναρκωτικών Νομού Ξάνθης)

(www.prolipsi.xanthi)

✚ Ενδιαφέρουσες είναι και οι απόψεις των συγγραφέων Δρ. Τραν Κύ, Ζαν Μισέλ Γκιλμέρ και Μισέλ Ντιντού του βιβλίου « Η τέχνη του να καπνίζεις χωρίς να πεθαίνεις» που καταλήγουν στο σκεπτικό « Αντί να απειλούμε τους καπνιστές με καρκίνους, καρδιοπάθειες κλπ γιατί να μην τους μάθουμε να καπνίζουν σωστά και με μέτρο;»

ΤΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ ΥΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ Η.Π.Α. ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΟΥΝ ΟΤΙ
ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΣΑΣ
ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ
ΤΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΗΠΑ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΟΥΝ
ΟΤΙ
ΤΟ ΜΗ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΑΣ!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

▪ Βιβλία

-Καπνός και Κάπνισμα Σοφοκλής Χρ.Δοδόπουλος (εκδόσεις Σταμούλη 2004)

• Εκδόσεις Οργανισμών και Εταιριών

Κλάδος επεξεργασίας φύλλων καπνού (Δ/νση Σχεδιασμού και Οικονομικής ανάλυσης Δεκέμβριος 2004)

▪ Άρθρα Ελληνικού Περιοδικού Τύπου

Η Ναυτεμπορική 10 Ιουλίου 2004 «Ευρωπαϊκή συμφωνία κατά του λαθρεμπορίου τσιγάρων»

Κέρδος 2 Μαρτίου 2005 « Νέα αντικαπνιστική καμπάνια της Ε.Ε »

Αγρόκτημα 6 Απριλίου 2005 « Ναι στην μερική Αποσύνδεση «»

▪ Διευθύνσεις INTERNET

www.minagric.gr

www.papastratos.gr

www.philipmorrisinternational.com

www.iobe.gr (Ιδρυμα Βιομηχανικών και Οικονομικών Ερευνών)

WWW.ta-nea.dolnet.gr (εφημερίδα: τα ΝΕΑ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 1/14/2005)

www.eurostat.com

www.greekbiz.com (Δίκτυο ελληνικών Επιχειρήσεων)

